

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Ex. C

Socialpol.
So
Linné

EMIGRATIONSUTREDNINGEN

BILAGA XVIII

UTTALANDEN AF SVENSKA VETENSKAPSMÄN

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

1910

82.73
534

EMIGRATIONSUTREDNINGEN

BILAGA XVIII

UTTALANDEN AF SVENSKA VETENSKAPSMÄN

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

1910

THE UNIVERSITY OF GÖTEBORG
LIBRARY
GÖTEBORG

UTTALANDEN I EMIGRATIONSFRÅGAN

AF

SVENSKA VETENSKAPSMÄN

AFGIFNA PÅ BEGÄRAN AF

EMIGRATIONSUTREDNINGEN

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
1910

UNIVERSITÄT
BIBLIOTHEK

VERLEIHSTELLE

VERLEIHSTELLE

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

Inledning	Sid. VII.
---------------------	--------------

Uttalande af

Professorn D:r PONTUS FAHLBECK, Lund	1.
Aktuarien I. FLODSTRÖM, Stockholm	13.
Professorn D:r RUDOLF KJELLÉN, Göteborg	15.
Doktor ADRIAN MOLIN, Stockholm	21.
Professorn D:r GUSTAF F. STEFFEN, Göteborg	38.
Professorn D:r NILS STJERNBERG, Stockholm	83.
Professorn D:r KNUT WICKSELL, Lund	99.

För Emigrationsutredningens räkning utsändes i oktober 1908 till Sveriges akademiska lärare och öfriga vetenskapsmän inom statskunskapens och nationalekonomiens områden en cirkulärskrifvelse, som med utelämnande af ingress och slutord var af följande lydelse:

»En fråga, som så djupt som emigrationsfrågan sammanhänger med landets ekonomiska, sociala och öfriga samhälleliga förhållanden, kan aldrig erhålla en tillfredsställande belysning utan att jämväl landets vetenskapsmän inom hithörande brancher — af intresse för ett betydelsefullt samhällsändamål — välvilligt lämna arbetet sitt stöd och sitt bistånd.

Då så är, tillåter jag mig härmed vända mig till Eder — liksom till samtliga lärare i nationalekonomi och statskunskap vid Sveriges högskolor och andra dess nationalekonomiska skriftställare — med en vördsam hemställan att Ni ville afgifva *Edert uttalande i emigrationsfrågan*, särskildt med afseende å dess betydelse för vårt eget land.

Huruvida detta uttalande skall afse frågan i dess helhet eller någon särskild sida af densamma, hvilken Ni företrädesvis önskar göra gällande, ber jag Eder, efter sig företeende omständigheter, själf afgöra.

De yttranden i ämnet, som på detta sätt kunna vinnas, äro afsedda att in extenso återgifvas och bilda ett häfte för sig bland Emigrationsutredningens publikationer.»

Med föranledande häraf har Emigrationsutredningen haft nöjet mottaga uttalanden från sju af våra nationalekonomiska skriftställare, hvilka uttalanden i det följande återgifvas.

Professor Steffens artikel innehåller äfven en monografi öfver den italienska utvandringen, som han benäget åtagit sig att behandla, för hvilket ändamål han af Emigrationsutredningen uppburit ett mindre resebidrag.

Stockholm i januari 1910.

Gustav Sundbärg.

Professorn D:r Pontus Fahlbeck,

Lund.

Uti en artikel i *Statsvetenskaplig tidskrift* häftet 4 för 1903 har jag framlagt mina åsikter om den svenska emigrationen, dess orsaker och medlen att motarbeta den. Jag får alltså först hänvisa till nämnda artikel, hvilken med uteslutande af en del sifferuppgifter härmed i aftryck bifogas.

»En iakttagelse, hvartill siffrorna för emigrationens storlek under olika år gifva anledning, är den, att hela denna rörelse förlöper periodiskt i växlande tempo med en mellantid af flera år för hvarje sådan växling. Efter den svaga begynnelsen i början af sextioalet visa åren 1866—70 en våldsam stegring med både absolut och ännu mer relativt mycket höga tal — vi få nämligen ej förglömma, att folkstocken då var en fjärdedel mindre, än hvad den nu är. Med sjuttioalets ingång sjunker floden hastigt och förblir vid en låg nivå nära ett årtionde, hvarefter åter följer en häftig stegring under åttio-talet, då utvandringen både absolut och relativt når sitt maximum. Med nittio-talet börjar strömmen så åter sjunka för att under dess senare del gå ned till relativt samma låga ståndpunkt, som den hade 1871—75. Nu [år 1903] äro vi åter midt upp uti en ny flodtid.

Periodiciteten uti denna folkrörelse är alltså klar och tydlig och likaså grunden till den förra. Flod och ebb uti emigrationsströmmen följa omedelbart med växlingarne af dåliga och goda tider. Missväxtåren 1867 och 1868 gäfvo uppslaget till den stora emigrationen vid samma tid; och sedan går det upp och ned, allt eftersom tiderna skifta. Härmed erhålla vi en första inblick uti den svenska emigrationens väsen och de orsaker, som föranleda den, hvilken är af icke ringa betydelse för den rätta uppfattningen af densamma. Den är framför allt en ekonomisk företeelse, som uti ekonomiska, icke politiska och andra därmed liknande förhållanden äger sin hufvudsakliga grund. Men så betydelsefull denna inblick än är, så förslår den dock på intet vis till att för-

klara denna moderna folkvandring, hvad Sverige beträffar. Ty hvilka äro de ekonomiska förhållanden, som en sådan verkan äga? Och hvadan kommer det sig, att emigrationen äfven under goda tider och trots den ofantliga stegring af nationalförmögenhet och arbetslöner, som sedan sextiotalet ägt rum, alltjämt fortfar? Äfven tycker man, att sedan de senare nått den höjd, som de faktiskt för närvarande äga i Sverige, flykten från fäderneslandet icke genast vid minsta stockning i affärslifvet åter skulle taga sådan fart. I andra länder, i synnerhet Tyskland, hvarest den senaste depressionen varit starkare än i Sverige, har däraf icke följt någon stegrad emigration. I sistnämnda land utgjorde den transoceaniska utvandringen sålunda 1900/02 i medeltal 25,000 personer eller blott 0.4 ‰ af folkmängden mot samtidigt 4.6 ‰ i Sverige. Detta bevisar, att särskilda för Sverige egendomliga orsaker härvid måste vara verksamma. Men hvilka dessa särskilda orsaker äro, kunna vi ej se af de summariska siffrorna. Därtill kräfves det att gå djupare in uti företeelsen i fråga och framför allt att specialisera densamma. Ty de orsaker, som framkalla emigrationen, äro icke desamma eller blott delvis desamma för män och för kvinnor, för ungdomen och för de högre åldrarna, för besutne och för obesutne, ej heller för olika yrken. Det fordras en särskild undersökning för hvar och en af de olika befolkningsgrupper, som deltaga uti emigrationen, och slutligen äfven en individual-enquête för att komma rätt underfund med denna företeelse. En sådan kan likväl icke en enskild man utföra, utan borde den på officiell väg verkställas, men icke af en half- eller helpolitisk kommitté utan af Statistiska Centralbyrån. Det är märkvärdigt, att så ej för länge sedan skett. En dylik undersökning skulle — utom hvad den närmast afsåge, att finna orsakerna till emigrationen — i hög grad bidraga till en väl behöflig kännedom om våra inre sociala förhållanden. Blott några allmänna synpunkter och därtill knutna anmärkningar rörande emigrationen är allt, som här kan få plats.

För att något förenkla frågan vilja vi blott sysselsätta oss med den manliga emigrationen. Kvinnornas utflyttning är i stort sedt blott en följd af och ett bihang till männens, medan å andra sidan de särskilda orsaker, som kunna förmå unga ogifta kvinnor att lämna landet, äro tämligen själfklara. De måste nämligen framför allt sökas uti den oerhördt låga giftermålsfrekvens, som i Sverige är rådande, och som vållar, att en så stor del af både kvinnor och män icke stifta familj och sålunda ej ens i det afseendet få sitt eget. Möjligt är ock, att de ofta mycket låga löner, som betalas det kvinnliga arbetet inom vissa hemindustrier, främst sömmerskornas, utgöra en anledning till missnöje, som

ändar uti beslutet att i Amerika söka sig en bättre utkomst. Dock kan härom intet med säkerhet sägas utan en närmare undersökning. Lämna vi emellertid kvinnornas utflyttning å sido, för att utslutande hålla oss till männens, så erfara vi genast i detta fallet som så ofta eljest, att det är lättare att säga, hvad som icke är grunden till den ifrågavarande företeelsen, än hvilka dess egentliga orsaker äro.

Redan ofvan antyddes, att icke politiska och andra därmed sammanhängande förhållanden äro orsak till emigrationen i Sverige, såsom fallet är i vissa andra länder (Irland, Ryssland, Finland), om ock erkännas må, att inom ungdomsåldrarne fruktan för värnplikten hos vissa själfsvåldiga eller räddhågade sinnen utgör en anledning därtill. Bortsedt alltså härifrån kunna vi med säkerhet säga, att så icke är fallet. Vidare kunna vi konstatera — hvad som är viktigast af allt — att emigrationen i Sverige icke har sin grund uti öfverbefolkning, såsom fallet synes vara i Italien. Ty det är så långt ifrån, att vårt land lider af ett öfvermått af människor med alla däraf följande olyckor, såsom låg lefnadsfot, usla löner och arbetsbrist, stor dödlighet m. m., att man snarare kan säga, att vi dragas med underbefolkning och dess följd — oförmåga att fullt tillgodogöra sig egna resurser. Sålunda är icke den omständigheten, att de högre och högsta åldrarne tack vare den ständigt växande medellifslängden blifva allt starkare, ett bevis på öfverbefolkning eller en anledning att önska en inskränkning af folkmängden, såsom från visst håll påståtts. Tvärtom är det nödvändigt, att underbyggnaden i samhället — de produktiva och de dem rekryterande ungdomsåldrarne — för närvarande stärkas, på det att de må kunna uppbära den större öfverbyggnad, som de öfverårigas tillväxt nu och en tid framåt medför. Icke heller kan en med den nyss nämnda nära sammanhängande företeelse, låga löner för den kroppsarbetande befolkningen, anföras som orsak till, att så stora massor lämna landet. Ty arbetslönerna för män äro i Sverige allmänt högre än i flertalet europeiska länder och särskildt högre än i Tyskland, hvars emigration är i jämförelse med den svenska försvinnande liten. Äfven är den svenske industriarbetarens lefnadssätt bättre än motsvarande i flertalet andra länder, undantagandes beträffande bostaden, särskildt i Stockholm. Slutligen kunna ännu mindre än de nu nämnda omständigheterna tryckande skatter anföras som skäl till emigrationen, såsom fallet delvis är i Ryssland och äfven Italien. De personer, som från Sverige utflytta, betala mestadels ingen direkt skatt — den enda som här kunde tänkas verksam — eller, om de äro hemmansägare, en vanligen allt annat än öfverdrifvet stor sådan.

Går jag från denna mönstring af förhållanden, hvilka icke eller endast i individuella fall kunna kännas skyldiga till emigrationen — en mönstring, som för öfrigt kunde utsträckas till åtskilligt annat, som utpekats såsom medverkande därtill — till en positiv framställning af de verkliga orsakerna, så blir svaret mera ovisst. Ty dessa orsaker äro mångahanda, ofta rent individuella eller tillfälliga, såsom personliga motgångar och olyckor, i form af betalningsinställelse och liknande, arbetstvister m. m. Men vid sidan om dessa finnas andra, allmänna och i stort verkande orsaker; och det är framför allt dem, man skulle vilja känna. Några af dessa äro ock så i ögonen fallande, att man utan en närmare undersökning kan utpeka dem. De förnämsta synas vara följande tre: 1) den starka uppåtgående strömmen uti det svenska samhället och svårigheten för en stor mängd att, såsom de önska, följa denna drift; 2) den på jorden hvilande skuldbördan; samt 3) dragningskraften från i Amerika bosatta landsmän. Den första af dessa orsaker gäller mest de unga och obesutna, den andra de äldre besutna, den tredje i lika grad alla. Några ord torde vara tillräckligt för att belysa och bestyrka dessa, hvad man kan kalla, objektiva orsaker till emigrationen, hvar och en för sig.

I hvarje nutida samhälle pågår en strömning nedifrån upp, från lägre klass och lefnadsställning till högre. Genom denna sociala omsättning rekryteras den högsta klassen oafbrutet med uppåtsträfvande nykomlingar från lägre lager. Men vidare pågår en ständig strömning från de egendomslöse till de besutne, från arbetarens och tjänarens klasser till jord- och husägarnes m. m. Den förstnämnda rörelsen är i Sverige tack vare den kostnadsfria undervisningen större än i något annat land, med den följd att trängseln på alla hithörande banor är utomordentligt stor och giftermålsfrekvensen oerhördt liten. Den andra rörelsen, som gör arbetaren liksom hemmansägarens söner till själfägare, går däremot efter all sannolikhet jämförelsevis trögt och i alla händelser för trögt i förhållande till vederbörandes önskingar i detta fall. Ty det är obestriddigt, att nu mer de nämnda folkelementen allt ovilligare finna sig uti utsikten att aldrig annat bli än arbetare eller tjänare. Framför allt torde detta vara fallet med landsbygdens unge män. Att ständigt tjäna utan utsikt att någonsin kunna få eget hem och en någorlunda själfständig ställning — det är detta, som drifver så många af denna klass öfver till Amerika, där de hoppas kunna nå ej blott det utan möjligen ännu mer.

För de små hemmansägare åter och sannolikt ock för både små och stora hemmansägares söner är den tryckande jordskulden en

väsentlig orsak till deras beslut att lämna gård och grund och därigenom befria sig från en ränta, som de ha svårt att bära och icke på annat sätt kunna blifva kvitt. Den svenska jordens stora skuldsättning är i främsta rummet en följd af den lika arfsrätten. Denna gör äfven, att skulden blir permanent och samtidigt hålles vid sitt maximum, i det att hvarje arfskifte förnyar den upp till skorstenarne, utan att, såsom förhållandena nu ligga, möjlighet finnes för ägaren att i sin tid fullborda dess gäldande. Men en jordskuld, som icke af hvarje generation kan afbetalas, och som är så hög, att dess förräntning och amortering kräfver en stor del af gårdens afkastning, är en ren olycka. Det är på den olyckan, som en stor mängd af våra jordbrukare bär, och som drifver dem i landsflykt.

Kommer så till dessa här hemma verkande krafter en ständig maning från landet därute i form af bref och penningremisser samt släktingars och vänners besök i hemlandet, så ligger häruti för alla en stark frestelse att begifva sig dit ut, där lyckan synes bjuda allom handen. Ty de många tusen och åter tusen, mot hvilka lyckan aldrig lett därute, utan som blott haft misräkningar — om dem får man intet veta, och deras varnande exempel blifva för alltid okända. De personliga förbindelserna med utevarande landsmän äro tydligen nu mera en af de verksammaste orsakerna till emigrationen och det dess mer, ju lifligare och ju mera omtalade dessa förbindelser blifva. I det afseendet äro sålunda de under sista åren gjorda mera offentliga bemödandena att knyta svenskarne i Amerika samman med hemlandet som ett tveeggadt svärd. Gärna upprätthålla och stärka vi förbindelserna med de utflyttade, men säkerligen bidrager detta i sin mån att göra beslutet att lämna det gamla Sverige för många lättare, än det eljest skulle vara.

Vända vi oss efter detta från emigrationens orsaker till frågan om medlen att stäffa den, så är utan vidare klart, att de senare måste bestå uti undanrödjandet af de förra. Allt annat är palliativ. Att åter råda bot på de orsaker, som framkalla emigrationen, är nog i vissa fall lätt, i andra däremot mycket svårt för att ej säga omöjligt. Sålunda torde det ej vara vanskligt att finna botemedel mot den fruktan för värnplikten, som drifver en del unge män ut. Det torde för öfrigt gå af sig själf i den mån, som allt flere fullbordat densamma och kunna intyga, att den icke är så farlig, som man tror. Och intill dess denna riktiga opinion hinner blifva allmän, kan med skäl ifrågasättas, om ej dessa harhjärtades flykt bör med lämpliga medel förhindras. De många dispenser, som af Kungl. Maj:t nu meddelas i detta fall, äro möjligen mera välvilliga än välvisa. — Hvad åter beträffar den

sista utaf de tre ofvan anförda stora orsakerna till emigrationen, — den dragningskraft, som de utevarande utöfva, — så ligger den till större delen utanför vår räckvidd. Vi förmå intet göra därvid, på sin höjd söka framställa förhållandena sådana de verkligen äro och påvisa de faror, som äro förknippade med en utvandring, och för hvilka många duka under. I sammanhang härmed och för öfrigt så fort som möjligt bör det ofog, som bedrifves af emigrantvärfvare, grundligen afstyras. Härvid kan pressen sin uppgift likmätigt göra en god gärning. Men i öfrigt stå vi nog tämligen maktlösa gent emot nu berörda orsak till emigrationen.

Annorlunda är det med de båda andra ofvan framhållna orsakerna — å ena sidan den starka uppströmmen inom samhället och svårigheten att tillfredsställa det växande krafvet på besuttenhet och själfständig ställning, å andra jordens skuldbelastning. Dessa båda anledningar till utflyttning kunna otvifvelaktigt angripas, men svårigheterna därvid äro ej ringa. Att här djupare gå in på dessa ting förbjuder utrymmet. Hela afhandlingar kunde därom skrivas, utan att man ändock nådde till botten däraf. Blott några antydningar om de olika utvägar och medel, som synas ligga närmast till hands för att häfva de nämnda inre orsakerna till emigrationen, må här få plats.

Den uppåtgående rörelsen är i det svenska samhället utomordentligt stark, har ofvan sagts. Detta är en följd af den stora borgerliga frihet, som vårt folk sedan gammalt ägt, samt den genomgående demokratiska anda, som behärskar det och som fått sitt uttryck icke minst uti den för alla öppna och kostnadslösa skolan. Denna lämnar fri utsikt till statens ämbeten och de högsta klasserna för alla och en hvar. Därför befolkas äfven de högre läroverken och universiteten till så stor del utaf söner från de lägre lagren i samhället. Naturligen representera dessa blott en helt liten bråkdel af alla till dessa lager hörande; massan måste stanna uti de låga ställningar, uti hvilka den är född. Men blotta möjligheten gör i detta fall, att blicken riktas uppåt och en allmän sträfvan uppstår att nå till — om ej den högsta klassen — så dock ett steg högre på samhällsstegen. För så vidt som denna, för öfrigt under ett fritt samhällsskick helt naturliga känsla afser att på studievägen hinna upp till ämbeten och höga ställningar, är den, när den når den höjd, som den redan äger hos oss, snarare ett ondt än ett godt. Det är en ren olycka för ett samhälle, om på detta sätt öfverbyggnaden uti detsamma hotar att bli för stor. Därför må man vaktas sig för att genom att göra folkskolan till bottenskola underlätta och påskynda denna form af social omsättning. Den är redan nu väl stark i vårt land. Helt annorlunda är det med den sociala ström, som består uti att förvandla de obesutne till besutne och alltså för-

medla öfvergången ur arbetarnes och tjänarnes klasser till kapitalisternas och jordägarnes. Denna rörelse uppåt, som alla de, hvilka ej kunna eller vilja klättra hela samhällsstegen uppför, d. v. s. den stora massan, med all makt vilja följa, går ej för sig så raskt och i sådan omfattning, som önskligt vore. Att utfinna medel att underlätta denna sociala omsättning, om hvilken intet annat än godt är att säga, vore att tillstoppa en af de värsta luckorna för emigrationsströmmen. Ty hvad en stor del af emigranterna genom sin utflytning vilja vinna är just detta — en om ock anspråklös själfständig ställning.

Helt allmänt kan som sådant medel angifvas hvarje form af sparande, hvarigenom den till 50 å 60 år hunne arbetaren eller tjänaren kunde förvärfvat sig en egen grund att stå på antingen i form af en sparpennning (lifränta) eller bättre af ett jordstycke. »Ett eget hem» i betydelsen af hus med jord, antingen så att den senare blott endels förslår för uppehållet eller hållre så att den ensam är tillräcklig för familjens utkomst, och det icke blott för de till åren hunne arbetarne utan äfven för yngre — se där hvad vi i detta fall behöfva. Men huru genomföra ett sådant program och göra denna här och hvar pågående rörelse lika allmän, som den är allmänt åtrådd inom ifrågavarande samhällsklasser? Jord ha vi ännu en tid framåt nog af i vårt land, men på hvad sätt bereda de obesutne tillfälle att förvärfva ett stycke däraf? Som svar på dessa frågor vill jag för närvarande blott hänvisa till den lagstiftning, som man i England sedan några år tillbaka genomfört och som just nu Norge omfattat, hvilken går ut på att åt kommunerna gifva både rätt och skyldighet att inköpa hemman och uppdelat dessa i småbruk, hvilka på gynnsamma villkor upplåtas åt obemedlade. Äfven andra utvägar finnas. Men hvilka utvägar, som tillgripas för att befordra uppkomsten af ett gårdbrukarestånd, såsom det heter i Danmark, så må alltid ihågkommas, att de endast då kunna varaktigt leda till åsyftadt resultat, om man samtidigt kan lära desse småbrukare att bättre sköta sig och sitt, än hvad massan af nuvarande smärre jordbrukare gör. Ty därförutan skapar man endast ett jordbruksproletariat till olycka både för vederbörande själfva och för landet. Men en bättre och framför allt efter hvarje orts särskilda förhållanden rätt afpassad skötsel af jorden skall sannolikt lättare åstadkommas inom denna nya klass af jordbrukare än med de nuvarande, som åtminstone norr om Skåne helst vilja sköta sina gårdar såsom fäderna gjort utan tanke på något nytt och bättre.

Ehuru ingalunda lätt att praktiskt genomföra, är dock det nu berörda medlet mot emigrationen i sig själf enkelt och klart. Så är ej fallet med de utvägar, som kunna tillgripas för att råda bot på den sista af de stora orsaker, som drifva till emigration,

nämmligen jordens skuldsättning. Ty då det ej är att tänka på att angripa denna kräfte på vårt jordbrukarestånd och på jordbruket i dess rot, den obegränsade lika arfsrätten, så återstå endast medel, som i andra och tredje hand kunna tänkas verksamma. Närmast till hands ligger härvid att sätta en lagstadgad gräns för (utmättningsbar) in-teckning i jordegendom, t. ex. vid 40 % af taxeringsvärdet. Visserligen lär från privatekonomisk synpunkt detta betraktas som ett ingrepp i äganderätten. Men högre än denna rätt står statens och det allmännas fordran att i jorden äga ett skatteobjekt, som icke får omintetgöras genom jordröntans totala skiljande från besittningen, hvilket sker, då den förra helt går till skuldröntor och utländska kreditorer. Ett annat mera indirekt sätt att hindra detta onda torde vara jordens styckning i småbruk, ty efter allt att döma äro de helt små jordbruken relativt minst belastade med in-tecknad gäld. Och detta sannolikt därför, att de ej i samma grad utsättas för skuldbelastning vid arfskifte som de större gårdarne — helt enkelt emedan de äro mindre lämpliga som pantobjekt. Slutligen är äfven här en bättre skötsel af jord och kreatur m. m. en väg ut ur svårigheterna. Ty därigenom ökas utsikterna för hvarje generation att afplana den skuld, som den vid gårdens mottagande pålagt densamma. En ständigt fortskridande utveckling och förbättring af jordbruket med allt hvad därtill hör, kreaturs- och trädgårdsskötsel m. m., är den första förutsättningen för att hålla folket kvar på landsbygden och därmed ock att hämma emigrationens värsta flöden.

Utom och jämte nu behandlade objektiva d. v. s. i yttre förhållanden grundade anledningar till emigrationen finnas emellertid äfven rent subjektiva d. v. s. på föreställningar och meningar beroende sådana. För så vidt som dessa äro blott personliga och omfattas endast af en eller annan individ, äro de lika litet som enskilda objektiva orsaker till emigration, såsom betalningsinställelse och liknande, något att fästa sig vid. Men uppträda de såsom mer eller mindre allmänna massföreställningar, så äro de visserligen att beakta. Och i någon mån synes det verkligen vara fallet här. En sådan, som det tyckes, rätt gängse föreställning hos de unge ogifta männen är förhoppningen att i Amerika kunna fullborda den sociala cirkulationen och nå upp till herrskapsklassen. Denna önskan är uppvuxen från den allmänna grund till emigrationen, som vi ofvan skildrat, sträfvandet hos de obesutne att på äldre dagar få en själfständig ställning. Men den går längre och uppbäres utom af det nämnda allmänna sträfvandet af en viss lust till äfventyr och lek med lyckan. I sådan gestalt har denna åtrå djupa rötter i det förgångna och vårt folks hela skaplynne. Det

torde därför vara svårt att stäffa detta hos mången ungdom rådande begär att försöka sig i världen och i ett slag gripa lyckan och blifva rik man och herre.

Annorlunda är det med en annan, såsom det tyckes, äfven rätt allmän mening, den nämligen, att det är så illa beställt i Sverige i jämförelse med hvad det är i andra länder och särskildt i Amerika. Svensken har, som bekant, en mestadels mycket stor beundran och svaghet för allt utländskt. Understödes så denna af föreställningen om, att det i allmänhet är illa vulet här hemma i politiskt och socialt afseende, så sjunker lätt den eljest så naturliga hemkänslan och fosterlandskärleken till nollpunkten, och beslutet att lämna landet växer som mogen frukt af dessa stämningar. Och en dylik föreställning tyckes icke vara ovanlig. Detta är ej heller så underligt, om man betänker den snart sagdt stående termen »om Sveriges efterblifvenhet i politiskt och socialt afseende», som inom en del af pressen alltjämt repeteras. Nästan med nödvändighet, kan man säga, måste häraf mängden af okritiska läsare suggereras till ovilja och förakt för det egna landet med häraf följande lust att lämna det. Lyckligtvis kan ändring härutinnan lätt ske. Därtill kräfvos blott, att pressen med större känsla af ansvar, än hvad nu ofta är fallet, utöfvar sin kritik af bestående förhållanden. Man kan skarpt angripa hvad man anser behöfva reformeras, och därvid äfven anföra utländska inrättningar till efterföljd, utan att dock lämna den nationella grunden och utan att tillgripa dessa lika orättvisa som osanna allmänt nedsättande omdömen om vårt land. Det förhåller sig nämligen med dessa nedsättande omdömen om det egna landet under samtidigt lofprisande af andra alldeles som med det stundom förekommande förhålligandet af förgångna tider i jämförelse med den närvarande. Det ena som det andra grundar sig uteslutande på — okunnighet. Så är det nu med detta tal om Sveriges efterblifvenhet i politiskt och socialt afseende. Det beror endast på okunnighet å ena sidan om den egenartade utveckling, som vårt folk så i ena som andra afseendet fullbordat, — och som vetenskapligt sedt är långt öfverlägsen den, som flertalet andra folk genomgått, — å andra om totaliteten af inrättningar och lagar i Sverige och i andra länder. Vanligen stirrar sig vederbörande kritiker blind på en detalj, som han finner sämre hos oss än annorstädes, och generaliserar så sitt omdöme. Han må blott skärskåda samtliga institutioner, och omdömet skall bli ett helt annat, ty uti intet land i världen är den enskilde i stort sedt mindre bunden af statens och det allmännas, i form af lagar eller äfven opinioner, makt och välde än i Sverige. Och det är dock i sista hand detta, — att icke för mycket administreras och kommenderas, samt å andra sidan att i administration och rätt-

skipning hederlighet och opartiskhet råda, — som är den rätta måttstocken på samhällsskicket och den viktigaste förutsättningen för de enskildes trefnad.

Ehuru de nu berörda subjektiva anledningarna till emigrationen på intet sätt ha den betydelse som de först behandlade objektiva, har jag dock velat erinra äfven om dem, emedan de åtminstone delvis lätt kunna häfvas. Ty intet bör försummas, som kan bidraga till att hämma den nu alldeles för starka emigrationsfloden.»

Till hvad jag sålunda tidigare i denna sak anfört har jag endast ett kortare tillägg att göra. Det rör utsikterna att kunna icke blott nu utan äfven framdeles bereda ökade tillfällen till utkomst för den uppväxande ungdomen samt sålunda hejda emigrationen.

Den i sig själf bästa utvägen att förskaffa de unge, särskildt bland landtbefolkningen, ett lefvebröd, som kan motverka lusten att annorstädes söka sin framtid, är nog att skapa småbruk och gifva en hvar som så önskar tillfälle att förvärfva sådant. Den egna torfvan binder så som intet annat och den uppfostrar vidare till flitigt och samvetsgrant arbete — något som är att sätta värde på i denna tid, då kroppsarbetet af arbetarne själfva betraktas snarast som ett ondt. Men alla kunna icke få småbruk, äfven om de så önska. Jorden tål ej i Sverige att så styckas, som redan i Danmark kan ske, utan fara för att ett jordbruksproletariat uppstår. För öfrigt finnas många äfven bland landsens barn, som icke passa för jordbruk och ej önska att bli jordbrukare, därest annat står dem öppet. Slutligen må ej förglömmas, att just småbruket med nödvändighet framkallar en öfverskottsbefolkning, som ej inom jordbruket kan få sin utkomst.

Småbrukaren, som för att lyckas måste äga en duktig hustru och alltså i regeln får en mer eller mindre talrik barnskara, är ännu i sin fulla arbetskraft, när denna vuxit upp. Den ständigt ökade medellifslängden gör detta allt mer till regel. Barnen måste därför, i tur och ordning som de bli arbetsföra, ut för att på egen hand förtjäna sitt bröd. De kunna ej så som på de större gårdarne stanna hemma och där få sysselsättning. Ju mer vi alltså stycka den svenska jorden och ju större antalet småbruk blir, dess större blir därför den inom jordbruket alstrade öfverskottsbefolkning, som årligen måste beredas utkomst utanför föräldrahemmet. I motsatt fall framkväller häraf en källa till emigration, som blir starkare ju längre denna småbrukarrörelse hinner utvecklas. Huru tillstoppa den? Med andra ord, huru bereda plats för dessa skaror? Den årliga omsättningen utaf småbruk i följd af ägarnes död för-

slår ej härtill. Och efter hand ej heller möjligheten att skapa nya småbruk. Det måste då beredas plats inom öfriga näringar.

Öfverskådar man i sådant syfte landets öfriga näringar, så är klart att handel och handverk icke kunna mottaga någon betydande del af denna från jordbruket kommande människoström. Endast om hemslöjden rätt utvecklas, kan denna form af handverk bereda utkomstmöjligheter af vidare omfattning. En annan stor näringsgren, kommunikationsväsendet, har under senaste människoålder öppnat många utsikter till bärning. Men hvad järnvägarne beträffar är däraf för framtiden föga att vänta, sedan byggandet af enskilda järnvägar nu torde få anses hämmadt. De betydligt ökade driftkostnaderna ha så minskat utsikten att förränta däri nedlagdt kapital, att hädanefter enskilde väl sällan lära inlåta sig på dylika företag och därmed riskera sina penningar. Blott den utrikes sjöfarten erbjuder möjligheter till en fortsatt utveckling, som kan sysselsätta ett större antal armar. Men äfven denna utväg är rätt begränsad. Det är för öfrigt mest skärgårdsbefolkningen, som lär vilja begagna sig däraf.

Återstår industrien som den förvärfskälla, till hvilken vi kunna ställa vårt hopp för beredande af ökade utkomstmöjligheter i större utsträckning. Industrien besitter en förmåga i det afseendet, som är förunderlig. England och Tyskland ha bevisat detta för alla tider. Ty dessa länders starka folkökning beror utslutande på industriens utveckling. Sverige har äfven stora naturliga betingelser för uppkomsten af en storindustri, oaktadt det saknar en af häfstängerna härvid, kol i tillräcklig mängd. Svårare än bristande tillgång på kol, som för öfrigt efter hand kan afhjälpas tack vare våra vattenfall och torfmossar, äro vissa andra förhållanden — landets kapitalfattigdom, fackföreningarnas guerillakrig samt icke minst en inom liberala och radikala kretsar allt starkare opinion emot hvarje större kapitalsamling och alla stora företag.

Mot den ringa kapitaltillgången på enskilda händer har man kämpat medels aktiebolagsinstitutet samt sammanslagning af smärre bolag till stora. Äfven arbetarerörelsens för industrien farliga öfverdrifter ha fått en motvikt uti arbetsgifvareföreningarna. Men mot det nyaste hindret för industriens utveckling i Sverige, den växande fientligheten mot alla stora företag, står denna ganska värnlös. De hänsynslösa utfall mot alla stora företag, med ett falskt namn kallade truster, som allt emellanåt förekomma i riksdagens andra kammare samt i den radikala borgerliga pressen, betaga allmänheten mod och lust att väga egendom och krafter på dessa, i sig själf alltid mer eller mindre riskabla företag. Det råder en förunderlig blindhet härutinnan. Man säger sig önska landets ut-

veckling och gör helt visst äfven så. Men man vill ej medgifva, att det sker på det enda sätt som kan ske — genom kapitalsamling och jätteföretag. Industrien låter sig emellertid ej påtvingas andra former än dem utvecklingens lag föreskrifver, och som förekomma i öfriga kulturländer. Får den ej i ro utveckla sig till stora företag, så utvecklar den sig icke alls. Och därmed har man tilltäppt den förnämsta utvägen att hejda emigrationen, som öfver hufvud gifves. Ty visserligen är småbruket det medel, man helst vill tillgripa för detta ändamål. Men det förslår icke långt redan nu, och framdeles, när småbruksrörelsen hunnit taga rätt fart, ger den själf upphof till en öfverskottsbefolkning, som ovillkorligen kommer att söka sig bort från landet, därest ej industrien kan mottaga densamma. Utan att afunden och oviljan mot de stora företagen stäffas, kan man alltså ej hoppas på en varaktig minskning af emigrationen från detta land.

Djursholm den 24 juni 1909.

Pontus Fahlbeck.

Aktuarien I. Flodström, Stockholm.

I egenskap af ledare för den officiella emigrationsutredningen har Ni i skrifvelse af den 28 sistl. oktober till, bland andra, äfven undertecknad riktat en hemställan om afgifvande af ett uttalande i emigrationsfrågan, särskildt med afseende å dess betydelse för vårt eget land. Ehuru jag icke haft anledning att särskildt studera nämnda fråga och sålunda icke har något bidrag af värde till Eder utredning att lämna, ber jag dock att, med anledning af Eder skrifvelse, i allra största korthet få framhålla ett par synpunkter i ämnet, hvilka mig veterligt icke åtnjuta det beaktande, som enligt min åsikt bör tillkomma dem.

Emigrationsfrågan är ju, så till vida som den åsyftar ett uppdragande af emigrationens orsaker, i själfva verket icke någon fristående fråga, utan endast en sida eller en gren af den allmänna stora kolonisationsfrågan, frågan om driffjädrarna — såväl de ursprungliga som de mera härledda — till folkens vandringar och flyttningar, frågan om hvad som förmått och förmår hela folk eller delar af sådana att uppsöka nya boplatser, nya arbets- och utkomstfält. Att man i sistnämnda fråga så godt som undantagslöst slutligen återföres till i vidsträckt bemärkelse ekonomiska (och sociala) motiv, om än dessa å sin sida i vissa fall kunna hafva afsatt ett slags inneboende, mer eller mindre utpräglade vandringstendenser, utgörande själfständiga eller bidragande vandringsmotiv, torde väl kunna anses konstateradt. Det synes däraf följa, att man äfven med afseende på den nutida emigrationsrörelsen bör söka orsakerna till densamma på det ekonomiska och sociala likasom på det psykiska området.

Om en undersökning af emigrationens verkningar ådagalägger, att dessa äro af sådan art, att emigrationen bör motarbetas, är det naturligtvis af yttersta vikt att få utrönt, i hvilken inbördes proportion dess skilda möjliga orsaker må hafva varit verksamma. Huru detta bör ske genom hvarandra korsande internationella jäm-

förelser, företrädesvis af statistisk art, skall jag ej inlåta mig på, då tillvägagångssättet i så hög grad är beroende af det undersökningsmaterial, som i hvarje fall står till buds, och därför säkerligen står klarare för Eder, som har tillfälle att intränga i de olika möjligheterna, än för mig. Men särskildt beträffande graderingen af de *ekonomiska* motiven önskade jag få betona en omständighet, som i den allmänna diskussionen mycket litet beaktas och dock ej torde sakna betydelse.

De ekonomiska produktionsfaktorerna äro som bekant jord, kapital och arbete. Om de båda sistnämnda skall jag ej uttala mig, men vill endast påpeka, att de äro tämligen ineffektiva, i händelse den första faktorn, jorden, saknas eller finnes i otillräcklig mängd. Och huru därmed förhåller sig med afseende på vårt land i *jämförelse med andra länder*, har vår vetenskap mycket litet berört. För att komma till ett så tillförlitligt resultat som möjligt med hänsyn till vår emigrationsfråga synes det mig därför vara nödvändigt, att en verkligt vetenskaplig utredning kommer till utförande beträffande *vår jord* (i nationalekonomisk bemärkelse), d. v. s. sammanfattningen af vårt lands alla s. k. naturliga resurser och förhållanden, till beskaffenhet och myckenhet samt under jämförelse med motsvarande förhållanden i andra länder.

Naturligtvis är det icke min mening att påstå, att en sådan utredning ensam skulle vara tillfyllest för att gifva klarhet åt vårt emigrationsspörsmål. Men den skulle vara af mycket stor betydelse för ifrågavarande spörsmåls fullständiga besvarande. Ty om det skulle visa sig, att i nu påpekade hänseenden något skulle brista, och då det är klart, att föga eller intet kan uträttas för att direkt afhjälpa en sådan brist, så skall nödvändigheten af att så fort som möjligt taga i tu med undanröjandet af *andra* möjligen befintliga emigrationsanledningar så mycket tydligare framstå. Det skall — om jag i föreställningen får föregripa resultatet — blifva uppenbart, att det är mot missförhållanden af *social* art som hufvudarbetet för emigrationens hämmande bör rikta sig.

Så länge däremot som man icke blott tolererar utan till och med nitiskt sträfvar att bland folket utbreda föreställningar om naturliga rikedomar och företräden, som vårt land skulle äga, men som måhända icke i verkligheten äro till finnandes, så skall man hos dem, som aldrig se sig i stånd att själfva få någon del af dessa omtalade och omskrifna rikedomar, blott framkalla bitterhet mot de samhällsklasser och de förhållanden, som hindra det arbetande folket att komma till sin rätt och få sin vederbörliga del af nationens förmögenhet. Men detta är ju icke rätta sättet att hålla landets söner och döttrar kvar vid fädernejorden.

Stockholm den 23 april 1909.

I. Flodström.

Professorn D:r Rudolf Kjellén,
Göteborg.

»Amerikapengarne».

Anmodad af Officiella Emigrationsutredningen att uttala mig öfver emigrationsfrågan »eller någon särskild sida af densamma», skall jag inskränka mig till att göra följande synpunkter gällande.

Emigrationen är i sitt ursprung en rent privatekonomisk företeelse. De som lämna hemlandet göra det utan tanke på annat än sin personliga vantrefnad hemma och sina personliga fördelar af omflyttningen. Enligt gammalliberal åskådning angick saken icke heller det allmänna; den föll helt inom den individuella frihetens sfär.

Senare tider ha icke kunnat underlåta att anlägga äfven en nationalekonomisk synpunkt på saken, och därvid har den framstått som ett ödeläggande ondt. Det har blifvit en allt allmännare mening, att den enskilda friheten i detta fall, då rörelsen växt utöfver en viss gräns, söker sin tillfredsställelse på det allmännas direkta bekostnad och till dess skada. Emigrationen är ur denna synpunkt att jämföra med en annan demografisk företeelse, »tvåbarnssystemet», om hvilket VIKTOR RYDBERG skrifer att det »dödar ett folk, utan att de individer, af hvilka folket består, känna sig lida däraf — de tvärtom finna det främja sitt eget och sina närmaste efterkommandes bästa.*)

Jag har emellertid trott mig förmärka, att emigrationen äfven ur nationalekonomisk synpunkt icke alldeles saknar försvarare bland politiskt omdömesgilla män. Det hufvudsakliga argumentet är ett — och ett argument med klang — nämligen *Amerikapengarne*. Man framhåller, att vårt land genom emigrationen får sin dåliga utländska betalningsbalans förbättrad med ett tvåsiffrigt milliontal kronor årligen, hemsända från det nya landet af utvandrarne. Emigrationen drar således främmande kapital in i riket, på samma gång

---

*) Den hvita rasens framtid, inledning till öfvers. af *Kidd*, Den sociala utvecklingen (1895), s. X.

Så till vida är det en klar öfverensstämmelse mellan denna »gula» emigrationsrörelse och den svenska. Jag skall nu fästa uppmärksamheten på de lika klara skillnader, som göra rörelsen till ett godt i ena och ett ondt i andra fallet.

Samtidigt med emigrationsströmmen från Östasien till andra länder går en nästan lika mäktig ström af hemvandrare tillbaka till Östasien. Årligen komma ett par hundra tusen kineser »åter till fosterjorden» — hvar och en med ett litet kapital på några hundra kronor, förutom det han förut sändt hem. Under den tidrymd då 4,900,000 kineser vandrade ut från landet, vandrade 4,000,000 kineser hem till landet. Taga vi hänsyn till dödsfall, så kunna vi tryggt säga, att blott *hvar tionde kines går genom emigrationen förlorad för Kina*. De nio tiondelarna återvända. De slå aldrig rötter därute. Detta sammanhänger med att kineserna icke taga med sina kvinnor på vandringen; endast 5 procent af emigranterna äro kvinnor (och det icke af bästa kvalitet). Ungefär samma förhållande är det med japanerna. Dessa gula emigranter äro i grunden att betrakta som *säsongarbetare*, visserligen på längre resa och på längre säsong än Europas italienare, slovakar och »Sachsengänger» — kineserna äro vanligen borta i 5 år — men föröfrigt af samma slag.

Härtill kommer en annan högst betydelsefull faktor. De gula utvandrarna komma från *öfverbefolkade eller åtminstone starkt befolkade länder*, där arbetskrafterna öfverflöda men kapitalet tryter och lifsmöjligheterna äro små. De gå till svagt befolkade länder, där kapital och arbete finnas i massa, men arbetare tillgången är knapp. Asiens öfverflödande människomassa flyter åt Amerika, Amerikas öfversvämmande guldflod flyter åt Asien, bägge enligt lagen för minsta motståndet, som passad och antipassad i luften. Denna migration fram och åter är således uttrycket för en social tyngdlag, som kommer västerns kapital att rinna öfver till östern, där de billiga armarna äro färdiga att taga emot det. Det är en enkel utväxling af kapital och arbete mellan Pacifiks bägge stränder. Men för den gula sidan betyder detta icke blott den rent ekonomiska fördelen af nya kontanta nationalinkomster, det betyder också en reglering af öfverbefolkningsproblemet, ett lättande af befolkningsbördan. Det är ett system, som undandrar landet öfverflödiga arbetskrafter på viss kort tid, och på samma gång tillför det behöfligt kapital, så att massornas kamp för tillvaron underlättas. Det förlägger en del af valplatsen för denna kamp utom fäderneslandet.

Under sådana förhållanden kan ju den nationalekonomiska vinsten af Amerikapengar göra sig gällande utan afdrag. Denna emigration ger icke bort med ena handen hvad den vinner med den andra. Den har intet förlustkonto, men dubbla vinstkonton. Där-

Såsom jag redan i den angifna riksdagsdebatten anmärkt, födas i Sverige knappt 26 lif årligen per tusen invånare, medan Europas medeltal är 36 och Västeuropas — dit vi kulturellt höra — är 30. Detta betyder att vi om året borde få ett människotillskott på åtminstone 160,000 lif (efter Västeuropas tal, som ändock är starkt nedtryckt genom Frankrikes abnorma förhållanden); men vi få i verkligheten blott 136,000. Alltså balanserar vårt befolkningskonto en årlig förlust af, efter lägsta beräkningen, 24,000 lif på inkomstsidan. Man måste behålla denna svaga tillförsel i minne, då man tänker på emigrationen, som betecknar en ungefär lika stor förlust på utgiftsidan. Ett folk, som redan laborerar med mindre inkomster till sin fysiska massa än andra, anser sig ändock ha råd att göra större utgifter. Det bränner sitt ljus i bägge ändarne...

Detta är den ena hufvudskillnaden mellan Östasiens folk och oss och den ena hufvudfaktoren som gör emigrationen just hos oss till en elakartad företeelse. Den andra förvärrar saken i afgörande grad. *De folkrika österlanden återfå nio af tio utvandrare; det folkfattiga nordanlandet får kanske blott en af tio tillbaka — åtta eller nio gå definitivt förlorade.*

Vår statistik öfver återinvandringen börjar först 1875 och ger öfverhufvud intet direkt positivt svar på frågan, huru många svensk-amerikanare vändt åter; men så mycket ser man dock klart, att det icke kunnat vara mera än hvar åttonde emigrant. Detta synes vara en rätt hög beräkning. Det är ju också säkert och allmänt känt, att det stora flertalet stannar borta. Våra emigranter äro icke bara säsongarbetare, som gå öfver hafvet till en tillfällig förtjänst; det är hela familjer med hustrur och barn, och det är i allmänhet en mycket väsentlig del kvinnor, som bilda vår utvandringsström. Man ämnar slå rötter i det främmande landet, och man gör det också i regeln.

Således — de öfverbefolkade länderna, de som kunde ha råd till och godt af en folkförlust, de få de sina tillbaka efter några års frånvaro: Sverige, det underbefolkade landet, hvars folk icke växer normalt i den naturliga omsättningen, Sverige sänder bort 10 gånger så mycket folk, har gjort det i vida längre tid, och de allra flesta komma aldrig igen. Den asiatiska emigrationen är ett enbart penningfiske åt fosterlandet, den svenska emigrationen innebär ett ombyte af fosterland. Göres oss något vidare vittne behof angående den olika karaktären i dessa bägge företeelser?

Men under sådana förhållanden komma också våra Amerika-pengar i en ny nationalekonomisk belysning. Det är godt och väl att det kommer pengar in i landet, och vi behöfva visserligen anlägga ekonomiska synpunkter på våra mellanhafvanden med andra länder. Men just ur affärssynpunkt måste man göra sig reda för

om pengarna äro *full valuta*. Här föreligger nu ett fall, där människor gå ur landet och pengar gå in i landet. Ser man sammanhanget? Amerikapengarne kosta oss våra egna söner och döttrar, förlorade för landet genom emigrationen. De äro de dyraste af alla pengar i landet, ty de köpas med *svenskt kött och blod!* Och huru mycket! I första generationen sända de utvandrade ännu hem något af sina förtjänster; därpå slutar väl i regeln förbindelsen, och den utvandrade släkten tillhör helt sitt nya fosterland, ägnar sitt hela arbete åt dess nationella produktion. Man måste tänka på detta, att emigrationen beröfvar oss icke blott de utvandrades personer utan äfven deras efterkommande. Släkter, som födts i Sverige och varit ämnade att i oräknelig tid bidraga till Sveriges inhemska förkofran, de komma hädanefter ett annat land tillgodo. Hvad är alltså Amerikapengarne? Några kronor i aflösning och ersättning för att en urgammal svensk släkt afvecklar förhållandet med fosterjorden och ställer sig till ett annat lands förfogande...

Detta är ingen affär, hvarken ekonomisk eller nationell. Vår emigration är ekonomiskt sedt en utrikeshandel, där exportvaran är människor. Man kan ju kalla äfven den, liksom mongolernas, en näring, eftersom den afkastar dessa Amerikapengar — men om något i världen, så är detta en *röfvarnäring*.

Göteborg den 29 mars 1909.

Rudolf Kjellén.

Doktor Adrian Molin,

Sekreterare i Nationalföreningen mot emigrationen,
Stockholm.

Det finns ju folk som anser, att det sociala missnöjet i Sverige beror egentligen på de socialistiska agitatorernas framfärd. Det finns också folk som tror, att emigrationen är väsentligen ett verk af smarta emigrantagenter och samvetslösa värfvare. I dessa åsikter spårar man i själfva verket en af de djupaste orsakerna både till vårt sociala missnöje och till emigrationen: den ledande svenska öfverklassens belåtenhet med sig själf, dess blindhet för bristerna i sin ledning. Ty både arbetarerörelsen och emigrationen äro utslag af småfolkets revolt mot den härskande klassens styrelse och framför allt mot dess ledning af nationens produktiva arbete.

Jag är naturligtvis medveten om den skarpa tillspetsningen i den anförda satsen, och ingen kan starkare än jag reagera mot en ensidig betraktelse och en falsk generalisering af orsakerna till samhällsmissförhållanden, i hvilka ingå en snärjande mångfald af faktorer med valör ifrån växlingarna i världskonjunkturerna till stämningarna hos ungdomen i en svensk bondsocken. Men jag är lika öfvertygad om, att denna sats markerar sakens kärna.

Men först några korta anmärkningar till emigrationens historik.

Från midten af förra århundradet kan man datera den svenska utvandringen. Vid samma tidpunkt infaller också öfvergången till det moderna näringslivet i Sverige, ytterligt försvårad genom folkets naturliga tröghet och oföretagsamhet, genom fattigdomen på kapital och genom frihandelssystemet, som utlämnade våra svaga näringar på nåd och onåd i konkurrensen och under årtionden försenade tillgodogörandet af landets rika naturtillgångar genom en industri i modern mening. Full fart tog utvandringen först under de mångenstädes ytterst svåra missväxtåren på 1860-talet, som förde svält och nöd med sig i de fattigare hemmen och i de mera välmående bragte oredda i ekonomien för lång tid framåt. Från 1880-talet arbetade dessutom jordbruket under i regel dåliga konjukturer: små afsättningsmöjligheter och låga priser, men allt dyrare arbetskraft. Det

sedan länge tunga skattetrycket blef härunder alltmera besvärande. Slutligen hade jorden redan tidigt börjat belånas i stor skala, dels för genomförande af moderniseringar i driften, inköp af jordbruksmaskiner etc., dels för att lättare komma öfver de besvärliga arfskiftena, dels och kanske vanligast blott för att kunna hålla affärerna löpande i de dåliga tiderna. Detta lyckades sällan. Lån skola förräntas, och när räntorna icke kunde betalas, fick gården säljas — och ägaren emigrerade.

Det var dylika jordägare, som inledde utvandringen. Det är de, som brutit upp stora sträckor af Amerikas jord, och det är de och deras ättlingar, som slagit sig väl fram därute och nu utgöra kärnan af den svenska befolkningen i Amerika. Men med kommunikationsväsendets snabba utveckling och möjligheten till billigare öfverresor grep rörelsen alltmera omkring sig. Nu kom turen till landtarbetarne, till städernas handtverkare och till kvinnorna. Hemmansägarna följdes snart nog af hemmasönerna, som alltjämt utgöra en mycket talrik grupp af utvandrarne. Äfven till deras emigration låg orsaken i jordbrukets tryckta läge och klena utkomstmöjligheter, men dessutom och inte minst i svårigheten för de yngre sönerna i bondehemmet att öfver hufvud erhålla jord att bryta och bruka i hemlandet, sedan gården icke ytterligare kunde klyfvas och den äldste öfvertagit hemmanet. Statsmakterna försummade att sörja för en normal tillgång på jord, ja, lagstiftningen hade dessutom kringgärdat förvärfvet af jord med senfärdiga och hindrande bestämmelser. Här bjöd åter Amerika öppna möjligheter till nära nog gratisförvärf af jord och ett besittningstagande af jorden utan onödiga formaliteter.

Inte nog därmed. Åt den, som inte ville eller inte kunde skaffa sig ett eget jordbruk, men som blott ägde ett par friska starka armar, bjöd Amerika arbetslöner, med hvilka den tidens Sverige icke på långt när kunde täfla. Och ju längre tiden led blefvo de höga arbetslönerna därute den kanske främsta lockelsen till utvandring. Den svenske hemmasonen eller drängen kunde som grofarbetare i Amerika på ett tiotal år spara ett kapital, med hvilket han sedan i Sverige kunde köpa en gård, som han genom arbete här hemma icke sett sig någon möjlighet att förvärfva. Äfven yrkesarbetaren bjöd den amerikanska storindustrien med sin utvecklade teknik och arbetsintensitet långt högre löner än handtverket och småindustrien här hemma. Och slutligen kunde Amerika bjuda äfven åt kvinnorna såsom tjänarinnor i de större städerna en tillvaro, som syntes hemmadottern eller pigan från den aflägsna svenska landsbygden lockande icke blott genom den höga aflöningen utan äfven genom det frestande skimmer som ligger öfver »den stora världen». De genom den manliga utvandringen minskade äktenskapstillfällena framkallade dessutom naturligt den kvinnliga emigrationen.

Men det var icke blott ekonomiska och kommunikationstekniska faktorer, som sålunda spelade med i den tidigare utvandringen. En af de verksammaste var af *religiös* natur. Många af de solida svenska bondefamiljer, som på 1850-talet öppnade utvandringen, voro sådana, som gripits af den tidens starka pietistiska rörelser och icke fingo för konventikelplakatet dyrka Vår Herre i fred på sin fason. I statskyrkans namn bröto svärande länsmän in öfver andaktsstunderna, trakasserade och bötfälde — och jagade senfödda ättlingar af dem, som en gång kämpade på tysk jord för religionsfrihetens grundsats, öfver till den nya »frihetens stamort på jorden», som hägrade på andra sidan världshafvet.

Men konventikelplakatet och dess tillämpning var intet isolerad fenomen i den tidens svenska kyrka och samhälle. Snarare var det typiskt.

Storhetstidens Sverige var ett samhälle af öfvervägande militärisk struktur, ett samhälle, som i sin strama koncentration på statsuppgifterna gick hårdt fram öfver den enskildes lycka, hans önskemål och förhoppningar på lifvet. Så länge uppoffringarna för rikets kraf verkligen möjliggjorde ett starkt statslif och en yttre storhetsställning, och framför allt så länge med statstanken förknippades ett religiöst patos, som genomträngde hela folket, så länge bar folket bördorna tåligt, inte minst därför att så länge bar också det svenska stormansståndet manligt ansvarets börda, och folket följde. Men ur storhetstidens militärstat utvecklades eller afvecklades frihetstidens och 1800-talets svenska byråkratstat genom den ena förfallsperioden efter den andra. Storhetstidens starka lif med sin grundton af gudsförtröstan och nationell yfverborehet följdes af den dofva resignationen efter olyckorna, insprängd med epigonernas fras- och teaterbravader. Staten urartade till ett enda stort ämbetsverk för »vederbörlig ordning», och folket, som förut varit ett ofta hårdhänt brukadt medel för stora statsändamål, blef en mjölkko för denna vederbörliga förvaltning, hvilken ju längre tiden gick skötte sitt fögderi allt sämre, och öfver hufvud för en öfverklass, som numera moraliskt lefde väsentligen på sina förfäders meriter. Och nu såg folket inte längre någon mening med det hela, det led inte för någon stor sak, men det fick tåla hugg för sina fulla husbönders dåliga lynne, lida orättvisor genom mutbara tjänstemän och betala dryga utskylder till en kyrka, hvars lefvande ande flämtade, och till »kronan», om hvilken det inte visste stort mer än hvad ryktet hade att säga om dess ovärdiga bärare, och om hvars ovärdiga representanter ute i bygderna det hade blott alltför sorglig erfarenhet. — Jag förbiser icke denna skildrings allsidigt tillspetsade karaktär, men kärnan af sanning bestrider ingen, som känner det svenska småfolkets lif sådant det tett sig ända in emot våra dagar.

De som först möttes af löftena om Amerika hade, liksom de som 30 år senare nåddes af socialismens evangelium, vuxit upp i små skuld- och skattetyngda bondehem, de hade halfsvält genom sin barndom i torpare- och backstugor, sett sina föräldrar hundsvotteras på herrgårdarna och kanske sett dem, när arbetskraften var slut, auktioneras bort som hjon att svältas ihjäl af den lägstbjudande i fattigvårdens namn. De hade misstron och bitterheten i blodet, och de voro mottagliga för lockelserna.

Så samverkade konjunkturerna ute på världsmarknaden, kommunikationsväsendets utveckling, vårt eget lands ekonomiska svaghet och djupgående missförhållanden i det svenska samhällslivet till att skapa driffjädrarna i den emigration, som på föga mer än fem årtionden beröfvat vårt land mer än en million människor af folkets i stort sedt företagsammaste, sundaste och lifsdugligaste element.

Och regering och riksdag och landets ledande klass öfver hufvud åsågo förordelsen utan att lägga två strån i kors för att klargöra för sig dess orsaker och om möjligt hämma den. Ja, det kunde hända, att enstaka framsynta män, som sökte mana till besinning, möttes med: »låt packet resa». »Packet» var då »läsare» och uppstudsiga bönder — nu är det »storstreckare» och »aftalsbrytare». Klarare har icke den ledande svenska öfverklassen kunnat visa sin oförmåga att leda.

Den svenska emigrationen fortgår också alltjämt, om än icke i fullt samma våldsamma tempo som på 60- och 80-talen. De första åren af detta århundrade medförde dock en ny emigrationsvåg af den styrka, att man i de dåvarande högkonjunkturernas Sverige började vakna upp. Man började på allvar känna bristen på friska armar och hjärnor för landets näringslif, jordbruk såväl som industri.

Detta att utvandringen fortgår, fastän efterfrågan på arbetskraft inom landet åtminstone tidvis är större än tillgången, antyder, att de drifvande orsakerna nu måste vara i viss mån andra än under 60-talets missväxtår och 80-talets tryckta tider. Äfven om det i stort sedt alltjämt gäller, att utvecklingen af vårt näringslif icke svarar mot en normal folkökning, kunna svårligen orsakerna till den stora utvandringen i samma utsträckning som tidigare ligga i bristen på utkomstmöjligheter; de måste sökas i att dessa utkomstmöjligheter icke tillfredsställa — och måhända i helt nya faktorer.

I själfva verket är det nog också så.

Utvandringen har skapat i Amerika en svensk befolkning, som i antal närmar sig en tredjedel af hemlandets. Från de svenska hemmen därute gå tusentals trådar till gårdar och hem i det gamla landet. Särskildt de som lyckats äro måna om att upprätthålla förbindelsen med anhöriga och vänner i hemlandet. Och de äro, dessa svensk-amerikaner, ett belåtet och lifsdugligt släkte, de äro belåtna med

sig själfva och belåtna med sitt nya land — belåtna med det, nej, stolta öfver det och stolta öfver att vara medborgare i den stora fria republiken. Så möta hemmasvenskarne i deras tal, i deras bref och skildringar, i deras tidningar något helt annat än de äga eller veta af här hemma: det är tron på och kärleken till ett stort och mäktigt land, medvetandet om obegränsade möjligheter, trygghet och själfstillit.

Det är en stämmingsmakt, som förmår gripa ett svenskt sinne. Svensken trånar medvetet eller omedvetet till stora och fria förhållanden, men surnar i små och trånga villkor. Hemmasvensken är ofta grinig, missnöjd och olustig för arbete, det beror af många orsaker, men det beror icke minst därpå, att det finns i det svenska samhället ingen behärskande andlig makt, som griper och bär honom, ingenting, som han känner sig arbeta för mer än födan — i Amerika arbetar han för ett stort folks styrka, välstånd och framtid. Han är icke medveten därom, men han arbetar under intrycket af, drifven af denna makt, som ligger på djupet, som uppehåller folkens lif, och som är af lika lifsafgörande innebörd som den är ogripbar för alla dem — som icke känna den.

Och vår ledande öfverklass känner den icke. Allt sedan den tid, då den gaf vårt folk den rena evangeliska läran, har den icke förmått ge det några idealer att lefva, arbeta och kämpa för. Den har icke gått till folket, icke haft något att bjuda det, och därför har den heller aldrig sedan haft folket med sig — och har det heller icke. Folket har fått gå sina egna vägar, sökt sig idealer, där det kunnat finna dem: i den amerikanska nationalismen och i arbetarörelsens solidaritetsreligion.

Naturligtvis vet jag, att detta är våra judar en förargelse och våra greker en galenskap — men icke för ty, det är så, och amerikanerna skulle begripa det, om de behöfde göra saken klar för sig. Men de behöfva det icke.

Låt oss gå tillbaka till »realiteterna».

Det svenska *missnöjet* är dock en realitet, som väl ingen gitter förneka. I detta missnöje finna också lockelserna därutifrån god genklang. De ofta skrytsamma skildringarna af Amerikas möjligheter, frihet, rika arbetsförtjänster och mera sådant*) träffa svenska arbetare,

---

* Svenskamerikanerna ha ofta också ett direkt egoistiskt intresse i att genom skrytsamma ljusmålningar locka hemmavarande släktingar öfver. De behöfva deras arbete. Det kraftigaste medlet härtill är den gratis hemsända *resebiljetten*, som där den kommer ofelbart väcker amerikafebern. Men hur mången ung svensk man tänker på, att den välvilligt sända biljetten, som för honom öfver till det nya landet, får han betala många gånger om med sin unga arbetskraft ute på farmen eller på verkstaden hos de frikostiga gifvarne.

I samma riktning som svenskamerikanernas lockelser verkar också emigrantagenternas direkta eller indirekta värfning. Det är lätt att inse, hvad det betyder som emigrationsorsak, att det finns en hel kår af driftiga och energiska personer, utplanterade

som icke blott af naturen äro mottagliga för de storslagna bilderna, utan också lefva i ett kroniskt om än mer och mindre skarpt utprägladt missnöje med sina lefnadsvillkor och landets förhållanden, ett missnöje, framvuxet vid rikets vanhäfd under långa tider och på sistone dessutom närdt af en energisk och hänsynslös agitation.

Det liden intet tvifvel, att mycket af detta missnöje numera är obefogadt. I den svenska folkkaraktären ligger redan af naturen ett starkt drag af lynnestyngd, sammanhängande med det stränga klimatet, folkets isolering i de aflägsna trakterna och den ofta hårda kampen för tillvaron. Svensken klagar öfver landets fattigdom, öfver bristande kapital, öfver dåliga tider o. s. v. och vill icke se, att de svåra förhållandena i många fall äro beroende blott af hans egen oskicklighet och bristande drift i arbetet. Han öfverdrifver gärna de svårigheter som möta. På samma gång är han ofta svag och obeständig i karaktären. Detta visar sig i stort under de nuvarande emigrationsperioderna. Ett svagt jordbruksår och några mer eller mindre tillförlitliga underrättelser om goda tider i Förenta Staterna göra honom genast beredd att i missmod ge sig i väg; det band, som binder honom vid fosterjorden, är icke synnerligen hållfast. Så kan emigrationen stiga från en för våra nuvarande förhållanden jämförelsevis normal siffra till flera tiotusental under ett år.

I många fall beror också småfolkets missnöje på öfverklassens gamla synder — det fortlefver fastän de ursprungliga orsakerna längesedan äro undanröjda — och på en samhällsvräng propaganda. Så t. ex. när klassmedvetna arbetare klaga öfver bristande personlig frihet, hvilket kunde vara befogadt på 1830-talet, men svårligen sedan samma frihet för länge sedan hunnit slå öfver i groft själfsvåld och öfvervåld på andras frihet.

I andra fall åter finnas missnöjesanledningar af djupgående reell innebörd. Dessa kunna vara af social natur. Den mycket omtalade *klasskillnaden* är utan tvifvel i realiteten vida större mellan arbetaren och millionären i Amerika än mellan arbetaren och disponenten i Sverige. Men formellt är den en annan, och formen betyder ju här det mesta. Den amerikanske arbetaren blir höfligare bemött än den svenske, han *är* underklass, men betraktas inte som underklass på samma sätt som den svenske, man visar honom det icke, bemödar sig inte om att låta honom känna det så som i Sverige, man bemödar sig öfver hufvud om ingenting i den vägen — det är det, som är lättningen, som gör, att arbetaren på ett helt annat sätt än i Sverige känner sig som sin egen man, solidarisk med samhället — och trifs.

---

tätt nog i bygderna, för hvilka den största möjliga utvandring måste vara ett direkt ekonomiskt intresse, och som i sin verksamhet förfoga öfver den med en otrolig framgång verkande reklamapparat, som de stora transatlantiska ångbåtsbolagen skapat och med sina ofantliga ekonomiska resurser alltjämt ytterligare utveckla.

Så är det den friare passagen uppåt därute som lockar — möjligheten att slå sig fram. Ingen kan bestrida, att skickligheten och förtjänsten på ett vida effektivare sätt tillvaratagas, på ett helt annat sätt äro normen för framgång i Amerika än i Sverige, där platser allt för ofta tillsättas i första rummet efter rekommendationer, släktskapsförbindelser och andra relationer. Det beror t. ex. inte *bara* på den svenska industriens mindre och trängre förhållanden och öfverproduktionen af tekniker, att de *bästa* svenska ingenjörerna finnas icke i Sverige utan i Amerika. Sverige är på samma gång afundsjukans och de beskedliga hänsynens land, som ger huld och skydd åt medelmåttorna och dem, som äro därunder; Amerika är landet för dem, som äro öfver medelmåttan.

Tvenne allmängiltiga faktorer i de utvandrande folklagrens missnöje äro dessutom *skattetrycket* och *värnpliktsbördan*. Den förra har, såsom jag redan antydt, allt sedan utvandringens början spelat en betydande roll. Särskildt besvärande är det ytterst ojämna kommunala skattetrycket på landsbygden.

Värnpliktsbördan är såsom emigrationsorsak antingen alldeles underskattad eller också groft öfverskattad. Att värnplikten icke är någon *själfständigt* drifvande orsak framgår af tvenne fakta: för det första daterar sig den ojämförligt största svenska utvandringen från den tid, då värnpliktsbördan icke öfverskred 42 dagars öfning, under det den i stort sedt minskats under den period värnpliktstiden hastigt steg för steg ökats till sin nuvarande längd. För det andra trycker ju värnpliktsbördan jämnt öfver hela landet; utvandringen åter erbjuder de starkaste växlingar i omfattningen ifrån maxima i Kalmar, Hallands och Älfsborgs län till Mälareprovinserna, t. ex. Södermanland, som knappast har någon utvandring alls.

Värnpliktsbördan är ingen själfständigt verkande, men en mycket kraftigt medverkande faktor i emigrationen. De äro utan tvifvel rätt lätt räknade, som resa till Amerika blott för värnpliktens skull. Men det är klart, att om man har en hel del andra skäl att resa, så blir ofta värnplikten så att säga droppen, som kommer kärlet att rinna öfver, och skall man under alla förhållanden resa, så är det likaledes klart, att man gör det så, att man kommer ifrån värnpliktsöfningarna.

Småfolkets afvoghet mot värnplikten beror enligt min mening mindre på de ekonomiska uppoffringar den ålägger än på den vårdlösa handteringen af den värnpliktiga ungdomen från befälets sida. Denna afvoghet har visserligen numera, efter de reformer lifvet på våra lägerplatser genomgått under de allra sista åren, knappast någon djupare grund; men så har den i stället sina rötter så mycket längre tillbaka i tiden — den tid, då skällsord och svordomar, misshandel och orättvisa bestraffningar från befälets sida täf-

lade om att göra de värnpliktiges lif outhärdligt. Det svenska beväringens lifvets tragedier äro oskrifna, men de ha afsatt den djupa misstro mot befälet, i släkt med den allmänna allmogemisstron mot ämbetsmännen, som blifvit vår försvarsfrågas onda öde, och mot hvilken vi ännu kämpa. Återigen alltså öfverklassens gamla synder, som vi alltjämt få sota för.

Att värnplikten som emigrationsorsak blifvit så ofta öfverskattad har sin säregna anledning. Om man frågar en manlig emigrant hvarför han utvandrar, så pekar han mycket ofta på värnplikten. Men detta innebär icke, att den är den afgörande orsaken för honom, det innebär helt enkelt, att han inte vet något mera påtagligt att peka på, och han tar hvad han hittar.

En emigrant reser nämligen mera sällan af klara bestämda anledningar. Han reser på grund af en allmän känsla af olust och missbelåtenhet med hemlandets, hemortens och sina personliga förhållanden, en smittosam känsla, den som framkallar »emigrationsfebern». Emigrationen är en massföreteelse, som har sin egen psykologi.

Jag har i det föregående sökt klarlägga några af de olika faktorer, som i våra dagar bestämma denna, de som kunna anses vara af mera allmängiltig natur. De påtagligaste och i första hand drifvande återstå ännu: de *ekonomiska*.

Dessa få än mindre än de förut berörda underkastas en grof generalisering. De växla för olika samhällsklasser och för olika delar af landet. I själfva verket ha vi ur ekonomisk synpunkt icke ett emigrationsproblem utan flera. Industriarbetarens är ett, jordbruksarbetarens ett annat. Men dessa i sin ordning ha olika faser. Järn- och metallarbetare resa icke af samma anledning som de öfvertaliga arbetarskaror den stagnerande trävarurörelsen i Norrland icke förmår sysselsätta. Och anledningen till emigration är icke densamma i en öfverbefolkad Dala-socken som i de halft affolkade trakterna af Dalsland.

Jag skall emellertid söka föra in dessa ekonomiska faktorer under några gemensamma rubriker, och jag tar först hänsyn till *icke-jordbruksarbetare*.

En af de afgörande orsakerna till industriarbetarens emigration är otvifvelaktigt, att han anser sig få ett större nettoutbyte af sitt arbete i Amerika än i Sverige, d. v. s. förhållandet mellan arbetsförtjänst och lefnadskostnader är förmånligare där än här. Man pekar på, hur en arbetares möjlighet att spara därute icke har någon motsvarighet här hemma. Hvad särskildt beträffar kvalitetsarbetare är detta också utan tvifvel riktigt.

Ja, svaras det, men arbetaren får också i Amerika lämna en helt annan arbetsprodukt för sin aflöning än i Sverige. Man häfdar

med andra ord, att arbetsintensiteten i Sverige är för låg, men man erkänner på samma gång, att när den svenske arbetaren kommer till Amerika presterar han en fullgod arbetsprodukt. Men hvarpå beror då detta? Jo, därpå, att den svenske arbetaren i Amerika kommer in i ett helt nytt system, en organisation af arbetet med en helt annan effektivitet än i Sverige. Hvem har skapat den organisationen? Det har nationens ledande klass, och det är en sådan organisation, som vår ledande klass *icke* har förmått skapa.

Den svenske arbetaren vinner i Amerika högre arbetsintensitet och stolthet öfver sitt arbete, hvad han saknar i Sverige, och hvad han inte får här så länge öfverklassen kältar öfver att hans arbete är dåligt i stället för att för det första sopa rent för sin egen dörr och sedan med allvar och kraft ta i tu med att leda hans arbete till större utbyte för både näringslifvet i dess helhet och honom själf.

Jag har understrukt, att den duglige arbetaren har större möjligheter att spara i Amerika än i Sverige. Samtidigt får man emellertid icke förbise, att han också lägger sig vinn om den saken på ett annat sätt där än här hemma. Han lär sig genast därute två ting: att lita på sig själf och på penningens värde för personlig själfständighet och trygghet mot konjunkturernas växlingar. Man tjänar sitt bröd, man gnäller sig aldrig till det. Det ligger i luften att värdera penningen, ta vara på den. Hemma är den till för att rulla. Härtill kommer högfärden, som alltid far i en svensk invandrare — högfärden att kunna visa dem där hemma, hvad han förmår uträtta, tjäna och spara. Det lider intet tvifvel, att just högfärden, eller ambitionen, om man hellre vill, är en af de faktorer, som kraftigast bidraga till att göra svenskamerikanens lycka.

Man får vidare inte glömma, att tjänar svenskamerikanen pengar, så stå de honom också ofta dyrt. Om i Sverige intensiteten i arbetet är för låg, så slår den därute öfver i ett utslitande jäkt, som tidigt undergräfvat hälsa och krafter. Många svenskar lida af klimatet, och den fosterlandslöses, rotlöses hemlängtan fördyrar lynnet, tär på nervsystemet.

Dessa svårigheter motverkas dock i hög grad af en viktig omständighet: svensken förmår i Amerika så som sällan i Sverige skaffa sig ett hem, hvori han kan finna tillfredsställelse och trefnad. Jag tror, att denna omständighet är alltför mycket förbisedd. Jag går så långt att jag påstår, att den svenske industriarbetarens emigrationsfråga i väsentlig mån är hans *bostadsfråga*.

Där en svensk kvalitetsarbetare med efter svenska förhållanden högsta aflöning t. ex. i Stockholm får vara tacksam att kunna hålla sig med ett rum och kök i en hyreskasern och slippa inneboende, där bor hans amerikanska kollega i »eget hem», med flera rum, badrum och öfriga bekvämligheter, hyrdt eller i verklig mening eget.

Äfven där han bor i hyreskasern har han det vida rymligare och bekvämare än den svenske arbetaren. Och detta för motsvarande del af inkomsten i hyra eller kostnader.

Hur är detta möjligt? Genom *planmässig organisation*, genom ett utveckladt lokalt kommunikationsväsen och genom praktisk, affärsmässig förmedling af tomter och hus på lång afbetalning. Man jämföre förhållandena i Sverige, där det på de flesta ställen vid industrisamhällen och bruk o. s. v. intill senaste tid varit och mångestädes är än i dag så godt som omöjligt för en arbetare att kunna få köpa en jordbit eller en tomt för att bygga en stuga på, där det alltjämt i regel är ännu omöjligare för en arbetare att på drägliga villkor få låna pengar till eller på ett eget hem, och där hufvudsumman af kommunalpolitik mångestädes gått ut på att stänga in städer och samhällen inom de trängsta möjliga gränser till fromma för kommunens maktägande hus- och tomtägare o. s. v.

Så visar äfven bostadsfrågan, hur emigrationen beror icke blott af begränsade ekonomiska resurser hos landet, utan äfven och icke minst af brist på företagsamhet och organisation, med andra ord brist på energisk, förtänksam ledning från den ledande klassens sida. En undersökning af frågan om de dyra lifsmedelsprisen i Sverige skulle otvifvelaktigt på samma sätt komma att visa dessa bero icke så mycket af tullarna, som den partipolitiska agitationen vill hafva det, utan i första rummet af grofva brister i organisationen af lifsmedelsförsäljningen, framför allt på de talrika mellanhänderna, som fördyra priset t. ex. på en säck potatis, såld i minut i Stockholm, med bortåt varans värde på produktionsorten.

* * *

En granskning af vår utvandringsstatistik visar emellertid, att de arbetare, af hvilka emigrationen företrädesvis rekryteras, äro icke stads- och industriarbetare, utan *jordbruksarbetare* och i stort sedt de socialt och ekonomiskt vederhäftigaste af dessa, i första rummet hemmasönerna. Från den jordbruksidkande befolkningen utgingo de första emigrantskarorna, det är den, som har gett och ännu ger det största tillskottet till det Sverige emigrationen byggt och alltjämt bygger därute bland främlingarna — därför att den icke får bygga det här hemma.

Därför att den icke får bygga det här hemma — ja, i stort sedt är det verkligen så.

Under emigrationens tidigare skede berodde den jordbrukande befolkningens utvandring på svårigheten för den att i den tidens Sverige, under då rådande handelspolitiska och jordbrukstekniska förhållanden, kunna föda sig på sitt jordbruk. Frihandelssystemet läm-

nade landet öppet för de stora sädesproducerande ländernas — Rysslands och Amerikas — massöfverskott. Med det kunde den hårdbrukade, sugna svenska jordens produkter icke täfla. Detta så mycket mindre som den svenska jordbrukstekniken vid denna tid stod på en mycket låg ståndpunkt — stålplogen hade ännu icke börjat användas, och jordbruksmaskiner af modern typ saknades ännu fullständigt, — men jordbrukets omkostnader för arbetskraft, skatter och räntor steg för steg ökades.

Det svenska jordbruket var så mycket känsligare i denna konkurrens som det var ensidigt lagdt just på sädesproduktion. En allmän omläggning har ju sedan dess ägt rum. Tyngdpunkten ligger nu på mejerihandteringen. Och tullskyddet har gett äfven sädesproduktionen ett välbehöfligt stöd i konkurrensen. I tekniskt afseende har ju också vårt jordbruk ryckt stora steg framåt på de sista årtiondena. Slutligen har genom kommunikationsväsendets utveckling, hvarigenom öppnats vidare afsättningsmöjligheter för jordbrukets produkter, grunderna för jordbrukets ekonomi i hög grad förskjutits.

Det är klart att härunder har också det ekonomiska utbytet af jordbruksdriften blifvit ett annat än för några årtionden sedan. Men ännu befinna vi oss endast i denna utvecklings början, ännu disponeras stora arealer af landets jord af den generation, som fick sitt föreställningssätt bestämdt under tiden för modernäringens djupaste betryck, som icke förmått mer än undantagsvis följa med tiden och utvecklingen, och som ännu har misstron mot jordbruket i blodet. Ingen modern jordbrukare tviflar dock numera på det svenska jordbrukets bärkraft — under förnuftig teknisk och trygg handelspolitisk ledning.

Det är uppenbart, att under denna utveckling måste orsakerna till den jordbruksidkande befolkningens utvandring ha väsentligen förskjutit sig. Orsaken kan icke i samma utsträckning som på 60-talet vara svårigheten att föda sig på jordbruket. Snarare är den numera den ännu kvarlevande *föreställningen* om svårigheten att lefva på jorden — gifvetvis en nästan lika god emigrationsorsak som svårigheten själf, så länge öfvergångsperioden räcker. Särskildt i vissa efterblifna delar af landet, t. ex. Dalsland, Öland, spelar denna psykologiska emigrationsorsak en mycket stor roll. Flerstädes i kommunikationsfattiga karga trakter äro naturligtvis också alltjämt förutsättningarna för ett ekonomiskt bärkraftigt jordbruk mycket små.

Men denna förskjutning har gått ännu ett steg längre. En viktig emigrationsanledning är numera, såsom också tidigare antydts, att söka i svårigheten för det uppväxande manliga släktet inom jordbruksnäringen att i Sverige erhålla lämplig jord af landets stora tillgångar. Detta har visserligen ofta bestridts, men med allt mindre

framgång, och torde snart nog komma att tillhöra de allmänt erkända sanningarna. Ty fakta tala. De visa för det första, att emigrationen i regel är störst i de trakter af landet, där jordens uppdelning gått längst, där alltså de ungas behof af jord icke längre kan tillgodoses genom fädernegårdarnas fortsatta klyfning, om nämligen dessa skola kunna kvarhållas vid den storlek, att de under i orten rådande jordbrukstekniska förhållanden förmå föda sina ägare. De visa vidare, att de i ekonomiskt afseende ojämförligt vederhäftigaste elementen af de svenska invandrarne till Förenta Staterna just sökt och funnit hvad de icke fingo i Sverige: jord att bryta och bruka.

Det kan möta stora svårigheter äfven för den bemedlade jordbruksarbetaren att finna lämplig jord i läge som passar honom; ingenting finnes i hemsocknen som lockar, han är i allmänhet ej nog företagsam att söka sig jord på andra håll, ofta också mindre hågad, och söker han, så är föga gjordt för att underlätta hans sökande. Vägen till Amerika däremot ligger alltid öppen och inbjudande, den är känd och hvarom icke, så finnas alltid villiga händer redo att peka ut den.

Det är klart att dessa svårigheter betyda ofantligt mycket mera för den jordbruksarbetare, som vill ha jord, men har litet eller intet att köpa för. Den kategori, som det härvid i första rummet och mest direkt kommer an på, är *hemmasönerna*.

De ha vuxit upp i ett litet själfständigt jordbrukarehem, och trots dettas vanligen små villkor och ekonomiska svårigheter är det hos dem, som driften till jorden rör sig kraftigast. Hemmasonen går ogärna till industrien, han blir ogärna dräng hos en annan bonde — båda delarna betyda för hans instinkt en deklassering, som han endast nödtvungen underkastar sig. Idealet för honom är ett eget jordbruk i Sverige. Men hvar skall det tagas! Det finnes flera bröder i hemmet, men endast en kan få gården, som är för liten att delas. Hans del i hemmet, några hundra kronor vid ett boskifte eller redan i faderns lifstid, räcker inte till något nytt hem. Men den räcker till — en Amerikabiljett. Och öfver till Amerika går hans väg, vanligen i det ärliga uppsåtet att komma hem igen med en sparad summa att köpa sig en gård för i hemsocknen.

Det är i stor utsträckning dessa hemmasöner, som rekrytera utvandringen, och det är just dem det gäller att behålla i Sverige och vid jordbruket. Men hur skall detta ske? Hemmasonen kan icke spara, han arbetar i hemmet utan lön, och hemmet har inga resurser att ekonomiskt träda emellan för honom. Man svarar: hvarför är han för högfärdig att ta tjänst som dräng eller öfver hufvud arbeta för andra, så att han kan spara? Frågan är fullkomligt onyttig. Han tar inte emot några moralkakor. Hans stolthet är också hans

styrka. Får han inte jord i Sverige, så reser han till Amerika, och därmed basta.

Och dessa jordbehöfvande äro på samma gång de, som i stort sedt äga de yppersta personliga kvalifikationerna för jordbruket. Uppgiften är att på ett eller annat sätt vidga möjligheterna för dem att erhålla jord och hem i Sverige.

Det kan sålunda icke fränkommas, att en stor del af de betydande förluster den svenska emigrationen medfört måste tillräknas icke landets fattigdom eller Amerikas fördelar, utan statsmakternas bristande framsynthet och initiativkraft. Detta måste bli klart, innan något framgångsrikt arbete i större skala för emigrationens förebyggande är tänkbart. Det måste bli klart, hur planlös och vanmäktig den svenska jordpolitiken varit — eller rättare att vi alldeles ingen jordpolitik ägt under de fem årtionden, som emigrationen dock ställt för våra ögon jordproblemet i allt skarpare belysning.

Jag har i annat sammanhang tämligen utförligt redogjort för de statsåtgärder, som kunna inställas under rubriken *svensk egnahemspolitik* — påvisat dessas genomgående torftighet och planlöshet ifrån de tidigare upplåtelseerna af diverse lägenheter på kronans domäner till de senaste årens ofullgångna egnahemslånerörelse, och jag tillåter mig hänvisa till denna framställning. *)

Kungsvägen till emigrationens hämmande — om jag så får säga — går enligt min mening genom en regeneration af vårt mindre jordbruk och dettas vidare utveckling via den moderna småbrukarörelsen. Jag upprepar att härför äger Sverige fullgoda förutsättningar i naturliga förhållanden, i ett intelligent och jordkärt folkmaterial, hvars uppfostran dock måste icke såsom hittills leda det ifrån jorden utan till jorden, och i de trygga afsättningsmöjligheter på hemmarknaden, som vår tillväxande stads- och industribefolkning erbjuder.

Medlet är här som öfverallt eljest: organisation, ledning från den ledande klassens sida, hvilken nu så godt som helt och hållet saknas.

De uppgifter, som närmast föreligga för vår egnahemspolitik, skulle jag vilja sammanfatta i följande punkter:

- 1) Jordförmedlingens ordnande i hela landet genom dels en affärsmässig förmedling af redan befintliga brukningsdelar enligt den plan, efter hvilken Nationalföreningen mot emigrationen arbetar, dels där behof föreligger styckning, genom affärsmässigt skötta bolag eller föreningar, af större egendomar till mindre, själfständiga brukningsdelar — allt under statens kontroll;

*) *Svensk egnahemspolitik* i serien »Broschyrer utgifna af Nationalföreningen mot emigrationen».

- 2) Styckning af lämpliga kronoegendomar och parcellernas utlämnande till egnahemsbyggare under fria och bekväma former och på villkor — t. ex. arrende med optionsrätt efter viss tid, — som möjliggöra för lämpliga jordbruksarbetare utan andra tillgångar än medel till kreatur och inventarier, företrädesvis sådana af hemmasönernas kategori, att erhålla jord. Statsinköp af i privat ägo befintliga egendomar och styckning af dessa, där icke lämpliga kronoegendomar finnas disponibla och behof af mindre brukningsdelar föreligger;
- 3) En fortgående utveckling af egnahemslånerörelsen, kvantitativt, men framför allt kvalitativt genom en effektiv organisation af densamma. De speciella reformkraven synas mig vara:
- a) För att staten må bli i tillfälle att leda och kontrollera hushållningssällskapens lånerörelse, bör den ekonomiska risken för denna öfvertagas af staten. Statens ledning bör åsyfta att få till stånd en mera *folklig, energisk, planmässig* och äfven *sakkunnigare* skötsel af sällskapens låneförmedling än den nuvarande;
  - b) Värdemaximum för jordbrukslägenheter höjes, så att ekonomiskt fullt bärkraftiga och nöjaktigt bebyggda småbruk kunna nybildas i alla delar af landet;
  - c) En på affärsmässig grund byggd statsinstitution upprättas för att utöfva staten tillkommande ledning och kontroll af egnahemsrörelsen.

Jag måste åter och återigen understryka detta, att det är *ledning*, som fattas, tekniskt i detalj, likaväl som politiskt i stort.

Men det är mycket, som måste bli annorlunda, innan en effektiv ledning af vår egnahemsrörelse är möjlig. Vi måste för det första få ögonen öppna för all den välmenta ovederhäftighet, som breder sig vidt i egnahemsärendena, och få rum för nykter affärsmässighet. Vi ha så godt om intresserade för egnahemsrörelsen. De kunna falla i entusiasm för saken, men deras intresse är fullkomligt platoniskt, och de ha aldrig tänkt sig, att de realiteter, som skulle ligga bakom fraserna, kräfva ett otroligt arbete och stora uppoffringar. De äro djupt öfvertygade, att kunde man riktigt planta in i vår oroliga och fordrande ungdom förnöjsamhetens dygd och öppna deras ögon för backstugans idealitet, så skulle egnahemsfrågan lösas af sig själf; och emigrationen kan man bota genom att predika Sveriges förträfflighet, med moralkakor om allt hvad man med flit, sparsamhet och försakelse kan skaffa sig här hemma. Denna vanföreställning att man kan prata bort emigrationen och bygga egna hem med välmenta fraser måste röjas undan, så att det blir rum för ett fruktbart positivt arbete.

Vi ha så godt också om s. k. fackmän, folk, som ha anspråk på att begripa egnahemsfrågan och äfven tillerkännas omdöme i saken, därför att de själfva vanskött några hundra tunnland jord en större eller mindre del af sitt lif och sitta i hushållningsällskap. De representera i allmänhet den »nyktra betänksamheten» — den nykterhet, som är hyende under de obotfärdigas förhinder. Men det är inte den vi behöfva.

De representera hvad jag med ett ord skulle vilja kalla *patronsynpunkterna*. De äro för det första djupt öfvertygade, att folket vill inte ha jord, och till den öfvertygelsen ha de kommit genom sin erfarenhet, att folket vill inte längre med dryg dagsverkskyldighet betala för deras förfallna torp, långt borta från ära och redlighet. De äro vidare öfvertygade om, att när »man» inte kan föda sig på 50, 100, 200 tunnland jord, så kan man ännu mycket mindre föda sig på 10 tunnland. Men samtidigt äro de lika lifligt öfvertygade, att egnahemsrörelsen har en vacker fosterländsk uppgift i att skaffa dem arbetskraft i stället för de torpare de inte kunna få — och gärna på de torp de eljest inte få besatta, — och därmed stämmer väl, om också icke deras första öfvertygelse, så deras öfvertygelse n:o 2, att man icke kan lefva på småbruk: småbrukaren behöfver det heller inte, ty det är arbetsförtjänsten på den stora gården, som skall ge fyllnaden i lefvebrödet. Alltså: egnahemsrörelsen är en högre form af det gamla torpareväsendet.

De höra som sagdt till de nyktra och betänksamma, och deras största fruktan är, att »det skall gå för fort». Det är ungefär samma folk som ansåg, att det gick för fort, när vi började bygga järnvägar. Och visst ha vi byggt åtskilliga dumma banor, men hade vi lydt dem, hade vi nu inte haft några järnvägar alls. Visst måste vi också, naturnödvändigt, eftersom allt mänskligt är ofullkomligt, få en hel del mindre lyckade hem. Men *det* är ju knappast skäl att icke bygga några alls. Här gäller det att våga om man vill något vinna.

Å nej, faran att något går för fort här i landet är ju inte stor — så länge de gamla, de som ha det bra, regera, och de unga, de som vilja ha det bra, emigrera.

Det är nog tvärtom så, att vilja vi framåt med vår egnahemsrörelse, så måste vi skaffa den en ledning, som har det rätta perspektivet på frågan, som förstår, att det är inte något storverk att ett år få ett tjug egnahem i ett län, hvarifrån samma år 2,000 människor emigrera, att det inte är något storverk att på ett år göra 200 egnahem i Sverige, när en blott normal ökning af vår jordbruksidkande befolkning skulle förutsätta bildandet af c:a 4,000 nya brukningsdelar om året.

Ha vi hunnit därhän, att det finns hos denna ledning en klar uppfattning om egnahemspolitikens betydelse för emigrationens hämmande och i allmänhet för skapande af social trefnad, folkhälsa och sund folkeekonomi, så finner nog sedan den goda viljan de tekniska och ekonomiska utvägarna. Jag är också öfvertygad, att vår småbruksrörelse kommer att i sinom tid bryta sig fram och bryta sig fram med kraft trots all betänksamhet och allt motstånd. Men jag kan inte neka, att de närmaste utsikterna för en effektiv egnahemspolitik synas mig ganska mörka. Å ena sidan står den obotfärdiga uppfattning, som jag ofvan karakteriserat som patronståndpunkten, å den andra de spekulativa jordreformatörernas, för hvilka nya idéer och former, nya sociala salvor betyda mer än alla realiteter i världen. Det är Scylla och Charybdis. Däremellan måste vägen gå. Om det s. k. samhällsbevarande partiet kunde inför emigrationens och de sociala stridernas erfarenheter fördjupa sitt på de flesta håll skäligen platoniska intresse för egnahemssaken till drifkraft i en verklig reformpolitik på detta område, tror jag, att det skulle ha vissa utsikter att kunna lösa egnahemsfrågan på jorden — i annat fall fruktar jag, att det blir jordreformatörerna, som ta ledningen och lösa den i skyarna. Det blefve i så fall en ny illustration till den gamla satsen om en trög nation full af hetsigheter, och en bedröflig sådan. Ty jordpolitiska experiment höra till de farligaste ett folk kan göra. Förvillelser i den vägen äro icke reparerade på en dag.

Svårigheten är densamma som i allmänhet i vårt offentliga lif och i vårt nationella arbete: vår tröghet håller oss i overksamhet i det längsta, sedan när vi kommit i gång, låta vi våra ideal — endast det bästa är godt nog — skena i väg med oss. Vi sakna i högre grad än de flesta andra nationer det sinne för nykter juste-milieu, som kan synas öfvermänniskan föraktligt, men är en synnerligen förmånlig gåfva för ett folk, icke minst i dess ekonomiska göranden och låtanden.

Hvad vi behöfva är en effektiv *folklig* reformpolitik med nykter affärsrättlig läggning och med *konservativ* hänsyn till de värden, som förtjäna att konserveras. Men den synes i dessa tider af tillspetsad social stridsställning och förbittring mellan samhällsklasserna mer aflägsen än någonsin.

Så har denna betraktelse om emigrationen glidit ut i den stora frågan om drifkrafterna i det svenska folkets utveckling öfver hufvud. Detta är fullt naturligt. Det kan nämligen aldrig nog starkt understrykas, att emigrationsfrågan är ingen vanlig relativt begränsad och isolerad fråga, den sluter inom sig eller berör alla våra sociala och ekonomiska problem. Folkets svaga växt är ett allmänt symptom på *att det inte är bra som det är i vårt land*, ett symptom

på djupgående brister i folkets ekonomi, i dess sociala lif och i dess karaktär.

Om man kan tro på emigrationens upphörande är detsamma som om man kan tro på en framtid för det svenska folket, en utveckling till sundt realistiskt reformarbete, till kraftig, energisk expansion, till tro på Sveriges lyckliga stjärna — Sveriges storhet. Endast ett starkt Sverige, eller ett Sverige, som vill bli starkt, kan binda sina barn. Det är tungt att tillhöra ett litet folk, det är en förbannelse att tillhöra ett folk, som vill vara litet.

Det kan synas ofruktbart att föra emigrationsdiskussionen upp i dessa höga rymder. Men så är det endast för kortsyntheten. Emigrationsfrågans lösning är i grunden en folkets viljesak. Har det svenska folket viljan till lif och storhet? Med svaret på den frågan är också svaret på emigrationsfrågan gifvet.

Stockholm i januari 1910.

Adrian Molin.

Professorn D:r Gustaf F. Steffen,

Göteborg.

Utvandringen och de ekonomiska konjunkturerna i Sverige och Italien.¹

I. Den italienska utvandringen.

Den permanenta och temporära utvandringen efter 1875.

Den italienska emigrationsstatistiken grundar sig före 1904 enbart på de kommunala myndigheternas uppgifter. Från och med nämnda år har statistiken blifvit afsevärdt noggrannare, därigenom att ett flertal registrerings- och kontrollmetoder samtidigt tillämpas. De af polismyndigheterna utfärdade res- och utflyttningspassens antal jämföres med hela utflyttningen till lands och sjös öfver riksgränsen samt med den speciella emigrantstatistiken i de viktigaste hamnstäderna. Dessutom hålles på liknande sätt möjligast noggrann kontroll öfver invandring och återinvandring, hvarjämte uppmärksamhet ägnas åt den inrikes omflyttningen.

Den totala utvandringen uppgick ännu 1876—80 till icke mer än 108,797 individer per år eller 390 på 100,000 invånare, men hade 1901—1905 stigit till 554,050 per år eller 1,683 på 100,000 invånare. Tab. 1 visar hur denna ökning fortskridit från år till år.

En blick på det bifogade diagrammet (diagram I, sid. 42, kurva 1) visar, att utvandringen (beräknad i % af hela befolkningen) stiger upp till högre nivåer 1887 samt efter 1899, men håller sig, utan synnerligt stora fluktuationer, på den 1887 uppnådda nivån ända fram till 1899. Påfallande starka äro stigningarna åren 1901 och 1905.

För Italien spelar skillnaden mellan temporär och permanent utvandring en betydelsefull roll. Den temporära utvandringen är till stor del periodisk och utgår hufvudsakligen från Norditalien, särskildt »provinserna» Udine, Novara, Belluno, Torino, Como och

¹ Detta ämne är af förf. behandladt på begäran af Emigrationsutredningen.

Tab. 1. *Hela utvandringen från Italien.*¹⁾

År.	Utvan- drare.	På 100,000 inb.	År.	Utvan- drare.	På 100,000 inb.	År.	Utvan- drare.	På 100,000 inb.
1876.....	108,771	395	1887.....	215,665	728	1898.....	283,715	889
1877.....	99,213	358	1888.....	290,736	975	1899.....	308,339	960
1878.....	96,268	345	1889.....	218,412	727	1900.....	352,782	1,091
1879.....	119,831	428	1890.....	217,244	718	1901.....	533,245	1,638
1880.....	119,901	425	1891.....	293,631	964	1902.....	531,509	1,623
1881.....	135,832	479	1892.....	223,667	729	1903.....	507,976	1,543
1882.....	161,562	565	1893.....	246,751	799	1904.....	471,191	1,422
1883.....	169,101	588	1894.....	225,323	725	1905.....	726,331	2,177
1884.....	147,017	507	1895.....	293,181	937	1906.....	787,977	2,356
1885.....	157,193	538	1896.....	307,482	976	1907.....	704,675	2,086
1886.....	167,829	571	1897.....	299,855	946			

Vicenza. Om man följer indelningen i »*compartimenti*», komma Venedig, Umbrien, Emilien och Piemonte samt Markerna och Lombardiet i första rummet. Det är nämligen dessa delar af Italien, hvars utvandrare företrädesvis hafva europeiska länder (samt de sydliga och östliga medelhafsländerna) till mål. Denna italienska utvandring rekryteras hufvudsakligen af hvarjehanda vandringsarbetare — jordschaktare, grofarbetare vid väganläggningar, järnvägsbyggen, tunnelarbeten o. s. v. samt murare, stenhuggare, stuckarbetare och skördearbetare och andra jordbruksarbetare. De vandra till Schweiz, Frankrike, Österrike, Tyskland om vårarna, då arbetet i det fria börjar, och återvända till sina hemorter om höstarna eller inskränka sig till att i främmande land deltaga i skördearbetet på sensommaren. Trägna och nyktra samt flinka och skickliga i allt handarbete och i många fall, t. ex. tunnelarbete, uthålligare än nordiska kroppsarbetare, äro de omtyckta och flitigt anlitade. Den ekonomiska och sociala betydelsen för hemlandet af denna säsongvandring utöfver landets gränser och tillbaka igen är naturligtvis en helt annan än då det är fråga om »permanent» utvandring, åtminstone så tillvida som denna verkligen innebär att utvandrarne aldrig återvända till fäderneslandet. En människoförlust uppstår ju icke genom säsongvandringen; och denna innebär i grunden blott att en del af den kroppsarbetande befolkningen förtjänar en del af sitt uppehälle genom arbete inom främmande folkhushåll och sålunda kompletterar den nationella ekonomien genom internationell privatekonomi.

Den permanenta utvandringen är i hufvudsak liktydig med utvandringen till transoceaniska länder — framför allt Förenta Staterna samt Argentina, Brasilien och Uruguay. De ojämförligt största

¹⁾ *Annuario Statistico Italiano* 1905—1907, Fasc. I, s. 153, samt *Statistica della Emigrazione Italiana per l'estero*, 1908, s. XI.

bidragen till denna utvandring gifva för närvarande »provinserna» Palermo, Caserta, Cosenza, Salerno, Catanzaro, Girgenti, Avellino, Campobasso, Messina, Bari och Catania — eller, för att använda indelningen i »*compartimenti*», Kalabrien, Basilicata, Abruzzerna, Sicilien och Kampanien.¹ Den permanenta utvandringen är sålunda lika utprägladt lokaliserad i det sydligaste Italien som den temporära utvandringen i de nordligaste delarne af landet. De mellersta delarna af landet, med undantag för vissa bergstrakter, äro de af emigrationen minst hemsökta.

Som vi här vilja anställa iakttagelser endast öfver den »permanent» eller egentliga utvandringen, komma vi att ägna vår uppmärksamhet nästan uteslutande åt Syditalien samt särskildt åt den förnämsta emigrationshärden därstädes: Kalabrien. Det måste dock betonas, att inga skarpa gränser låta sig uppdragas mellan »temporär» och »permanent» utvandring, allra minst hvad Italien beträffar. Den italienske emigranten bär i regel på det slags djuprotad fäderneslandskärlek, som predestinerar honom till hemvandring förr eller senare. *La bella Italia* öfverträffas dock icke af något annat land såsom lifsmiljö — blott man kan finna en dräglig utkomst där. Vid sidan af den rena säsongvandringen öfver riksgränsen, uppvisar Italien talrika utvandrare, som bli borta blott några få år för att tjäna ihop litet kontanta medel som grundval för en bättre ekonomi i hemlandet. Det är icke längre ovanligt att italienska jordbruksarbetare och grofarbetare företaga resan ända till Sydamerika årligen för blott några månaders bortvaro eller för att stanna borta blott ett eller annat år.² Likväl har i stort sedt den syditalienska transoceaniska utvandringen många grunddrag gemensamma med vår svenska utvandring till Förenta Staterna, hvadan en del jämförelser ingalunda torde vara utan befogenhet och intresse.

År 1876 begåfvo sig 82 procent af de italienska emigranterna till europeiska länder eller något af de sydliga Medelhafsländerna, och sålunda blott 18 procent till transoceaniska länder. År 1888 omfattade den förra arten af utvandring blott 30 procent och den senare 70 procent. Sedan har proportionen växlat något. Den uppgick 1906 till 35 och 65 procent respektive. Tab. 2 visar från år till år utvecklingen af *den transoceaniska utvandringen från Italien*.

Hvad särskildt utvandringen till Förenta Staterna beträffar, uppvisar den en mycket märklig tillväxt — från omkring ett tusental åren 1876—77 till 358,569 år 1906 — såsom närmare framgår af Tab. 3 (jmf. kurva 8 å diagram I), hvarest dock utvandringen till Kanada är medräknad.

¹ Jmf. Lamberto Paoletti, *L'Emigrazione Italiana negli ultimi trent' anni*, Rom 1908, kap. V. — ² Jmf. Enrico Ferri, *L'Italia e l'America Meridionale, Discorso nella Camera dei Deputati*, 22 giugno 1909.

Tab. 2. Den transoceaniska utvandringen från Italien.¹⁾

År.	Transoceanisk utvandring.	På 100,000 inb. ³⁾	Proc. af hela utvandringen. ²⁾	År.	Transoceanisk utvandring.	På 100,000 inb. ³⁾	Proc. af hela utvandringen. ²⁾
1876.....	19,848	72	18	1892.....	114,246	372	51
1877.....	21,385	77	22	1893.....	138,982	450	56
1878.....	21,203	76	22	1894.....	111,898	360	50
1879.....	37,286	133	31	1895.....	184,518	590	63
1880.....	33,258	118	28	1896.....	194,247	617	63
1881.....	41,064	145	30	1897.....	172,078	543	57
1882.....	59,826	209	37	1898.....	135,912	426	48
1883.....	64,283	224	38	1899.....	140,767	438	46
1884.....	56,319	194	38	1900.....	166,503	515	47
1885.....	73,481	251	47	1901.....	279,674	859	52
1886.....	82,877	282	49	1902.....	284,654	869	54
1887.....	130,302	440	60	1903.....	282,435	858	56
1888.....	204,700	686	70	1904.....	252,366	762	54
1889.....	123,589	411	57	1905.....	447,083	1,340	62
1890.....	114,949	380	53	1906.....	511,935	1,531	65
1891.....	187,575	616	64	1907.....	415,901	1,231	59

Såsom synes vid jämförelse mellan kurvorna 1 och 2 å diagram I fluktuerar den transoceaniska utvandringen noggrant i harmoni med den totala utvandringen, allt under det att den förras procentiska förhållande till den senare växlar. Kurvan 3 ger intressväckande klarhet beträffande den transoceaniska utvandringens snabba tillväxt relativt till den totala utvandringen under åren 1876—1888 och särskildt åren 1884—88 samt beträffande frånvaron af djupgående förändringar efter detta år. Kurvan 8 åskådliggör utvecklingen af den italienska utvandringen till Förenta Staterna — frånvaron af större förändringar mellan 1887 och 1899 samt den utomordentligt snabba tillväxten efter detta år, med afbrottet 1903 och 1904.

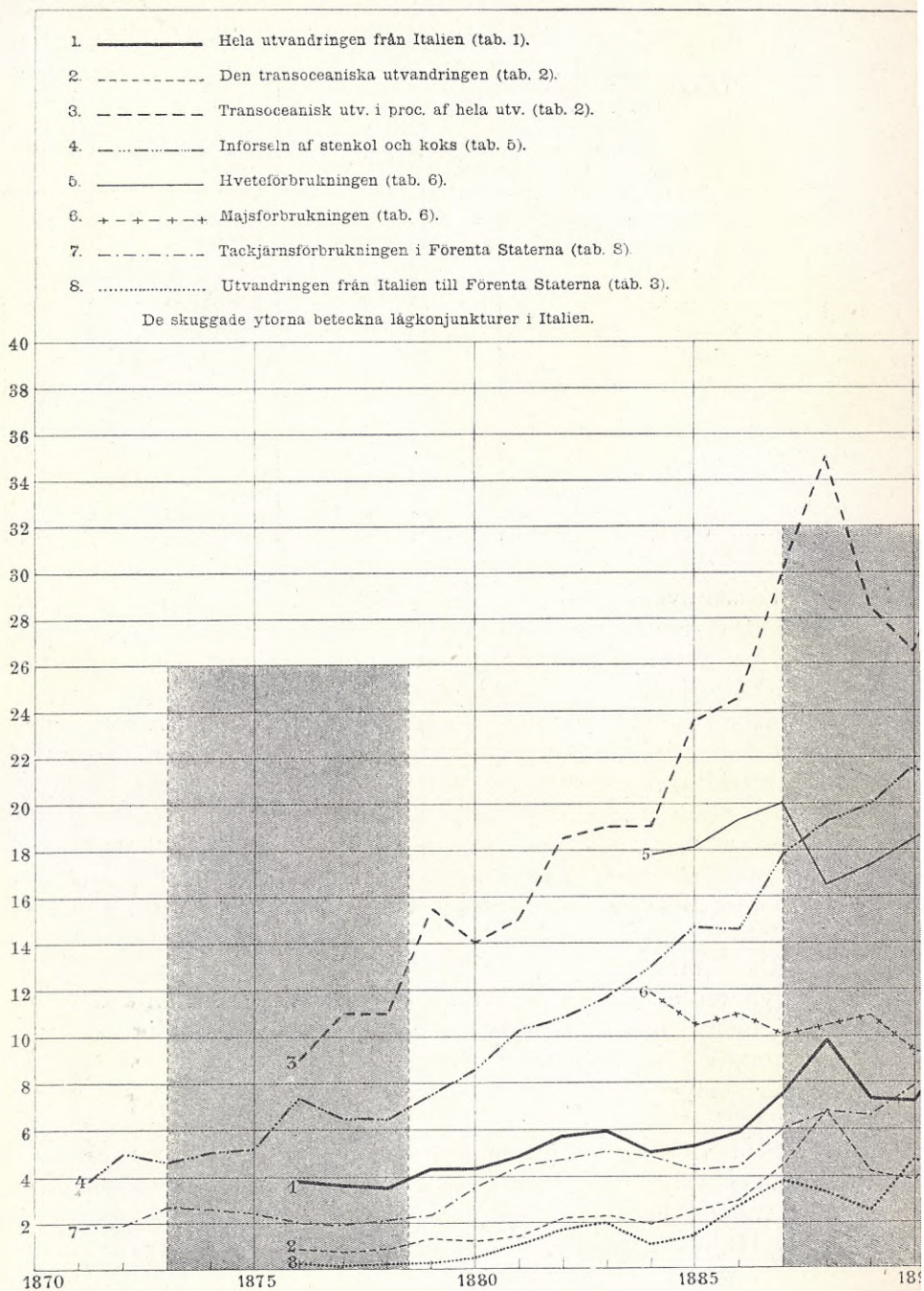
Det karaktäristiska för dessa italienska utvandringsskurvor är frånvaron af mycket starka fluktuationer samt en afmattnig i stigningen mellan 1888 och 1897 och en utomordentlig ökning af stigningen från 1897 ända fram till 1907. I stort sedt svänga dessa kurvor stadigt uppåt, med stor och tilltagande ökning af hastigheten efter 1897.

Som vi skola se, ha de svenska utvandringsskurvorna ett helt annat skaplygne. Af intresse att undersöka i detta sammanhang blir frågan, huruvida dessa olika typer af utvandringsskurvor uppvisa likheter med andra ekonomiska utvecklingskurvor för

[Forts. sid. 44.]

¹⁾ *Annuario Statistico*, 1905—1907, I, s. 153, och *Statistica della Emigrazione* 1908, s. XI och XVII. — ²⁾ Den transoceaniska utvandringen från Italien i % af hela den italienska utvandringen (Tab. 1). — ³⁾ Medelfolkmängden, som är den officiella, afviker för vissa år något från den som användes i Bilaga IV.

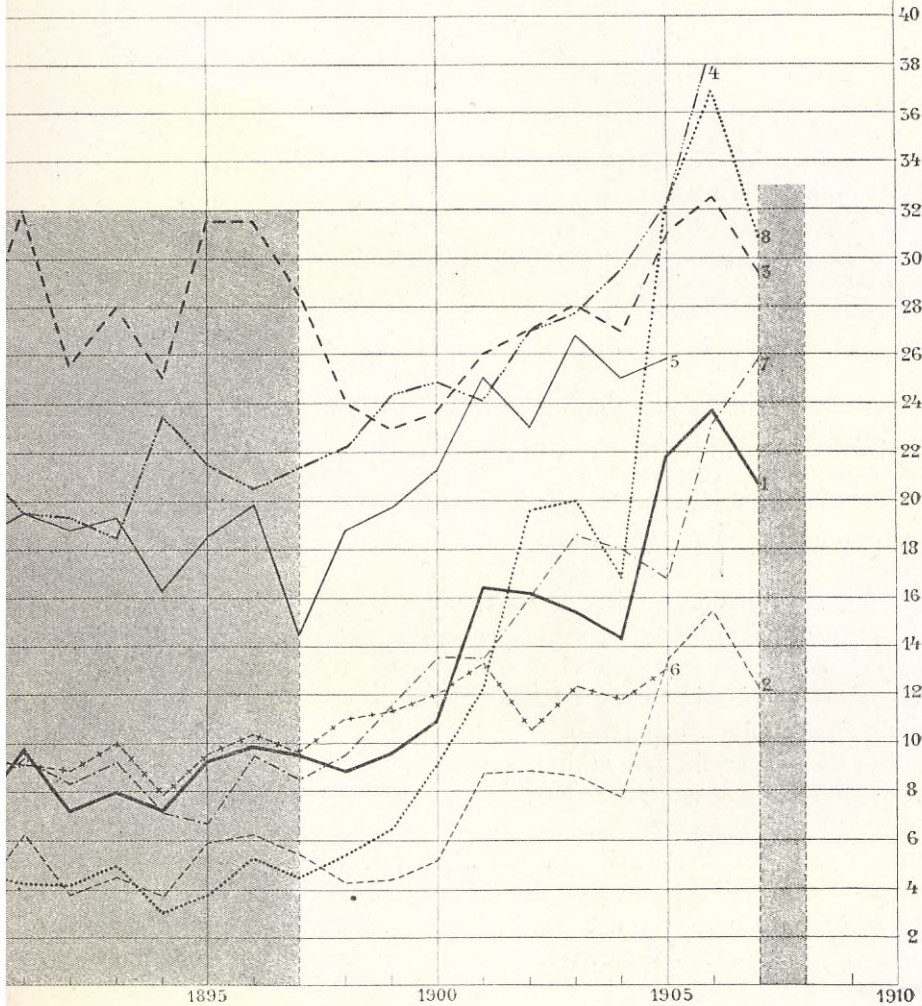

Diagram I. Ekonomiska konjunkturer och utvandring i Italien.

Anm. Läsaren torde beakta att kurvorna på diagrammerna i flera fall icke äro ritade uti samma skala. Förminskning af skalan har använts, då det varit nödvändigt för att få en kurva tillräckligt nära en annan för jämförelse dem emellan.

Tab. 3. *Utvandringen från Italien till Förenta Staterna och Canada.*¹⁾

År:	Utvandrare.	År.	Utvandrare.	År.	Utvandrare.
1876.....	1,441	1887.....	38,853	1898.....	56,703
1877.....	976	1888.....	34,292	1899.....	64,177
1878.....	1,993	1889.....	25,881	1900.....	89,400
1879.....	3,208	1890.....	48,019	1901.....	124,636
1880.....	5,756	1891.....	44,522	1902.....	196,723
1881.....	11,868	1892.....	43,164	1903.....	200,383
1882.....	18,669	1893.....	50,147	1904.....	173,537
1883.....	21,337	1894.....	32,473	1905.....	322,727
1884.....	10,847	1895.....	38,634	1906.....	368,601
1885.....	13,096	1896.....	53,883	1907.....	308,560
1886.....	28,640	1897.....	47,139		

samma tidrymd, och hurvida en afhängighet mellan utvandringen och andra ekonomiska företeelser på grund häraf låter påvisa sig.

Vi skola först se till, hur härmed förhåller sig hvad Italien beträffar.

De ekonomiska konjunkturerna i Italien efter 1870.

Öfver de ekonomiska konjunkturerna i Italien under de sista 30 åren af det 19:e århundradet har Guido Sensini utfört en ganska omfattande och synbarligen värdefull undersökning.² Enligt denna ägde 1871—73 ett starkt allmänt ekonomiskt uppsving rum i Italien. Det sistnämnda året (1873) inträffar en våldsamt kris, som inleder en depressionsperiod, hvilken varar till mot slutet af 1878. År 1879 börjar en ny uppsvingsperiod, hvilken kulminerar i en ny kris 1887. Den härmed inbrytande depressionen varar ända till in i 1897. Från och med 1898 iakttaga vi en stark ekonomisk utveckling, som synes fortskrida åtminstone till 1907. (Sensinis undersökning stannar likväl vid åren 1902 och 1903).

Sensini skiljer mellan indirekta och direkta indicier på de ekonomiska förhållandenas växlingar. Till de indirekta räknar han de befolkningsstatistiska företeelserna — såsom äktenskaps-, födelse-, dödlighetsfrekvens, kriminalitet o. s. v. Till de direkta höra varuprisernas och produktionens samt omsättningens växlingar. Han anser, att de senare på det hela gifva de säkraste och tydligaste indicierna, men att de förra äro värdefulla som komplementärt bevismaterial.³

¹ L. c., s. 157 samt *Statistica della Emigrazione*, 1908, s. XVII. — ² Guido Sensini, *Le Variazioni dello Stato Economico d'Italia nell'ultimo trentennio del secolo XIX*, Rom 1904. — ³ L. c., *Prefazione*.

Tab. 4. *De italienska sedelutgifvande bankernas diskonteringar och totala utlåningsrörelse.¹⁾ I millioner Lire.*

År.	Diskon- teringen.	Hela utlånin- gen.	År.	Diskon- teringen.	Hela utlånin- gen.	År.	Diskon- teringen.	Hela utlånin- gen.
1871.....	1,187	1,549	1882.....	2,388	2,599	1893.....	3,541	3,700
1872.....	1,567	1,970	1883.....	2,344	2,520	1894.....	2,335	2,544
1873.....	1,856	2,398	1884.....	2,356	2,548	1895.....	1,827	1,970
1874.....	1,807	2,170	1885.....	3,431	3,639	1896.....	1,897	2,036
1875.....	1,788	2,077	1886.....	4,240	4,438	1897.....	1,849	1,971
1876.....	1,559	1,801	1887.....	4,951	5,181	1898.....	2,517	2,639
1877.....	1,615	1,825	1888.....	4,550	4,736	1899.....	2,807	3,115
1878.....	1,537	1,731	1889.....	4,500	4,671	1900.....	2,171	2,505
1879.....	1,794	2,117	1890.....	4,171	4,344	1901.....	2,299	2,626
1880.....	1,974	2,402	1891.....	3,785	3,993	1902.....	2,451	2,837
1881.....	2,274	2,543	1892.....	3,463	3,641	1903.....	2,369	2,746

Inom den ekonomiska statistiken ger han, hvad Italien beträffar, företrädet åt statistiken öfver de sedelutgifvande bankernas utlåningsrörelse såsom ett känsligt kriterium på konjunkturväxlingarna. Tab. 4 ger en öfverblick öfver de hithörande förhållandena.

Det behöfs blott en blick på denna tabell för att konstatera å ena sidan tillbakagången under åren 1874—78 samt 1888—97 och å andra sidan stigningen åren 1871—73 och 1879—87. Däremot äro dessa indicier uppenbarligen mindre tydliga för tiden efter 1897. Den italienska varuinförseln uppvisar samma grundtyp af växlingar åren 1871—1903 — ehuru i mindre utpräglad grad. Däremot ger en del annan af Sensini anförd ekonomisk statistik inga klara föreställningar om konjunkturväxlingarna.

Det är tydligt att för olika länder med afvikande ekonomiska och sociala förhållanden helt olika områden af den ekonomiska och sociala statistiken visa sig vara goda vägvisare för studiet af konjunkturväxlingarna.

Hvad befolkningsstatistiken beträffar, gifva födelse- och äktenskapsfrekvensen någon antydning om konjunkturväxlingarna — ehuru ingalunda så tydligt som man ofta föreställer sig, då man förbiser, att befolkningsstatistiken i våra tider anger en utveckling, som i många viktiga afseenden är oafhändig af konjunkturväxlingarna och i stället har sin grund i mera djupgående förändringar uti det ekonomiska och sociala lifvet och de allmänna åskådningssätten. Så t. ex. var den italienska mortaliteten i starkare sjunkande under depressionsperioden 1888—1897 än under uppsvingsperioden 1879—1887. Äktenskapsfrekvensen sjönk något i de dåliga tiderna 1876—78 och steg litet 1881, men höll sig oförändrad under resten af upp-

¹⁾ G. Sensini, *Variazioni*, s. 233 och 363.

3**—091564. *Emigrationsutredningen. Bilaga XVIII.*

Tab. 5. *Införseln till Italien af stenkol och koks.*¹⁾

År.	Ton.	År.	Ton.	År.	Ton.
1871.....	791,389	1884.....	2,605,051	1897.....	4,259,643
1872.....	1,037,409	1885.....	2,957,436	1898.....	4,431,524
1873.....	959,532	1886.....	2,927,092	1899.....	4,859,556
1874.....	1,030,816	1887.....	3,583,143	1900.....	4,947,180
1875.....	1,559,591	1888.....	3,872,905	1901.....	4,838,994
1876.....	1,454,223	1889.....	3,999,117	1902.....	5,406,069
1877.....	1,329,549	1890.....	4,354,847	1903.....	5,546,823
1878.....	1,325,245	1891.....	3,916,685	1904.....	5,904,578
1879.....	1,523,676	1892.....	3,877,571	1905.....	6,437,539
1880.....	1,737,746	1893.....	3,724,401	1906.....	7,673,435
1881.....	2,073,315	1894.....	4,696,258		
1882.....	2,180,020	1895.....	4,304,787		
1883.....	2,351,092	1896.....	4,081,218		

svingsperioden, d. v. s. 1882—87. Den sjönk litet, då de dåliga tiderna började, särskildt 1889—90, men höll sig oförändrad under de dåliga åren 1891—95. Liknande förändringar uppvisar födelsefrekvensen — med den skillnaden att ett stadigt sjunkande af densamma synes ha börjat med 1890-talets ingång.

Italiens egen produktion af fossilt bränsle består af antracit, lignit och torf och uppgick 1905 till 824,600 ton och ett värde af 20,697,400 *lire*. Den varierar föga sedan ett årtionde. Införseln af stenkol och koks, minus utförseln af briketter o. s. v., uppgick år 1905 till 5,656,844 ton, till ett värde af 144,249,522 *lire*.² Det är sålunda tydligt att införseln af stenkol och koks, utan afdrag för export af kolfabrikater, kan tjäna som en måttstock för Italiens industriella utveckling och därmed också i viss mån för växlingarna i Italiens ekonomiska konjunkturer. Tab. 5 ger en öfverblick öfver växlingarna i denna importsiffra mellan 1871 och 1906. En tydligare föreställning om tabellens innehåll erhålla vi genom kurvan 4 å diagram I. Vi se där, att införseln af fossilt bränsle till Italien steg jämnt och hastigt 1879—1890 samt 1897—1906, d. v. s. under de allmänna uppsvingsperioderna 1879—87 och 1897—1906. Däremot finna vi stillastående eller återgång under en stor del af de allmänna depressionsperioderna 1873—79 och 1887—97.

Det bekräftar sig sålunda, att de på diagrammet angifna konjunktur-perioderna hafva den betydelse vi tillagt dem. En ytterligare bekräftelse erhålla vi genom att på diagrammet registrera de mängder hvete och majs, som hvarje år 1884—1905 funnos disponibla för konsumtionen i Italien. (Jämför Tab. 6.) Af de tvenne ifrågavarande kurvorna (5 och 6 å diagram I) talar särskildt den förra (hvetekurvan) ett tydligt språk. Den fluktuerar 1887—97 om-

¹⁾ *Ann. Stat. It.* 1905—1907, I, 557. — ²⁾ *Ann. Stat. It.* 1905—07, I, 419.

Tab. 6. *Konsumtionen af hvete och majs i Italien.*¹⁾

År.	Hveteförbrukningen. ²⁾		Majsförbrukningen. ²⁾	
	Deciton.	Årl. pr inb., kg.	Deciton.	Årl. pr inb., kg.
1884.....	35,642,030	} 123	23,413,540	} 76
1885.....	36,213,180		20,933,200	
1886.....	38,480,100	} 122½	21,583,690	} 67½
1887.....	39,981,730		20,300,350	
1888.....	32,945,230	} 120½	18,957,310	} 58½
1889.....	34,555,520		21,706,660	
1890.....	37,083,480	} 120½	18,711,670	} 58½
1891.....	39,000,270		18,218,410	
1892.....	37,761,370	} 117½	17,808,190	} 68
1893.....	38,628,474		20,151,601	
1894.....	34,587,032	} 152	15,606,264	} 74
1895.....	36,790,055		18,973,897	
1896.....	39,485,735	} 152	20,425,157	} 74
1897.....	29,096,885		19,581,717	
1898.....	37,482,845	} 152	22,075,867	} 74
1899.....	39,280,495		22,501,607	
1900.....	42,487,855	} 152	24,082,877	} 74
1901.....	50,008,850		26,538,060	
1902.....	45,926,820	} 152	20,825,440	} 74
1903.....	53,690,340		24,601,880	
1904.....	50,030,578	} 152	23,769,430	} 74
1905.....	51,427,040		26,009,650	

kring ett medelläge, som torde motsvara ungefär 120 kilogram hvete per år och invånare, under det att vi 1901—05 hafva ett medeltal på 152 kilogram hvete per år och invånare. Den disponibla majs mängden uppgår under depressionsåren 1891—95 till blott 58½ kilogram per invånare, men under uppsvingsåren 1901—05 till 74 kilogram per inv.

Slutligen vilja vi söka bilda oss någon föreställning om, hur arbetarnes penninglöner och reallön varierat under tidrymden 1871—1900. Vi taga för detta ändamål Sensinis arbete åter till hjälp, ehuru det är blott ett ringa fragment af lönestatistik, som erbjudes oss. Tab. 7 ger lönernas medeltal för de vuxna manliga arbetarna uti fem textilfabriker, en stearinljusfabrik och ett pappersbruk i olika delar af Italien samt jämför dessa med hvetepriset. Vi iakttaga att penninglönerna stego under depressionstiden 1874—79 samt att hvetepriset var utomordentligt högt 1873 och 1874, men sjönk starkt 1875 och sedan steg långsamt igen till 1879. Lönens köpförmåga var synnerligt låg 1873—74 och relativt hög 1875 men sjönk sedan åter. En helt annan bild ger oss uppsvingsperioden 1879—87. Lönernas köpförmåga stiger ansenligt — dock icke på grund af någon synnerligt stor lönestigning, utan mest på grund af de billigare

¹⁾ *Annuario Statistico Italiano*, 1905—1907, I, s. 499 och 500. — ²⁾ Förbrukningen är beräknad såsom skillnaden mellan produktion + införsel samt utsäde + utförsel.

Tab. 7. Medellönen för vuxna manliga arbetare och hvetepriset i Italien.¹⁾

År.	Timlön. Lire.	Hvete- pris. Lire pr dt.	Arbets- timmar för ett deciton hvete.	År.	Timlön. Lire.	Hvete- pris. Lire pr dt.	Arbets- timmar för ett deciton hvete.
1871.....	0·171	31·36	183	1886.....	0·237	22·06	93
1872.....	0·177	32·77	185	1887.....	0·238	22·14	93
1873.....	0·183	36·96	202	1888.....	0·242	22·17	92
1874.....	0·189	37·55	199	1889.....	0·247	23·59	95
1875.....	0·194	28·27	146	1890.....	0·253	23·29	92
1876.....	0·199	29·49	148	1891.....	0·251	25·29	101
1877.....	0·207	34·40	166	1892.....	0·250	24·81	99
1878.....	0·208	32·13	154	1893.....	0·250	21·53	86
1879.....	0·211	32·06	152	1894.....	0·252	19·22	73
1880.....	0·221	32·99	149	1895.....	0·252	20·77	82
1881.....	0·223	27·19	122	1896.....	0·254	22·56	89
1882.....	0·226	26·24	116	1897.....	0·255	26·00	102
1883.....	0·229	23·81	104	1898.....	0·258	27·01	105
1884.....	0·232	22·29	96	1899.....	.	25·52	.
1885.....	0·236	22·01	93	1900.....	.	25·70	.

hvetepriserna. Denna ökning af reallönen fortfar, ehuru med en del afbrott, under depressionstiden 1888—1896. Penninglönerna stiga nämligen stadigt och hvetepriserna hålla sig i allmänhet låga. Timlönens förmåga att köpa hvete var sålunda 1897 50 % högre än 1875, och förbättringen hade ägt rum hufvudsakligen mellan 1880 och 1885 — således midt uti uppsvingperioden 1879—87. Dessvärre ger oss denna statistik icke tillfälle att iakttaga reallönens förändring mellan 1897 och 1907 — under den nya uppsvingperioden.

Förhållandet mellan konjunkturerna i Italien och Förenta Staterna och utvandringen i Italien.

Om vi nu betrakta såsom fastställt, att perioderna 1874—78 och 1888—97 äro depressionstider och perioderna 1879—87 samt 1898—1906 uppsvingstider i Italien, blir det af synnerligt intresse att iakttaga, huru emigrationens variationer förhålla sig till dessa växlingar i landets konjukturer. En blick på diagram I ger oss den för mången måhända öfverraskande upplysningen, att de italienska uppsvingperioderna äro uppsvingperioder äfven för den italienska utvandringen, samt att de italienska depressionsperioderna karakteriseras af ett hämmande af utvandringens vidare utveckling, d. v. s. af en relativt stabil utvandring. Synnerligt iögonfallande är den enorma utvecklingen af den transoceaniska (permanent) utvandringen relativt till den öfriga (mest temporära) utvandringen under de goda konjunkturerna 1880—87 (kurvan 3) samt den

¹⁾ G. Sensini, *Variazioni*, s. 133.

lika märkliga absoluta tillväxten af utvandringen till Förenta Staterna under de goda tiderna mellan 1897 och 1907 (kurvan 8).

Det är sålunda icke »de dåliga tiderna», depressionsperioderna i Italiens näringslif, utan tvärt om »de goda tiderna», uppsvingstiderna, som ha den permanenta emigrationens expansion och inriktning mot transoceaniska länder, särskildt Syd- och Nordamerika, på sitt konto.

Häraf kan synas, som om de uti det italienska samhällslifvet befintliga, emigrationen pådrifvande krafterna vore ungefär lika stora i goda som i dåliga tider samt att de goda tiderna ökade förmågan att emigrera, utan att minska behovet att emigrera.

Vi skola framdeles se, hvad bekräftelse de nyaste forskningarne i Italiens socialekonomiska förhållanden gifvit åt detta antagande. Det är dock tydligt, att vi ej få nöja oss med att studera konjunkturväxlingarna i Italien, utan att vi äfven måste taga konjunkturväxlingarna i immigrationsländerna, i detta fall särskildt Argentina och Förenta Staterna, uti betraktande. Om dåliga konjunkturer i hemlandet öka utvandringsbehovet och goda konjunkturer öka förmågan att betala kostnaderna för utvandringen, så är å andra sidan tydligt; att goda konjunkturer i immigrationslandet öka och dåliga minska begäret att begifva sig dit — särskildt om detta begär icke är blott den förtviflades sträfvan att undkomma den yttersta nöd i hemlandet, utan äfven innebär en grundad förhoppning om ett uppstigande till relativt goda ekonomiska lefnadsvillkor. I ju högre grad emigrationen har karaktär af en ekonomisk utvecklingssträfvan, i stället för att vara blott den ekonomiskt drunknandes sista lifräddningsförsök, i desto högre grad skola de goda konjunkturerna i immigrationslandet förmå att stimulera och de dåliga att deprimera emigrationen från det ifrågavarande emigrationslandet. Den som utvandrar för att få det bra, afkyles då konjunkturerna i immigrationslandet tillintetgöra utsikterna till ekonomisk framgång.

Ett annat spörsmål är, i hvilken mån emigrationen befordras af redan emigrerade anförwandters och landsmäns penningsändningar och inbjudande skildringar. Äfven då detta är fallet, skola de goda tiderna i immigrationslandet bli uppsvings- och de dåliga depressions-tider för emigrationen.

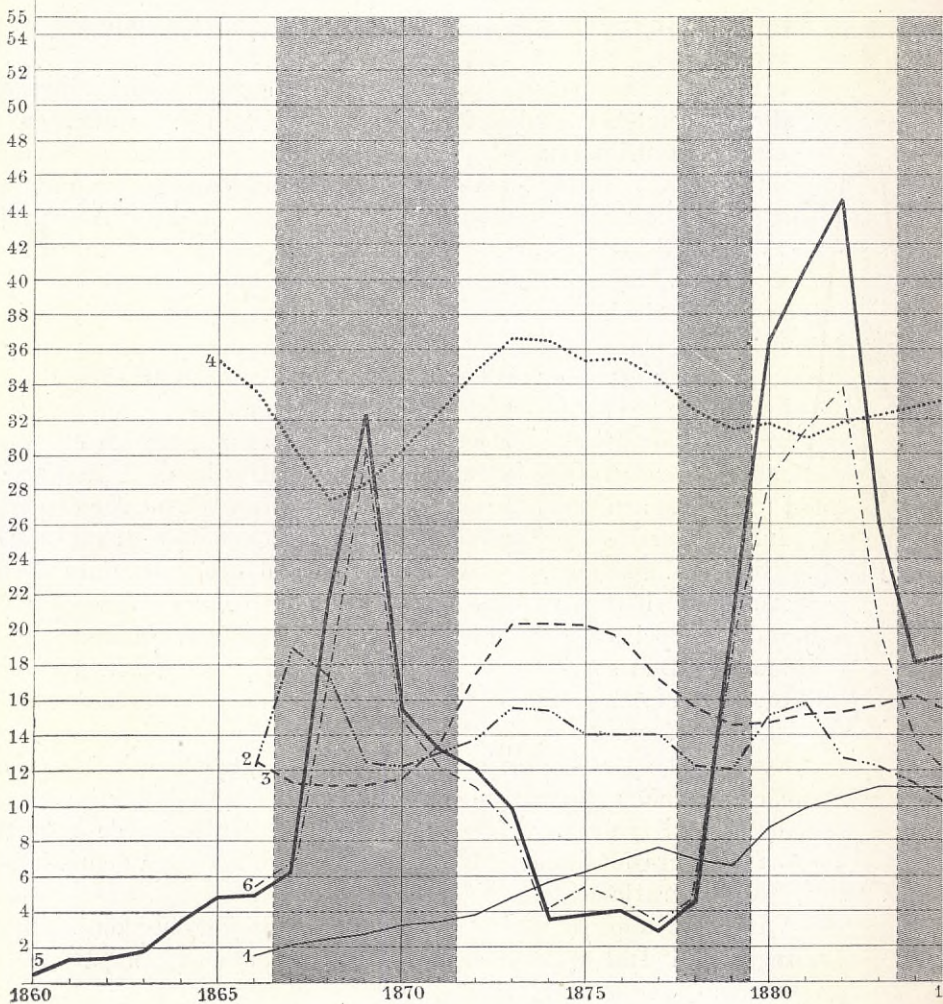
Vår nästa uppgift måste sålunda vara, att jämföra konjunkturväxlingarna i Italien med dem i Förenta Staterna och på världsmarknaden öfver hufvud.

Vi ha, som ofvan visats, att göra med blott tvenne krisår i Italien mellan 1873 och 1907, nämligen 1873 och 1897, samt med blott två långa depressionsperioder, 1873—78 och 1887—97, och två långa

1. ————— Tonkilometer il- och fraktgods å samtliga svenska järnvägar (tab. 12).
2. - - - - - Rågpriset (tab. 13).
3. - - - - - Sommar dagsverkspris (tab. 13).
4. ..... Ingångna åkterskap (tab. 13).
5. ————— Transoceanisk utvandring (tab. 11).
6. - - - - - Nettoutvandring på 1.000 inv. (tab. 11).

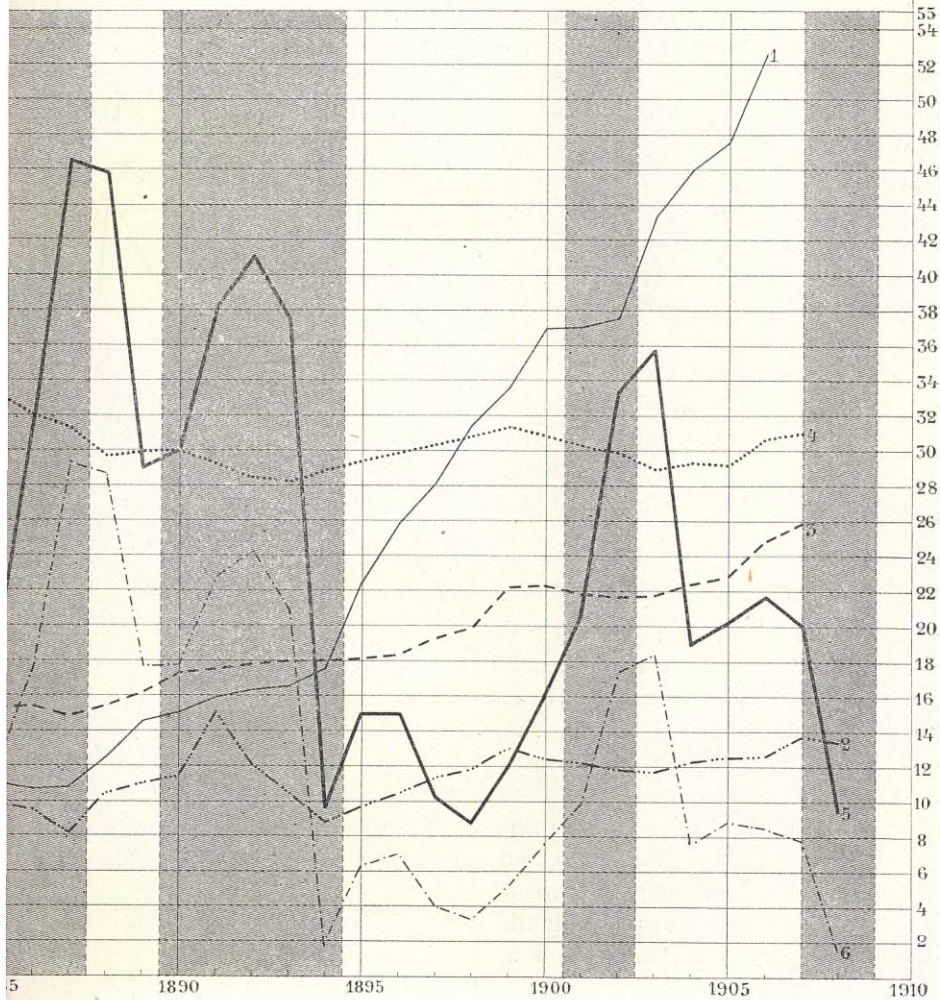
De skuggade ytorna beteckna lågkonjunkturer i Sverige.

Diagram II. Ekonomiska konjunkturer och utvandring i Sverige.

Anm. Läsaren torde beakta att kurvorna på diagrammerna i flera fall icke äro ritade uti samma skala. Förminskning af skalan har använts, då det varit nödvändigt för att få en kurva tillräckligt nära en annan för jämförelse dem emellan.

uppsvingsperioder, 1879—87 och 1897—1907. Detta är en iögonfallande afvikelse från förhållandena i England, Förenta Staterna och på världsmarknaden öfver hufvud. De allmänna världsmarknadskriserna under nämnda tidrymd inträffade 1873, 1882, 1891, 1901 och 1907. Uppsvingsperioderna inföllo 1868—73, 1880—82, 1887—90, 1895—1900 och 1905—07. Depressionsperioder voro 1873—79, 1883—86, 1891—94 och 1901—04 samt 1908—09. Hvad Förenta Staterna beträffar iakttaga vi några avvikelser, hvilka bestå dels däri, att krisen stundom inträffar ett par år senare än i Europa, samt dels däri att uppsvingsperioderna äro längre och depressionerna kortare än i Europa. De amerikanska krisåren under ifrågavarande tidrymd voro 1873, 1884, 1893, 1903 och 1907. Uppsvingsperioder voro 1869—73, 1879—84, 1886—93, 1897—1903 och 1905—1907 samt depressionsperioder 1873—78, 1884—86, 1893—97, 1903—04 och 1907—09.

Ekonomiskt uppsving och ekonomisk depression synkronisera sålunda icke noggrannt i Italien, Förenta Staterna och det engelskvästeuropeiska hushållningsområdet. Då vi studera konjunkturväxlingarnas inflytande på utvandringen från ett visst land (t. ex. Italien) till ett gifvet land (t. ex. Förenta Staterna), blir det därför nödvändigt att noga observera så väl öfverensstämmelsen som bristen på öfverensstämmelse mellan konjunkturförhållandena i ut- och invandringsländerna vid hvarje särskild tidpunkt.

De genom nationalekonomers och statistikers samstämmiga iakttagelser fastställda konjunkturväxlingarna i Förenta Staterna belysas genom Tab. 8, hvilken ger statistiken för bankrutternas och *clearing*-transaktionernas samt tackjärnkonsumentionens omfång i Förenta Staterna från 1850-talets midt. Dessutom meddelas i Tab. 9 absoluta antalet invandrare af alla nationaliteter till Förenta Staterna från och med 1860. Innehållet i dessa tabeller är registrerad å diagram III (sid. 56); och visar det sig att den här medtagna statistiken till fullo bestyrker den i det föregående anförda uppfattningen om konjunkturernas växlingar i Förenta Staterna.

Tackjärnskurvan (1 å diagram III) uppvisar ett tydligt fall efter krisen 1873 och börjar först 1879 en ny, stark stigning, hvilken varar till 1883, hvarefter krisen 1884 och depressionen 1885—86 komma till synes uti en ny sänkning af kurvan. Uppsvingsperioden 1887—93 karakteriseras genom en stark stigning af tackjärnskurvan till 1891 inklusive. Krisen 1893 och depressionen 1894—97 visa en ny nedgång i tackjärnsproduktionen. Med 1898 stiger tackjärnskurvan snabbare än någonsin i höjden, men hämmas igen af kris (1903) och depression (1903—05), för att 1906 börja en ny stigning. Det är klart att vi uti den årliga tackjärnskonsumentionen i ett snabbt uppblomstrande industriland som Förenta Staterna besitta ett mycket känsligt kriterium på »goda» och »dåliga» tider;

Tab. 8. *Statistiska data till belysning af konjunkturväxlingarna i Förenta Staterna.*

År.	Bank-rutter. ¹⁾ Millioner dollars.	Bank clearings. ²⁾ Millioner dollars.	Tackjärns- förbruk- ning, tons. ³⁾	År.	Bank-rutter. ¹⁾ Millioner dollars.	Bank clearings. ²⁾ Millioner dollars.	Tackjärns- förbruk- ning, tons. ³⁾
1857.....	292	8,333	.	1883.....	173	40,293	5,051,434
1858.....	96	4,757	.	1884.....	226	34,092	4,874,393
1859.....	64	6,448	.	1885.....	124	25,251	4,244,583
1860.....	80	7,231	.	1886.....	115	33,375	4,297,986
1861.....	207	5,916	.	1887.....	168	52,127	6,094,216
1862.....	23	6,871	.	1888.....	124	48,751	6,732,719
1863.....	8	14,868	.	1889.....	149	53,501	6,653,030
1864.....	9	24,097	.	1890.....	190	58,845	7,731,956
1865.....	18	26,032	.	1891.....	190	57,298	9,270,924
1866.....	54	28,717	.	1892.....	114	60,884	8,346,662
1867.....	97	28,675	.	1893.....	347	58,881	7,167,270
1868.....	64	28,484	.	1894.....	173	45,028	7,123,633
1869.....	75	37,407	.	1895.....	173	50,975	6,648,930
1870.....	88	27,804	.	1896.....	226	51,936	9,503,999
1871.....	85	29,301	1,839,546	1897.....	154	54,180	8,476,191
1872.....	121	33,844	1,932,150	1898.....	131	65,925	9,441,076
1873.....	228	35,461	2,761,391	1899.....	91	88,829	11,496,868
1874.....	155	22,856	2,642,853	1900.....	138	84,582	13,520,956
1875.....	201	25,061	2,438,506	1901.....	113	114,820	13,573,092
1876.....	191	21,597	2,095,946	1902.....	117	116,021	15,982,411
1877.....	191	23,289	1,933,323	1903.....	155	113,963	18,357,357
1878.....	234	22,508	2,115,295	1904.....	144	102,356	18,165,198
1879.....	98	25,179	2,384,571	1905.....	103	140,592	16,561,277
1880.....	66	37,182	3,493,903	1906.....	119	157,681	23,201,501
1881.....	81	48,566	4,246,229	1907.....	197	154,663	25,781,374
1882.....	101	46,553	4,630,784				

ty tackjärnet är ju den materiella grundvalen för all modern industriell verksamhet, och i viss mån äfven för den agrariska och kommersiella produktionen.

Kurvan öfver bankrutternas belopp (3) uppvisar ett maximum krisåren 1857, 73, 84, 93, 1903 och 1907 samt har sina minima inne uti uppsvingsperioderna — t. ex. åren 1880, 92, 99 och 1905. (1862—64 torde inbördeskriget hafva i viss mån förlamat affärslifvet.) Hvad slutligen beträffar kurvan öfver bankernas *clearing*rörelse (2), har den alla sina maxima i de på diagrammet utmärkta uppsvingsperioderna samt sina minima i depressionsperioderna.

Iakttaga vi nu den kurva, som anger växlingarna i den totala invandringen till Förenta Staterna (4), så märka vi att den, med

¹⁾ »Commercial failures»; talen, som afse förbindelsernas sammanlagda belopp i millioner dollars, äro hämtade ur *Statistical Abstract of the United States, 1907*, s. 725. — ²⁾ Till och med 1886 afse talen endast New-York, därefter hela Förenta Staterna; de äro hämtade från *Statistical Abstract, 1907*, s. 689. — ³⁾ Förbrukningen är antagen lika med produktionen med tillägg af importen men med afdrag för exporten; talen afse *long tons* (å 2,240 pounds eller 1,016 kilogram) och äro efter *Statistical Abstract, 1907*, s. 596, samt årg. 1880 och 1897.

Tab. 9. Invandringen till Förenta Staterna åren 1860—1907.¹⁾

År.	Invandrare.	År.	Invandrare.	År.	Invandrare.
1860.....	133,143	1876.....	147,515	1892.....	579,663
1861.....	142,877	1877.....	119,741	1893.....	439,730
1862.....	72,183	1878.....	112,901	1894.....	285,631
1863.....	132,925	1879.....	146,558	1895.....	258,536
1864.....	191,114	1880.....	357,551	1896.....	343,267
1865.....	180,339	1881.....	544,040	1897.....	230,832
1866.....	295,158	1882.....	690,697	1898.....	229,299
1867.....	284,976	1883.....	533,081	1899.....	311,715
1868.....	276,816	1884.....	458,008	1900.....	448,572
1869.....	331,651	1885.....	357,055	1901.....	487,918
1870.....	346,792	1886.....	334,203	1902.....	648,743
1871.....	274,268	1887.....	490,109	1903.....	857,046
1872.....	364,630	1888.....	546,889	1904.....	812,870
1873.....	421,932	1889.....	444,427	1905.....	1,026,499
1874.....	280,379	1890.....	455,302	1906.....	1,100,735
1875.....	203,447	1891.....	560,319	1907.....	1,285,349

en del fluktuationer, stiger mellan 1862 och 1873. Inbördeskriget hämmade invandringen blott ett eller två år — 1862 och en del af 1863. De dåliga tiderna i Förenta Staterna efter krisen 1873 utöfva ett utomordentligt starkt deprimerande inflytande på invandringen — och de goda tiderna i Amerika efter 1879 hafva en lika tydligt stimulerande verkan på invandringen. Denna kulminerar 1882 och sjunker till ett minimum 1886 och är sålunda ånyo deprimerad under en lågkonjunktur i Förenta Staterna. Ett nytt uppsving och en ny depression af invandringen känneteckna den amerikanska högkonjunkturen 1887—93 och lågkonjunkturen 1894—97. Invandringens depression fortfar 1898 — och det är icke osannolikt att detta år ur en del viktiga synpunkter kan räknas till lågkonjunkturen, ehuru vi icke gjort det på diagrammet. Tackjärnsproduktionen 1898 var större än 1897, men icke större än 1896 samt åren 1893 och 1891.

Invandringens svindlande snabba tillväxt efter 1898, med afbrott blott det amerikanska depressionsåret 1904, är uppenbarligen icke utan vitalt sammanhang med den enastående starka utvecklingen af hela det amerikanska näringslivet under detta märkliga skede, uti hvilket vi fortfarande lefva.

En jämförelse mellan den totala invandringens och de ekonomiska konjunkturernas växlingar i Förenta Staterna visar således, att amerikanska högkonjunkturer och tilltagande invandring samt amerikanska lågkonjunkturer och aftagande invandring samman-

¹⁾ För åren 1860—1903 enl. *Memoranda etc. Board of Trade*, 1904 (cd. 2337), s. 174. År 1860 = juli 1859—juni 1860, o. s. v. För åren 1866—1885 äro de årliga vandrarna af kanadier fram och åter öfver gränsen afdragna; för de följande åren ingå dessa icke i den ursprungliga statistiken. Åren 1904—1907 enl. *Stat. Abstract of United States*, 1907, s. 726.

falla i tiden. Det ligger därför nära att antaga, att de amerikanska högkonjunkturerna verka invandringens ökning och att de amerikanska lågkonjunkturerna verka invandringens minskning.

Att de ekonomiska konjunkturernas växlingar spela en stor roll som orsaker till emigrationens växlingar är lika obestriddigt som att de icke äro de enda orsakerna till att emigrationen öfver hufvud finnes och öfver hufvud tilltager. För att få en fullständig inblick i konjunkturväxlingarnas förhållande till emigrationens växlingar böra vi komplettera våra iakttagelser öfver den totala invandringen och konjunkturerna i Förenta Staterna, i det vi iakttaga den totala transoceaniska utvandringen och de allmänna konjunkturväxlingarna i Europa.

Om växlingarna i Europas totala transoceaniska utvandring ger Tab. 10 en föreställning. En diagrammatisering af denna tabell och införandet i diagrammet afså väl de allmänna europeiska som (med annan färg) de amerikanska depressionsperioderna¹ underlättar i hög grad verkställandet af de iakttagelser, hvarom här är fråga. Det visar sig nu, att den totala transoceaniska europeiska utvandringen uppvisar minima i de allmänna europeiska lågkonjunkturerna och synnerligast vid sammanfallandet af europeiska och amerikanska lågkonjunkturer, samt att den uppvisar maxima i midten eller slutet af alla europeiska högkonjunkturer samt uti de perioder, då europeiska och amerikanska högkonjunkturer sammanfalla. Under de perioder, då europeiska lågkonjunkturer och amerikanska högkonjunkturer sammanfalla, är emigrationen i regel i tilltagande, om den amerikanska högkonjunkturer räcker längre än den europeiska lågkonjunkturer; men emigrationen aftar i regel, om en amerikansk lågkonjunktur inbryter, innan den europeiska lågkonjunkturer hunnit att sluta. De tillfällen, då lågkonjunktur i Förenta Staterna sammanfallit med högkonjunktur i Europa äro sällsynta.

Vi synas sålunda berättigade till slutsatsen, att de europeiska högkonjunkturerna i stort sedt icke förmått motverka utvandringen lika kraftigt som de amerikanska (eller andra transoceaniska) högkonjunkturerna förmått att egga och stegra densamma. Däremot ha amerikanska lågkonjunkturer visat sig vara en kraftig och ofelbar dämpare på utvandringens lusten. Emellertid ha kriserna visserligen varit skarpa, men lågkonjunkturerna aldrig långa i Förenta Staterna — med det enda undantaget för den långa tryckta tiden därstädes 1874—78, då det var mycket dåliga tider äfven i Europa och då emigrationens siffror minskades starkt från år till år.

Det saknas oss här utrymme att underkasta förhållandena i de olika europeiska länderna en närmare granskning med hänsyn till

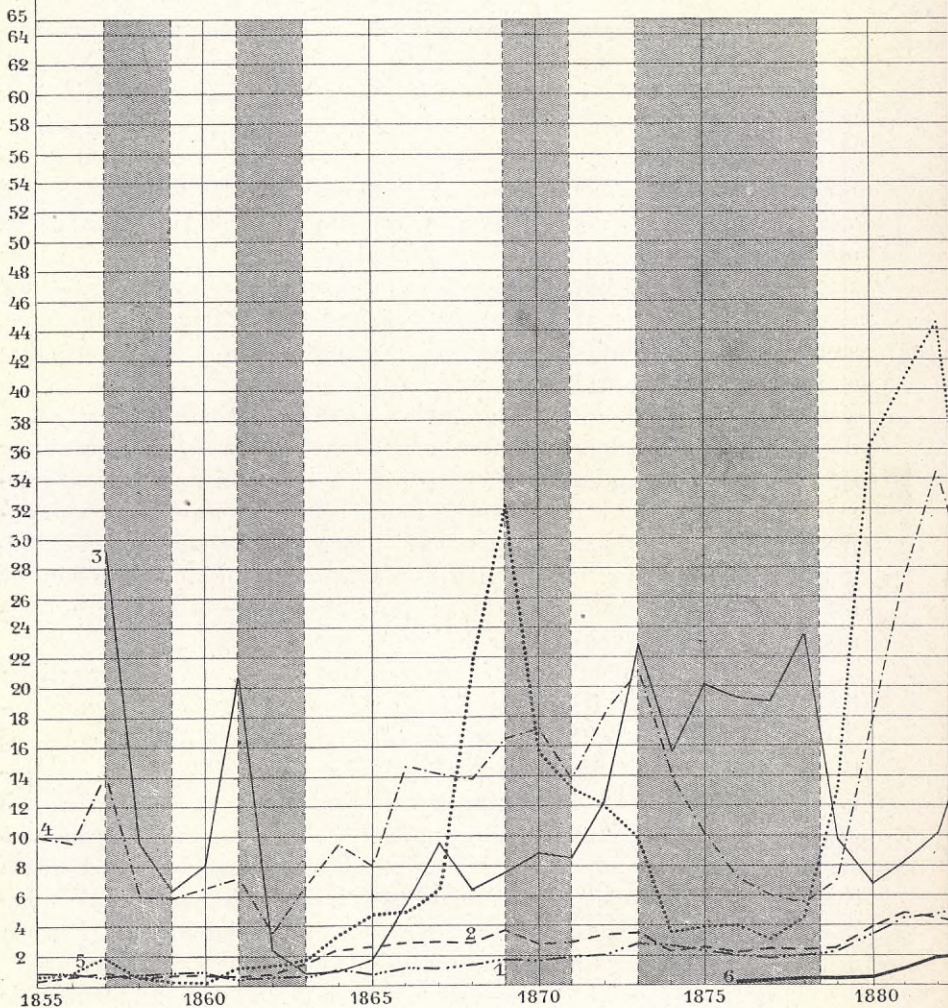
[Forts. sid. 58.]

¹ Diagrammet utelämnas här på grund af sitt allt för stora omfång.

1. ----- Tackjärnsförbrukningen i Förenta Staterna (tab. 8).
2. - - - - - Bank clearings (tab. 8)
3. _____ Bankrutter (tab. 8).
4. - . - . - . Invandringen till Förenta Staterna (tab. 9).
5. ..... Sveriges transoceaniska utvandring (tab. 11).
6. _____ Utvandringen från Italien till Förenta Staterna (tab. 3).

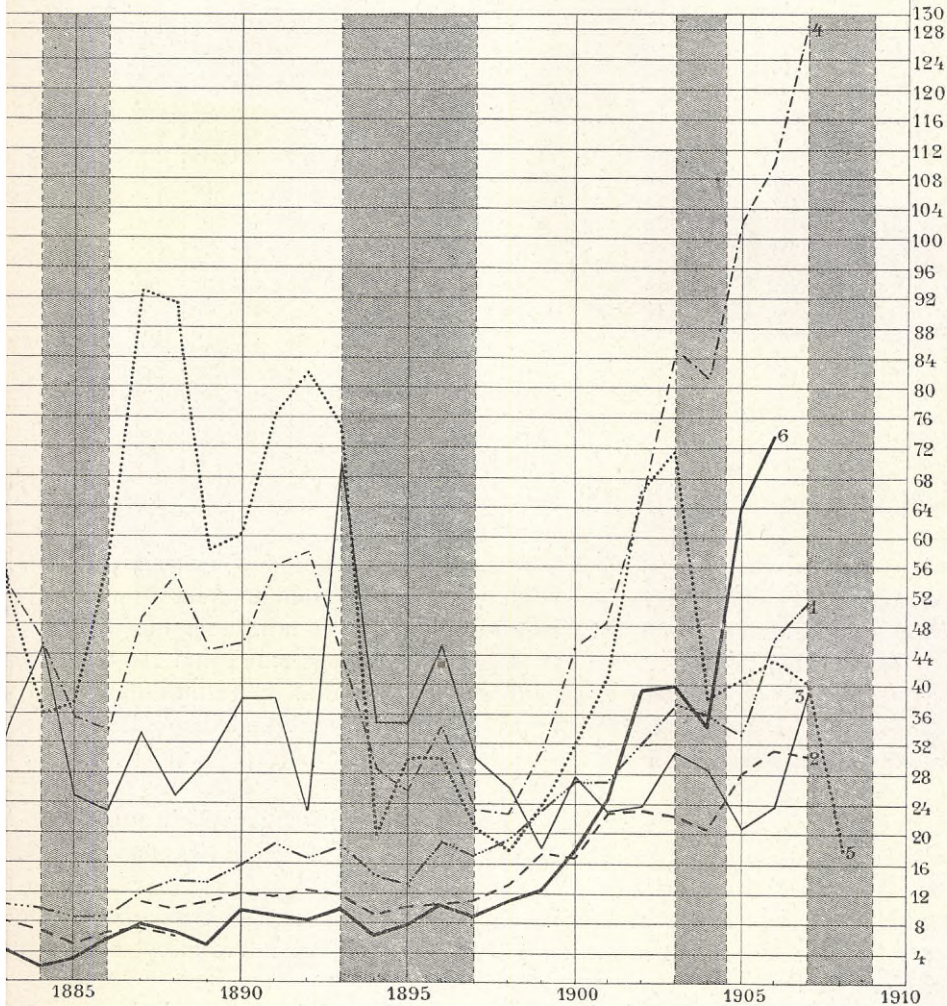
De skuggade ytorna beteckna lågkonjunkturer i Förenta Staterna

**Diagram III. Ekonomiska konjunkturer
och invandring i Förenta staterna.**

Ann. Läsaren torde beakta att kurvorna på diagrammerna i flera fall icke äro ritade uti samma skala. Förminskning af skalan har använts, då det varit nödvändigt för att få en kurva tillräckligt nära en annan för jämförelse dem emellan.

Tab. 10. Europas transoceaniska utvandring.¹⁾

År.	Utvan- drare.	På 1,000 inv.	År.	Utvan- drare.	På 1,000 inv.	År.	Utvan- drare.	På 1,000 inv.
1816.....	20,000	0·10	1847.....	398,000	1·51	1878.....	229,341	0·71
1817.....	29,000	0·14	1848.....	320,000	1·21	1879.....	327,342	1·00
1818.....	36,000	0·17	1849.....	407,000	1·54	1880.....	535,758	1·62
1819.....	43,000	0·20	1850.....	419,000	1·58	1881.....	693,592	2·10
1820.....	32,000	0·15	1851.....	469,000	1·76	1882.....	751,085	2·24
1821.....	26,000	0·12	1852.....	525,000	1·96	1883.....	733,387	2·16
1822.....	28,000	0·13	1853.....	496,000	1·84	1884.....	604,155	1·77
1823.....	23,000	0·11	1854.....	583,000	2·15	1885.....	536,967	1·55
1824.....	22,000	0·10	1855.....	291,000	1·07	1886.....	598,011	1·72
1825.....	24,000	0·11	1856.....	277,000	1·02	1887.....	756,342	2·15
1826.....	31,000	0·14	1857.....	354,000	1·29	1888.....	876,280	2·47
1827.....	39,000	0·17	1858.....	184,000	0·66	1889.....	796,923	2·22
1828.....	43,000	0·19	1859.....	173,000	0·62	1890.....	752,592	2·08
1829.....	38,000	0·16	1860.....	198,000	0·70	1891.....	879,222	2·41
1830.....	66,000	0·28	1861.....	165,000	0·58	1892.....	744,236	2·03
1831.....	92,000	0·39	1862.....	194,000	0·68	1893.....	708,375	1·92
1832.....	120,000	0·51	1863.....	310,000	1·07	1894.....	450,075	1·21
1833.....	82,000	0·34	1864.....	327,000	1·12	1895.....	636,500	1·69
1834.....	111,000	0·46	1865.....	352,000	1·20	1896.....	611,209	1·61
1835.....	66,000	0·27	1866.....	397,000	1·34	1897.....	492,045	1·28
1836.....	116,000	0·48	1867.....	403,000	1·35	1898.....	471,602	1·21
1837.....	117,000	0·48	1868.....	396,000	1·32	1899.....	582,828	1·48
1838.....	61,000	0·25	1869.....	503,000	1·67	1900.....	712,392	1·79
1839.....	99,000	0·40	1870.....	453,000	1·49	1901.....	845,753	2·10
1840.....	136,000	0·54	1871.....	382,649	1·25	1902.....	1,018,539	2·50
1841.....	165,000	0·66	1872.....	500,066	1·63	1903.....	1,155,717	2·81
1842.....	184,000	0·73	1873.....	491,659	1·59	1904.....	1,090,966	2·63
1843.....	96,000	0·38	1874.....	363,089	1·16	1905.....	1,438,877	3·43
1844.....	117,000	0·45	1875.....	268,927	0·85	1906.....	1,745,704	4·13
1845.....	165,000	0·63	1876.....	233,351	0·73	1907.....	1,828,962	4·29
1846.....	229,000	0·87	1877.....	203,779	0·63	1908.....	835,054	1·94

emigrationens växlingar och dessas orsaker. Vi kunna dock erinra om, att den tyska emigrationen når ett högt maximum under uppsvingsåren 1871, 1872 och 1873 men sjunker till ett minimum under depressionstiden 1875—79, för att stiga till ett högt maximum 1880, 1881 och 1882, då de goda tiderna börjat i Amerika, men ännu icke i Tyskland. Först med 1894 sjunker den tyska utvandringen till en låg nivå — som den allt sedan bibehållit oförändrad trots konjunkturväxlingarna.

Vi återgå nu till spørsmålet om den italienska utvandringens förhållande till konjunkturväxlingarna, särskildt i Förenta Staterna. För att underlätta iakttagelserna har på diagram I införts kurvan (8) öfver produktionen af tackjärn i Förenta Staterna, och på diagram III har öfverförts kurvan (6) öfver den italienska utvandringen till Förenta Staterna.

Parallellismen mellan de italienska utvandringsskurvorna och den amerikanska tackjärnskurvan är i hög grad iögonfallande. Särskildt

¹⁾ G. Sundbärg, *Utvandringsstatistik*, Tab. 24. (Emigrationsutredningens Bil. IV).

fluktuerar utvandringen till Förenta Staterna märkvärdigt lika med tackjärnsproduktionen i dessa (kurvorna 7 och 8 å diagram I). Under den italienska uppsvingsperioden 1879—87 stiger emigrationskurvan hastigare än tackjärnskurvan, men under den italienska depressionsperioden, 1888—97, stiger den långsammare än tackjärnskurvan — för att under den nya italienska uppsvingsperioden, 1898—1906, åter stiga hastigare än den amerikanska tackjärnskurvan. I variationerna från år till år iakttaga vi däremot de märkligaste öfverensstämmelser — på sin höjd då och då med en förskjutning, som ej öfverstiger ett eller annat år.

Den italienska utvandringen till transoceaniska länder öfver hufvud samt särskildt till Förenta Staterna gick afsevärdt tillbaka 1907 — i följd af den amerikanska krisen detta år — och i stället ökades återvandringen till Italien. Denna uppgick 1906 till omkring 100,000, men 1907 till 162,000 individer.¹ År 1907 betecknar ett tillfälligt bakslag i Italiens ekonomiska förhållanden, ehuru man näppeligen kan tala om någon kris af mera allvarlig art.

Det existerar sålunda en samfälld inverkan af konjunkturerna i Italien och i Amerika på den transoceaniska utvandringen från Italien. Att det öfver hufvud finnes ett starkt utvandringsbehof beror uppenbarligen icke på konjunkturerna, utan på djupare liggande och mindre växlande socialekonomiska förhållanden i utvandringslandet. Däremot synes utvandringsströmmens stigande och sjunkande vara starkt påverkad af konjunkturerna, särskilt i invandringslandet. Dessa stora folkvandringar äro utvandringar till sina permanenta orsaker, som ligga i utvandringslandet, och äro invandringar, hvad beträffar deras temporära orsaker, som till mycket stor del ligga i invandringslandet.

Den italienska utvandringens orsaker och verkningar med särskild hänsyn till Syditalien.

Förenta Staternas *Department of Commerce and Labor* uppfordrade 1904 konsulerna, särskildt i Europa, att inlämna redogörelser för emigrationens orsaker och speciella drag i de olika utvandringsländerna.² Generalkonsuln i Rom, Hector De Castro, skrifver: »Att de flesta italienska utvandrarne vända sig till Förenta Staterna beror utan tvifvel därpå, att de kunna vara förvissade om god arbetsförtjänst i Förenta Staterna. Emigrationen varierar enligt de ekonomiska konjunkturerna i Förenta Staterna, och de tillämnade italienska emigranterna äro vanligen i förväg underrättade om tillgången

¹ Francesco Corridore, *Una nuova fase dell'emigrazione italiana*, Turin, 1908, s. 32—33. — ² *Department of Commerce and Labor*, vol. XXX, *Special Consular Reports, Emigration to United States*. Washington, 1904.

på arbetstillfällen samt inrätta sina resplaner därefter.» »Orsakerna till utvandringen ligga i öppen dag. De italienska bönderna och arbetarna utvandra icke blott därför att de tro, utan därför att de med visshet veta, att de därigenom kunna förbättra sitt ekonomiska läge . . . Emigrationen pådrifves framför allt af immigrationslandets ekonomiska förhållanden och af de ekonomiska fördelar det erbjuder. Tillämnade emigranter hållas väl underrättade om utkomstmöjligheterna i Förenta Staterna af vänner där samt af de stora arbets-entreprenörernas förmän och agenter . . . Den italienska immigranten måste i Förenta Staterna såväl som i andra länder, där stora järnvägsarbeten o. dyl. äro i gång, betraktas såsom en oundgänglig importartikel. Entreprenörerna måste hafva arbetare, och de veta huru de skola skaffa sig dem. Då efterfrågan på arbetare minskas, går immigrationen tillbaka, för att åter stiga, då behofvet af arbetare ökas igen.»¹

En italiensk grofarbetare i Förenta Staterna förtjänar ofta tillräckligt under våren, sommaren och hösten för att kunna underhålla sig själf i Amerika, sin familj i Italien samt för att kunna resa hem till Italien vid vinterns början, lefva utan arbete i Italien under vintern och återvända till Förenta Staterna följande vår igen.² Konsuln i Neapel, A. H. Byington, anmärker³ att »motiverna till utvandring bli starkare ju längre utvandringen varar». I Italien synes det aldrig kunna bli tal om sådana arbetsförtjänster och sådant uppstigande till välstånd och oberoende, som den italienska arbetaren förmår att förvärfva i Förenta Staterna. Om det till en början är fråga om att genom utvandring rädda sig ur ett verkligt nödläge, blir emigrationen sedan ett medel, och det enda tillgängliga medlet, att vinna allt bättre och bättre ekonomiska villkor. Amerika väcker det förut slumrande förvärfsbegäret och gör så småningom den en gång ekonomiskt slöe eller försumpade proletären till en närig, ekonomiskt ärelysten, kanske till och med vinsthungrig *bourgeois* — om än i förminskad skala och af primitiv art.

De patrioter, som bekämpa denna, af förvärfvsintresse snarare än nöd pådrifna emigration — hvilken i våra dagar blir allt vanligare och betydelsefullare — göra näppeligen klart för sig, att de här komma i konflikt med det moderna ekonomiska samhällslifvets själfva grundprincip: den enskildes rätt och plikt att på egen hand och så långt krafter och konjunkturer tillstådja sörja för sin största möjliga ekonomiska förkofran. Det är ju en nackdel för alla parter, om fäderneslandet icke erbjuder de bästa ernåbara konjunkturerna för sina ekonomiskt väckta medborgare. Men intet kan väl stå i skarpare konflikt med näringsfrihetens eller den ekonomiska indivi-

¹ L. c., s. 80—81. — ² L. c., s. 79—80. — ³ L. c., s. 91—92.

dualismen, än en förkastelsedom öfver dem, som massvis öfverge fäderneslandet för att bli ekonomiskt oberoende och bärgade. Får man icke begära af dem att de af patriotism skola sitta hemma och svälta, så får man väl icke heller, om man skall vara konsekvent mot näringsfrihetens principer, fordra att medborgarne af patriotism skola sitta kvar hemma och vara fattiga och beroende, då de ha energi och duglighet nog att förvärfva bärgning och oberoende i främmande land med bättre ekonomiska förhållanden.

Den italienska emigrationens utveckling under de sista tio åren står, enligt kompetenta italienska iakttagares samstämmiga vittnesbörd, obestriddigt i sammanhang med ett allmänt uppvaknande till ekonomisk själfkänsla och framstegslängtan inom den syditalienska landtbefolkningen. Man talar om en »*contagio psicologico*», uti hvilken »*il desiderio di miglioramento materiale è predominante*».¹ Att Italien vid det 20:de århundradets ingång blifvit »*il paese classico dell'emigrazione, un grande paese esportatore di braccia*»² (»emigrationens klassiska land, ett stort exportland för arbetskraft») beror i mycket hög grad, men icke ensamt, på de eländiga socialekonomiska förhållandena på den syditalienska landsbygden. Vi ha här att räkna äfven med den lätthet, hvarmed den syditalienska landtbefolkningen låtit väcka sig till ekonomisk medvetenhet. Landtarbetareländet i Syditalien är mycket gammalt och är i våra dagar icke värre än det länge varit — utan tvärt om. Det nya är tanken, att man kan komma upp ur den ekonomiska dyn i hemlandet — blott man lämnar detta, särskildt om man söker sig ut till den stora arbetsmarknaden bortom Atlanten. Här bekräftar sig åter sanningen, att eländet i sig själf ingalunda alstrar den energi, som lyfter upp de betryckta och försumpade, utan att härtill fordras erfarenheten om förbättringsmöjligheter och öfvertygelsen att armodet icke är ett nödvändigt eller oundvikligt tillstånd.

Visserligen stanna stora massor af italienska emigranter äfven i Amerika kvar på ett mycket lågt ekonomiskt trappsteg, och de italienska kvinnor och barn, som utvandra för att blifva själfständiga lönarbetare på plantager och i fabriker, blifva ofta offer för den hänsynslösaste behandling af sina arbetsgifvare.³ Likväl uppvisar den italienska emigrationen i stort sedt ett öfverskott af ekonomiska fördelar för de lager af befolkningen, inom hvilka emigrationen gripit mest omkring sig⁴ — och det är medvetandet härom som spelar den afgörande rollen på emigrationens fortgång.

För uppnåendet af en djupare inblick i emigrationens mångfald af orsaker och verkningar är det icke nog med de allmänna statis-

¹ F. Corridore, *l. c.*, s. 14. — ² Bernardino Frescura, *Imoderni problemi dell'emigrazione Italiana*, Genua, 1907, s. 4. — ³ P. Villari, *Scritti sulla Emigrazione*, Bologna, 1909, s. 88—89. — ⁴ *L. c.*, s. 57—58.

tiska data, som komma till synes i de statistiska ämbetsverkens årliga publikationer. Det fordras äfven specialundersökningar af skilda slag. En omfattande och värdefull dylik, som har jordbrukets läge och emigrationsförhållandena i Kalabrien till föremål, har nyligen utförts och publicerats af några unga florentinska akademiker.¹ Undersökningen bekostades af en florentinsk mecenat, och arbetet är försett med ett långt, synnerligen innehållsrikt företal af den bekante åldrige historikern och socialpolitikern Pasquale Villari.

Kalabrien hade på en yta å 15,076 kvadratkilometer år 1907 1,417,166 invånare samt 46,184 utvandrare. Utvandrarne antal var 1906 57,084 och 1905 62,290 eller 44.4 på tusen invånare. Under de trettio åren 1876—1905 utvandrade 480,000 personer, d. v. s. tredjedelen af hela befolkningssiffran 1907. Om denna utvandrings tillväxt gifva nedanstående tal² en föreställning:

Åren.	Hela utvandringen.	Årl. medeltal.
1876/1884	40,482	4,498
1885/1892	94,101	11,762
1893/1898	100,402	16,733
1899/1905	243,167	34,752

Den allmänna ekonomiska depressionsperioden i Italien 1888—1897 börjar och slutar i Kalabrien med samma utvandringstal, 15,000 emigranter, samt uppvisar 1888—92 en minskning af emigrationen, till 10,000 det sista året, och därefter en stigning med fluktuationer. Från 1898, då den ekonomiska uppsvingperioden börjat, till 1901 stiger emigrationen genast från 15,000 till 34,000.

Utvandringen af kvinnor och barn af kvinnkön har varit i tilltagande. Under perioden 1876—84 öfversteg den ej något år 16 procent af hela utvandringen, men 1901 gick den upp till 23 procent. Utvandringen af barn (under fjorton år) steg till 1885, då den uppnådde 14 procent, men har sedan hållit sig vid omkring 10 procent. Som medeltal för 1876—1905 kunna uppställas: barn under fjorton år 10 procent, kvinnor 16 procent, män 74 procent. Den kalabriska utvandringen är i hufvudsak en utvandring af ogifta män och af män som lämna hustru och barn efter sig i hemlandet. Afsikten är i regel att förtjäna i hop ett litet kapital genom några års arbete i Amerika och att sedan återvända. Man beräknar att bortåt hälften af alla kalabriska emigranter återvända till hembygden.³

För jämförelses skull kan anföras att i hela Italien 1907 utgjorde utvandrarne af kvinnkön 18.48 procent samt utvandrarne under femton år 10.25 procent. D. v. s. att af de 704,675 individer,

¹ *La questione agraria e l'emigrazione in Calabria, note statistiche e economiche dei dottori D. Taruffi, L. De Nobili e C. Lori, Florens 1908. 907 sidor, samt talrika tabeller, diagrammer, illustrationer och kartor.* — ² *L. c.*, s. 701. — ³ *L. c.* s. 739—40.

som den totala utvandringen omfattade, voro 574,432 af mankön och 130,243 af kvinnkön samt 72,237 under femton års ålder.¹

En verkan af utvandringen i Kalabrien, som starkt framhålles af alla iakttagare, är att familjelifvet i såväl ekonomiskt som moraliskt afseende lidit afbräck. För 1905 beräknas att minst 50,000 af Kalabriens gifta kvinnor voro gräsänkor,² hvilkas ekonomiska förhållanden ofta voro ytterst dåliga. Kvinno- och barnarbetet har tilltagit, och i mycket hafva lefnadsförhållandena blifvit kaotiska inom denna befolkning, hvars ekonomi till väsentlig del söker sig stöd i en annan världsdel.

Under perioden 1901—05 voro 56.7 procent af Kalabriens utvandrare jordbrukare samt 20.4 procent grofarbetare och 10.3 procent handverkare (inklusive murare af alla slag).³ I hela Italien utgjorde 1907 jordbrukarne 33.64 procent, handverkarne 11.57 procent och grofarbetarne 41.92 procent af samtliga utvandrare.⁴ Det stora antalet jordbrukare bland de kalabriska utvandrarna visar, att bland de ekonomiska och sociala orsaker, som i hemlandet pådrifva emigrationen, intaga missförhållandena inom jordbruksnäringen en framstående plats. Det är i Syditalien öfver hufvud vida mindre den egentliga storstadsbefolkningen än den egentliga jordbruksbefolkningen som utvandrar. Det är därstädes icke i de tätast utan i de glesast befolkade områdena, som utvandringen har sina förnämsta härdar. Därför verkar utvandringen i Syditalien ofta en högeligen nedstämmande förtunning af befolkningen i trakter, där den redan från början måste ha förefallit allt för gles relativt till utrymmet och jordarealerna — under det att storstäderna, med sin hemska människosammanpackning i fattigkvarteren, fortfara att växa.

Italien, särskildt Syditalien, är af gammalt rikt på relativt stora städer och stadslika kommuner. Omkring år 1904, då landets hela befolkning uppgick till 33,000,000 invånare, lefde nära 10,000,000, eller något öfver 30 procent af befolkningen, i 252 städer med öfver 15,000 invånare⁵. Bland dessa funnos 11 städer med öfver 100,000 och med sammanlagdt öfver 3,100,000 invånare. Om de minsta städerna, under 15,000, ger statistiken dock ingen klar upplysning. Under det att man i Europas flesta länder befolkningsstatistiskt drar upp en bestämd gräns mellan »landsbygd» och »stad», t. ex. genom att låta »staden» börja med 2,000 invånare, skiljer man i Italien blott mellan »koncentrerad» och »gles» befolkning (*popolazione agglomerata* och *popolazione sparsa*). Den förra bor i orter »med husen sammanhopade till gator» och hvarest »de kringliggande

¹ *Statistica della Emigrazione*, 1908, s. XIII. — ² *Calabria*, s. XXXVII. —

³ *Calabria*, s. 732. — ⁴ *Statistica della Emigrazione*, 1908, s. XIV. — ⁵ Enl. *The Statesman's Year Book*, 1909.

trakternas befolkning pläga infinna sig i ekonomiska angelägenheter och af religiöst och annat intresse».

Befolkningen i de mindre och minsta städerna och stadslika samhällena i Syditalien består till största delen, ofta nästan utslutande, af jordbrukare — småbönder, arrendatorer och jordbruksarbetare. Stadslifvet har traditioner sedan den äldsta antika tiden och befordrades under medeltiden genom den ständiga otryggheten i följd af de otaliga invasionerna af eröfrare och de ändlösa inbördes fäjderna mellan feodalherrar och republiker.

I regel ligga städerna högt uppe på branta kullar och åsar — utomordentligt pittoreskt och med riklig tillgång på ren luft och starkt solljus, men med långa och mödosamma vägar till de fält och åkrar, som utgöra befolkningens viktigaste näringskälla och arbetsplats. Då jordbruksarbetet brådskar, stanna de arbetande männen och kvinnorna under veckor oafbrutet nere på slätterna och tillbringa nätterna i provisoriska hyddor. Detta blir emellertid synnerligen hälsovådligt i de af malaria hemsökta trakterna, och då måste arbetarne äfven under den brådaste tiden hvarje morgon och kväll företaga den timplånga vandringen och bergsklättringen från och till staden uppe på bergshöjden.

En så koncentreradt boende jordbruksbefolkning får otvifvelaktigt ett helt annat socialt lynne än en i spridda gårdar boende och för intensivt dagligt umgänge med grannar afskuren befolkning. Äro de ekonomiska och sociala förhållandena någorlunda sunda i sina grundvalar, kan koncentrationen icke vara annat än främjande för sjäslifvets stimulering och uppodling och för befolkningens trefnad. Fattigdom och förtryck förgifta alla former af socialt lif. Uppenbarligen är dock förmågan att i en eller annan form reagera mot sociala missförhållanden vida större hos en koncentreradt boende jordbruksbefolkning än hos en mycket glest boende. Att emigrationen gripit omkring sig så våldsamt i Kalabrien och där så hastigt revolutionerat befolkningens ekonomiska stämning och taktik torde hänga nära samman med det intensiva utbyte af tankar och stämningar, som är möjligt i en så tätt boende befolkning.

I Kalabrien äro 82.68 och i hela Italien 71.76 procent af befolkningen »koncentrerad». Proportionen af »koncentrerad» befolkning har emellertid något aftagit i Kalabrien sedan 1872, då den uppgick till 88.74 procent. Detta innebär, att — icke minst i följd af de förhärjande jordbäfningarna — en del af den i städer koncentrerade befolkningen varaktigt flyttat ut sina bostäder till åkrarna och fälten i de kringliggande trakterna. Stadens jordbruksarbetsdistrikt har härigenom icke blifvit folkrikare än förut — utan kanske genom emigration folkfattigare — men befolkningen har ändrat sina bo-

stadsförhållanden på ett sätt som kan främja en intensifiering och allmän förbättring af själfva jordbruksarbetet.

Om *jordbruksbefolkningens sammansättning i Kalabrien* och annorstädes i Italien med afseende på *egendoms- och yrkesförhållandena* gifva efterföljande tal en föreställning¹.

På 1,000 manliga individer öfver nio års ålder inom jordbruksbefolkningen tillhörde nedanstående yrken:

	Piemont.	Toscana.	Kalabrien.	Hela Italien.
Själfägande odlare	556	150	139	249
Större arrendatorer	1	4	2	5
Smärre arrendatorer	62	18	47	73
Hälftenbrukare	66	532	111	198
Lönarbetare med längre aftal	117	38	134	117
Lönarbetare mot daglön	175	209	469	305
Inspektorer och rättare	3	8	12	7
Trädgårdsmästare	10	8	7	10
Skogsarbetare	2	15	9	6
Kreatursuppfödare	8	18	70	30
Summa	1,000	1,000	1,000	1,000

Af denna synnerligen intressanta sammanställning, som härrör från Dr. L. de Nobili, framgår på ett slående sätt jordegendomens ojämna fördelning i Kalabrien. Knappt 14 procent af den medräknade manliga befolkningen är upptagen som jordägande i Kalabrien, under det att nära 56 procent tillhöra denna kategori i Piemont. Under det att mer än hälften af Toskanas jordbrukare arrendera sin jord enligt det för italienska förhållandena så fördelaktiga hälftenbrukssystemet (som låter arrendet utgå helt eller till allra största delen in natura samt uti en på förhand bestämd proportion af hela skörden), är det i Kalabrien blott 11 procent som åtnjuta denna fördel. Däremot uppvisar Kalabrien 60 procent lönarbetare (47 procent rena daglönare) förutom 9 procent skogsarbetare och vedsägare — således nära 70 procent lönarbetare af dessa slag, då Toscana uppvisar blott 26 procent och hela Italien 43 procent. Visserligen finnas bland de agrariska lönarbetarne i Kalabrien liksom annorstädes i Italien ett icke närmare känt antal, som äger smärre jordlappar; men dessa äro så små, att de endast kunna i någon mån komplettera inkomsterna från lönarbetet. Dr. de Nobili uttalar som sin öfvertygelse, att egendomslösheten och lönarbetets utbredning inom den kalabriska jordbruksbefolkningen »utgöra en af de djupaste orsakerna till det närvarande ekonomiska nödläget i Kalabrien samt till den speciella yttringen häraf: massemigration till trancoceaniska länder».²

I Italien liksom i så många andra länder, om ej i alla, ha de jordägande klasserna förstätt att hindra staten att upprätta en tillförlitlig och uttömmande jordegendomsstatistik³. Den af Dr. de

¹ Calabria, s. 115. — ² Calabria, s. 115—116. — ³ Calabria, s. 314.

Taruffi utförda undersökningen af jordegendomsförhållandena i Kalabrien har i själfva verket gifvit till största delen blott vaga resultat. Med bestämdhet framgår blott, att latifundierna spela en afgörande roll för hela landtbefolkningens olyckliga ekonomiska och sociala läge, samt att de smärre jordägarna ha minskats i antal under de två eller tre sista årtiondena.

Mellan 1881 och 1901 minskades i Kalabrien antalet husägare med 27 procent och antalet jordägare med 25 procent¹. Sannolikt har denna minskning ägt rum hufvudsakligen bland de små, kanske i sammanhang med utvandringen särskildt bland de mycket små jordägarna. År 1881 hade Kalabrien 224,343 ägare af jordlappar, som icke inbrakte öfver 50 *lives* värde (omkring 36 kronor) om året. Dessutom funnos 37,585 jordägare, som ej hade mer än 50—200 *lives* (36—140 kronor) värde från sin jord samt 13,454 som ej hade mer än 200—500 *lives* (140—360 kronor). Hela återstoden af jordägare i Kalabrien utgjorde blott 7,910, och af dessa hade blott 95 mer än 7,200 kronors årsinkomst från sin jord.² Det förefaller som om Kalabriens jord i hufvudsak vore delad mellan mindre än ett 40-tal latifundier och ett antal större och mindre kommunala jordegendomar samt ett relativt fåtal medelstora privata egendomar; men någon noggrann kännedom om dessa absolut afgörande och fundamentala socialekonomiska förhållanden står, som sagdt, icke att ernå.

Kalabrien är på samma gång latifundiernas och jordparcelleringens klassiska land. Det är icke nog med att den stora massan af smärre jordägare i Kalabrien har för små jordlotter, för att dessa skola kunna höja dem öfver en proletarisk existens. De medelstora jordegendomarne äro i regel splittrade uti smärre, långt åtskiljs belägna stycken, så att en intensiv odling blir en omöjlighet³. En hel rad af förhållanden — jordbrukarnes stadslif, för långt drifven parcellering af den minsta jordegendomen, splittring af medelstor jordegendom i smärre, skingrade ägor samt en extensiv, genom en rad af mellanhänder bedrifven latifundiehushållning — bidraga sålunda i Kalabrien att försvåra eller omöjliggöra jordens lätta ekonomiska och tekniska åtkomst och hindra alltså befolkningen från att i det egna landets jord söka och finna ett stöd för fruktbärande och hoppgifvande ekonomisk verksamhet samt socialt oberoende. I stället har landtbefolkningen under århundraden, icke minst under det spanska våldets tid, med alla feodalismens och statens maktmedel blifvit nedtvingad uti fattigdomselände, rättslöshet och andligt mörker samt väntar ännu förgäfvnes på de social-ekonomiska reformer och de förbättringar af folkbildnings-

¹ *L. c.*, s. 319. — ² *L. c.*, s. 315. — ³ *L. c.*, s. 316.

väsendet, hvarigenom de sekelgamla missförhållandena och deras följder skulle kunna bekämpas.

Analfabetismen, ännu relativt stor i hela Italien, når sitt maximum i Kalabrien och andra sydliga landsändar. På 10,000 invånare öfver sex års ålder funnos 1901 i Piemont 1,769 analfabeter och i Kalabrien 7,871. Antalet läskunniga på 100 invånare var 1901 i hela Italien 51.51 samt i Piemont 82.31, men i Kalabrien blott 21.29 — hvilket visserligen är en förbättring mot 1882, då antalet var blott 15.03 i Kalabrien och 38.06 i hela Italien. Skolförhållandena äro ofta eländiga. I rum, som knappt vore stora nog för 20 barn, sammanpackas ända till 80, af hvilka de flesta få sitta på golfvet eller stå stödda mot väggarna af brist på möbler. Det finnes kommuner som förbjudit öppnandet af aftonskolor, ehuru de icke skulle kostat skattedragarne annat än utgifterna för lyse¹. Kommunernas brist på vilja och brist på förmåga att underhålla ordentliga folkskolor äro de omedelbara orsakerna till denna okunnighet inom en befolkning, som af naturen har vida lättare för att inhämta kunskaper och färdigheter än de flesta folk norr om alperna samt genom sina »koncentrerade» boningsförhållanden synes erbjuda särskilda lättnader för folkbildningssträfvanden. På detta liksom på alla andra områden af statens verksamhet i Italien klagas det allmänt och eftertryckligt öfver att Syditalien är styfmoderligt behandladt och att en oproportionerligt stor del af statens resurser användes för att höja de redan från början bättre social- och kulturförhållandena i den nordliga hälften af landet². Professor Nitti i Neapel har t. o. m. påvisat att skattebördan faller proportionsvis tyngre på Syditalien, under det att all statsverksamhet är mindre effektiv där än i de nordligare trakterna³.

* * *

»Hvilka äro verkningarna af utvandringen från Kalabrien?» frågar sig Pasquale Villari i sitt märkliga företal till den stora undersökning, som vi i det föregående hufvudsakligen använt som vår källa. »Svaret», säger han⁴, »är dess värre i hög grad nedstämmande. Åkrar och fält stå öfvergifna. Det fattas armar att odla dem. Jordbruksarbetarnes löner ha stigit, men de smärre jordägarna, som äro för fattiga att betala dessa högre löner, hemfalla åt elände och försvinna. De stora jordägarna förvandla åkrarna till betesmarker. De tillgripa allt extensivare odlingsmetoder och öfvergå till latifundiehushållning. Man får se jordägare hugga ned sina en gång så värdefulla olivträn på de öde gårdarna för att sälja dem som

¹ Calabria, s. XIII. — ² Jmfr Francesco Nitti, *Nord e Sud; Prime linee di una inchiesta sulla ripartizione territoriale delle entrate e delle spese dello stato in Italia; Turin, 1900.* — ³ L. c. cap. II, VI och IX. — ⁴ Calabria s. XII.

ved. Och hvad värre är: de små, i elände nedsjunkna jordägarne blifva nitiska agenter för denna utvandring, som ruinerat dem genom att taga deras arbetare från dem. Det är en blomstrande näring, ty man förtjänar 10 till 20 *lire* (7 till 14 kronor) per emigrant. Emigrantagenterna öfversvämma landet som gräshoppor. Många bedrifva affären i stort. De skaffa sig respass, med hvilka de lyckas exportera brottslingar, som i Förenta Staterna bli en skamfläck för det italienska namnet; äfven skatteindrifvarne och folkbankernas direktörer utmärka sig såsom emigrantagenter».

»Man får, såsom De Nobili påvisar, icke föreställa sig att lönstigningen betyder ekonomisk uppblomstring. Det är sannt att vissa daglöner ha stigit från 0.60 till 1.50 *lire*, och att de nu stiga från 1.50 till 2.50 *lire*. Men allt har blifvit dyrare. Och dessa löner förtjänas blott tidtals. Jordägarne inskränka arbetet till det yttersta. Jordbruksarbetaren förtjänar knappt så mycket om året att han kan lifnära sig och sin familj. Men om vi blicka tillräckligt långt tillbaka i tiden, påträffa vi ju ännu värre fattigdomselände och måste medge att förbättring ägt rum — — — — —».

»De flesta iakttagare äro ense om, att förbrytelseernas antal minskats i följd af utvandringen. Enligt De Nobili är detta dock en öfverdrift. Morden ha minskats i antal och rövvarväsendet har upphört, men stölderna och inbrotten ha ökats¹. Brotten mot de goda sederna ha ökats ofantligt. Äktenskapsbrott, tvegifte, barnamord förekomma mycket talrikare än förut. Familjelifvet är i upplösning. Kvinno- och barnarbetet har ökats. Syfilis, alkoholism och tuberkulos kräfva långt fler offer än förr».

Jordbrukaren måste alltjämt betala mycket hög ränta på de pengar han lånar, men de förfärliga ockrereräntor, som voro vanliga för tio eller femton år sedan, förekomma ej mera. De små arrendatorernas ekonomiska slafveri under de små jordägarne har upphört. Emigrationen har befriat landtbefolkningen från de värsta formerna af socialt förtryck och ekonomisk utsugning. »Folket har vaknat; emigrationen har af nedböjda slafvar gjort seende människor», som våga och delvis kunna tillvarataga sina ekonomiska intressen. Utvandrarne hemsända årligen stora penningssummor. År 1876 funnos i Kalabriens postsparkassar blott 61,000 *lire*. År 1905 funnos där, till största delen tack vare emigranternas sändningar, ej mindre än 32 millioner *lire*.² Under räkenskapsåret 1903—04 anlände till Kalabrien 467,686 rekommenderade bref samt dessutom 48,665 bref, som voro assurerade till ett värde af sammanlagdt 17,263,738 *lire*.³ Dessa pengar hopa sig i sparkassorna, därför att det saknas ägarne möjligheter att använda dem på ett fruktbringande sätt i jordbruk,

¹ Calabria, s. 860—861. — ² Calabria, s. 853. — ³ Calabria, s. 857.

industri och handel. Kalabriens ekonomiska lif ligger ännu kvar i sin sekellånga dvala.

De hemvändande emigranterna finna lönande användning hvarken för sin arbetskraft eller för sina pengar, men finna i stället att de vant sig vid andra lefnadsförhållanden än hembygden förmår bjuda och att de därför nu ha svårt att trivas där. Efter misslyckade försök att slå sig ned som små själfägande bönder i hemlandet, återvända många till Förenta Staterna. Andra hemkomna emigranter försöka icke ens att ekonomiskt slå rot i hemlandet; de nöja sig med att lefva upp sina besparingar, skryta med sin oafhængighet, förakta hemlandets sociala förhållanden och utvandra igen, kanske för alltid.

Dessa hemkomna emigranter, i Italien kallade *americani*, bilda en ny social typ, som intar en mellanställning mellan den traditionella öfverklassen, *la classe dei galantuomini*, och den gamla underklassen, *la classe dei villani*. Men det finnes ännu inga tecken till att den amerikaniserade kalabresaren känner sig kallad att reformera sitt hemland. Han visar intet intresse för dess offentliga angelägenheter. Han saknar själf i hög grad socialt och kulturellt jämviktsläge. Fäderneslandet har för honom blifvit ett mål för ferieresor och sentimental hemlängtan (*un luogo di vacanza, una villeggiatura sentimentale*¹).

Våra italienska forskare finna det svårt att besvara frågan, huruvida emigrationen måste betraktas som ett godt eller som ett ondt. Problemet är ofantligt kompliceradt och uppvisar drag af så djupgående betydelse, att den besinningsfulle iakttagaren ej kan annat än tveka med sitt slutliga omdöme.

Emigrationen, sådan den utvecklats under de sista tio åren i Syditalien, är en social explosion, som sprängt tryckande sociala bojer, hjälpt ut jordproletärerna ur en sekelgammal vana vid fattigdom, halfsvält, okunnighet och förnedrande socialt beroende. Emigrationen har påbörjat en nödvändig social revolution, som hvarken de styrande eller de styrda frivilligt ha satt i gång. »Emigrationen», skrifer den gamle erfarne Villari,² »är en ödesdiger konsekvens af det sociala slafveri, i hvilket vi hållit landtarbetarne. Detta slafveri hade aldrig blifvit rubbadt genom de härskande klassernas initiativ. Emigrationen är därför en säkerhetsventil. Vi kunna kalla den för ett heroiskt botemedel . . . Men det fordras nu att samhället tar hand om detta 'botemedel', ty lämnadt åt sig själf kommer det icke att bringa samhällshälsa och samhällskraft, utan snarare ny samhällssjukdom.»

Dr. Nobili framhåller³ på emigrationens debetkonto i första rummet »befolkningsförhållandenas kvantitativa och kvalitativa de-

¹ Calabria, s. 870—880. — ² L. c., s. XVII. — ³ L. c., s. 881.

pression», hvarigenom en del både ekonomiska och kulturella förhållanden försämrats samt landets allmänna ekonomiska läge förblifvit lika otillfredsställande som tillförne. På emigrationens kreditsida måste främst anföras, att för landtarbetaren börjat »en ekonomisk och moralisk emancipation från hans ekonomiska och moraliska underkastelse under de högre klasserna». Otvifvelaktigt äro landtarbetarne nu i stånd att lifnära sig något bättre än förut och ha börjat ana att okunnighet och obildning äro hinder i kampen för en bättre framtid, men det har ännu icke öppnat sig några utsikter för dem att i hemlandet vinna en ekonomisk ställning, som innebär ekonomiskt oberoende och välstånd eller ens hopp om ett stadigt ekonomiskt framåtskridande.

De sociala och ekonomiska förhållanden — hvilka de nu inför en tillräckligt grundlig och oförskräckt forskning må visa sig vara — som beröfvade landtbefolkningen möjligheten att arbeta sig upp ur fattigdomen, innan emigrationen tog fart, de äro synbarligen lika verksamma nu, sedan emigrationen fört bort en tredjedel af befolkningen. Emigrationens yttersta orsaker ha icke berörts af emigrationen — och ha äfven »berörts» mycket litet af de italienska forskare, som vi här haft tillfälle att följa.

Icke dess mindre gå de framställda reformförslagen¹ i hufvudsak ut på att genom statsingripande och statlig samt kommunal organisation göra åtkomsten och uppodlingen af jord lättare för landtarbetarne än under hittillsvarande förhållanden varit fallet. Man föreslår grundandet af ett *Istituto Fondiario Calabrese per gli emigranti* — ett kreditinstitut med ändamål att köpa jord, dela upp den i småbrukslägenheter och utrusta dessa med byggnader och meliorationer samt att sälja lägenheterna företrädesvis till återvändande emigranter på för dessa möjligast fördelaktiga och trygga villkor.

Man synes likväl icke hunnit synnerligen långt med de hithörande ideerna och undersökningarna i Italien. Råd villheten är ännu förhärskande, och det förefaller icke som mod och god vilja funnes tillräckligt för den stora och öfvermåttan betydelsefulla uppgift, som här väntar på att tagas om hand. Det är karaktäristiskt, att den stora undersökningen om »agrarrfrågan och emigrationen i Kalabrien» i själfva verket ger oss ganska litet djupare insikt i såväl latifundiehushållningens som den medelstora jordegendomens väsen och verkningar i Kalabrien. Problemet om den privata jordegendomens former och ekonomiska verkningssätt är behandladt ur hufvudsakligen rent formella juridiska synpunkter på knappt 100 af verkets 900 sidor, under det att tekniska och ekonomiska företeelser, som ha ganska litet och aflägsset med emigrationen att skaffa, fylla mer än hälften af den digra volymen.

¹ L. c., s. 882—888.

II. Den svenska utvandringens likheter och olikheter med den italienska.

Utvandring och konjunkturer i Sverige.

Utvandringen från Sverige efter 1860 har varit underkastad mycket starka fluktuationer. Såsom framgår af Tab. 11 och af kurvorna 5 och 6 å diagram II¹ är det fråga om en våldsam böljegång, uti hvilken skillnaden mellan vågkammarna och vågdalarna är utomordentligt stor. Den transoceaniska utvandringen stiger långsamt mellan 1860 och 1867 samt skjuter plötsligt upp till ett högt maximum 1868—69 för att sjunka ned till en låg nivå 1870—74 och stannar där 1875—78. En ny, ofantlig stigning äger nu rum åren 1879—82. Efter ett fall 1883—85 uppnås 1887—88 de högsta siffrorna för hela skedet 1860—1908.² Emigrationen håller sig nu på en hög nivå, ehuru med ganska starka fluktuationer, ända till och med år 1893. Åren 1894—99 uppvisa en relativt låg nivå; men 1900—1907 ha vi att göra med en ny bölja, som kulminerar i ett högt läge 1902—03. Året 1908 är åter nere på samma låga nivå som 1894 och 1898. Vi iakttaga sålunda mellan 1860 och 1908 fem vågkammrar — 1869, 1882, 1887—88, 1891—93 och 1902—03 — samt tre låga vågdalar — 1860—66, 1874—78 och 1894—99 — och tre höga dylika, nämligen 1884—85, 1889—90 och 1905—07.

Hvad beträffar nettoemigrationens förhållande till den totala transoceaniska utvandringen, så är det först från och med 1880-talet som en återinvandring i afsevärd utsträckning är att konstatera från de främmande världsdelarna. Nettoutvandringskurvan rör sig likväl alltid i sympati med bruttoutvandringskurvan.

De svenska emigrationskurvorna ha sålunda ett synnerligen egendomligt utseende. De likna alls icke de italienska (jfr diagram I, 1, 2 och 8). Dessa stiga parallellt med tvenne sådana ekonomiska utvecklingskurvor som Förenta Staternas tackjärnskurva och Italiens införselkurva för stenkol och koks (diagram I, 4 och 7). Däremot har den svenska utvandringenskurvan en slående formlikhet med kurvan för den totala invandringen till Förenta Staterna. Detta framgår med stor tydlighet af diagram III, hvarest jag utsatt dessa tvenne kurvor (4 och 5) uti olika skalor, som komma dem att röra

¹ Som synes äro kurvorna 5 och 6 ritade efter helt olika skalor, så att jämförelser mellan dem lätt kunna vilseleda, om ej skalornas afvikelser noga beaktas.

² Då de officiella utvandringssiffrorna äro fullständigare efter 1884 än därförut, faller maximum i verkligheten sannolikt på året 1882.

Tab. 11. *Utvandringen från Sverige.*

År.	Trans- oceanisk utvand- ring. ¹⁾	Netto- utvand- ring på 1,000 inv. ²⁾	År.	Trans- oceanisk utvand- ring. ¹⁾	Netto- utvand- ring på 1,000 inv. ²⁾	År.	Trans- oceanisk utvand- ring. ¹⁾	Netto- utvand- ring på 1,000 inv. ²⁾
1860.....	268	0·09	1877.....	2,997	0·97	1894.....	9,678	0·61
1861.....	1,105	0·59	1878.....	4,400	1·37	1895.....	15,104	2·13
1862.....	1,385	0·64	1879.....	12,866	3·30	1896.....	15,175	2·38
1863.....	1,769	0·78	1880.....	36,398	8·55	1897.....	10,314	1·34
1864.....	3,577	1·28	1881.....	40,762	9·42	1898.....	8,683	1·13
1865.....	4,708	1·64	1882.....	44,585	10·19	1899.....	12,028	1·71
1866.....	4,901	1·74	1883.....	25,911	5·97	1900.....	16,431	2·47
1867.....	6,153	2·23	1884.....	17,895	4·04	1901.....	20,464	3·29
1868.....	21,669	6·46	1885.....	18,466	3·80	1902.....	33,477	5·84
1869.....	32,285	9·38	1886.....	28,271	5·89	1903.....	35,975	6·13
1870.....	15,568	4·80	1887.....	46,556	9·77	1904.....	18,968	2·60
1871.....	13,186	3·48	1888.....	45,864	9·59	1905.....	20,862	2·93
1872.....	11,968	3·07	1889.....	29,067	5·85	1906.....	21,692	2·85
1873.....	9,642	2·49	1890.....	30,128	5·90	1907.....	19,818	2·63
1874.....	3,569	1·11	1891.....	38,318	7·64	1908.....	9,246	0·49
1875.....	3,689	1·59	1892.....	41,275	8·11			
1876.....	3,796	1·41	1893.....	37,504	6·96			

sig helt nära hvarandra på diagrammet, ehuru de representera absoluta talserier af mycket olika storlekar.

Intet kan vara egendomligare och mera intresseväckande än den nästan fullständiga parallellismen mellan de tvenne kurvorna under den långa tidrymden mellan 1873 och 1903. Rörelserna äro alldeles parallella. Endast en förskjutning med ett par år mellan dem inträffar då och då. Nedgången 1874—78 följes tidigare af en stigning uti den svenska utvandringskurvan än uti den amerikanska totala invandringskurvan. Äfven flera gånger i det följande utför den svenska kurvan sina rörelser ett eller annat år tidigare. Men sammanfallandet af maxima åren 1882, 1888, 1892 och 1903 äro i hög grad märkliga. Det är i själfva verket blott minimiårens något senare inträffande i den amerikanska invandringskurvan, som gör att de båda kurvorna icke löpa fullständigt parallellt.

Som vi sett i det föregående och kunna iakttaga å diagrammet, har kurvan för den totala invandringen till Förenta Staterna sina minima uti de amerikanska konjunkturernas depressionsperioder samt sina maxima i det ekonomiska livets uppsvingsperioder i Förenta Staterna. Den svenska utvandringskurvas allmänna karaktär tvingar sålunda till antagandet, att konjunkturväxlingarna i

¹⁾ G. Sundbärg, *Utvandringsstatistik*, Tab. 25. — ²⁾ G. Sundbärg, *Sweden*, s. 502; *Statistisk Tidskrift*, 1909, n:r 1, s. 24 samt *In- och Utvandringen år 1908* (Stat. Centralbyrån). Talen i denna kol. afse hela den kända (redovisade) nettoutvandringen, ej blott den transoceaniska.

Förenta Staterna utöfvat ett afgörande inflytande på växlingarna i utvandringen dit från Sverige.

En väsentlig skillnad mellan den svenska och italienska utvandringen synes nu vara tydlig. Den svenska utvandringen efter 1860 har icke tilltagit med folkökningen i Sverige och det ekonomiska lifvets allmänna expansion i Förenta Staterna, utan har stigit och sjunkit uti omedelbar afhängighet af de ekonomiska konjunkturernas växlingar särskildt i Förenta Staterna. Den svenska utvandringen är en *konjunkturutvandring*. Detta innebär, att utvandringens motiver snarare äro att söka i en ekonomisk framstegssträfvän och i hemlandets tröghet att bereda mark för denna än uti en känsla af hopplöshet öfver hemlandets förmåga att öfver hufvud lifnära alla sina medborgare. En sådan ekonomisk förtviflan ligger däremot bakom den italienska utvandringen. Den transoceaniska italienska utvandringen är en *evakuationsutvandring* — i likhet med den äldre irländska och den nuvarande rysk-polsk-galiziska. Den innebär, att det ekonomiska lifvet i hemlandet hvarken i goda eller dåliga tider uppvisar tillräcklig fortskridande utveckling för att möjliggöra ens en draglig ekonomisk tillvaro för de fattigaste folkmassorna; och därför stiger och fortgår denna utvandring i harmoni med den allmänna ekonomiska utvecklingen samt uppvisar en blott sekundär afhängighet af konjunkturväxlingarna.

Det är sålunda icke min mening att påstå att evakuationsutvandringen är alldeles oafhängig af konjunkturväxlingarna och icke håller att konjunkturutvandringen är helt oafhängig af proportionen mellan folkökning och ekonomisk utveckling i hemlandet. Men det är af största vikt att här skilja mellan primära eller hufvudsakligt bestämmande inflytelser å ena sidan och sekundära, mindre starka, stundom nästan försvinnande inflytelser å den andra. Att ett land uppvisar en så utpräglad konjunkturutvandring som Sverige, innebär icke att det lider brist på tillräckliga ekonomiska framstegskrafter för en växande befolkning, utan innebär att produktionen ännu saknar tillräcklig organisering samt följaktligen är underkastad starka växlingar mellan hög- och lågkonjunkturer. Befolkningens ekonomiska utvecklingsdrifter ha blifvit väckta och kräfvat mer spelrum än fäderneslandet erbjuder, åtminstone under dåliga tider. Å andra sidan gör denna framstegsdrift befolkningen mycket känslig för de goda konjunkturernas i immigrationslandet (Förenta Staterna) dragningskraft. De amerikanska högkonjunkturerna konkurrera med de svenska högkonjunkturerna om den svenska bonde- och arbetarungdomen. Ofta är man, tack vare amerikaposten och tack vare bristen på social upplysning och lifaktighet i Sverige, vida bättre underrättad om de amerikanska än de svenska konjunkturförhållandena. Eftersom de amerikanska högkonjunkturerna regel-

mässigt äro vida långvarigare än de svenska, händer det dessutom att amerikansk högkonjunktur och svensk lågkonjunktur delvis sammanfalla, så att Sverige repellerar som starkast samtidigt med att Amerika attraherar som starkast.

All utvandring är samtidigt påverkad af de ekonomiska förhållandena eller utkomstmöjligheterna i såväl ut- som invandringslandet — hvartill komma de sociala och kulturella förhållandena för arbetarklassen i båda länderna. Dessa senare spela uppenbarligen en mycket ringa roll i den italienska utvandringen, men däremot en högst afsevärd roll i den svenska. De af Emigrationsutredningen offentliggjorda breffven från svenskar i Amerika och andra uttalanden från dessa visa med all tydlighet, att vi, vid sidan af den svenska utvandringens fluktuerande orsaker, de ekonomiska konjunkturerna i Amerika och hemma, hafva att räkna med en konstant orsak: bonde- och arbetarungdomens sociala och kulturella vantrefnad i hemlandet. Där vår senila, framtidslösa bondekultur och förtorkade, förkrympta bondearistokratism ännu härska mest ostörda af nutidsströmningar, där ha amerikabref och påhälsande emigranter haft lättast att väcka uppmärksamheten för skillnaden mellan den kvafva samhällsluften i Sverige och den mer lifgifvande i Amerika.

De ekonomiska konjunkturerna i Sverige och i Förenta Staterna.

Bland de tillförlitligaste indicierna på de allmänna ekonomiska konjunkturernas växlingar i Sverige äro utan tvifvel att räkna godstrafiken på samtliga svenska järnvägar. Kurvan 1 å diagram II anger absoluta antalet tonkilometer frakt- och ilgods, befordradt å samtliga svenska järnvägar åren 1866—1906¹. Vi iakttaga en snabb stigning 1872—77, 1880—83, 1888—89, 1895—1900 och 1903—1906 samt ett stillastående eller en återgång åren 1878—79, 1884—87 och 1901—02 och dessutom en relativt långsam stigning åren 1867—71 och 1890—94.

Vi skulle sålunda ha anledning till antagandet att de svenska depressionsperioderna efter 1865 äro följande: 1867—71, 1878—79, 1884—87, 1890—94, 1901—02 och 1907—09 — dock med den urskiljningen, att 1878—79, 1884—87 och 1901—02 synas uppvisa depression af vida allvarligare art än 1867—71 och 1890—94. Uppsvingsperioderna skulle infalla 1872—77, 1880—83, 1888—89, 1895—1900 och 1903—06.²

¹ Sundbärg, *Sweden*, s. 990, och *Aperçus*, 1908, s. 370—74. — ² I fråga om året 1907 må erinras, att dess förra och större del otvifvelaktigt tillhör högkonjunkturen och att de dåliga tiderna inbröto först mot årets slut.

Tab. 12. *Statens järnvägar i Sverige. Tonkilometer il- och fraktgods 1862—1905.*

År.	Tusental tonkilometer.	År.	Tusental tonkilometer.	År.	Tusental tonkilometer.
1862	9,258	1877	181,633	1892	294,472
1863	14,353	1878	153,734	1893	303,090
1864	20,727	1879	154,379	1894	290,371
1865	31,350	1880	179,398	1895	448,543
1866	39,229	1881	207,219	1896	506,222
1867	55,198	1882	219,917	1897	558,632
1868	56,338	1883	232,628	1898	659,450
1869	60,206	1884	223,341	1899	724,756
1870	72,924	1885	228,034	1900	793,540
1871	82,204	1886	216,268	1901	806,188
1872	98,478	1887	218,519	1902	827,979
1873	124,706	1888	265,694	1903	981,832
1874	144,606	1889	294,051	1904	1,049,349
1875	163,927	1890	282,511	1905	1,095,890
1876	186,144	1891	288,979		

Statsjärnvägarnas godstrafik¹, tagen ensam, uppvisar alldeles samma depressions- och uppsvingperioder, ehuru på ett ännu mer utprägladt sätt, i det att depressionerna 1878—79, 1884—87 och 1890—94 framträda synnerligen skarpt — såsom Tab. 12 visar.

Variationerna i äktenskapsfrekvensen, arbetslöner och spannmålspris betraktas af gammalt såsom goda indicier på konjunkturväxlingarna. Såsom Tab. 13 och kurvorna 4, 3 och 2 å diagram II visa, saknas ingalunda öfverensstämmelser mellan äktenskapsfrekvensens och arbetslönens växlingar och de ofvan angifna konjunkturperioderna. Äktenskapsfrekvensen uppvisar en stark depression 1867—71 samt nya minima 1879—81, 1888—89, 1893—94 och 1903—05. Den nedgående rörelsen infaller alltid i våra depressionsperioder, men upphör stundom först ett eller annat år efter dessas slut. Arbetslönen (sommardagsverkspriset i jordbruket) är i sjunkande eller stillastående uti samtliga af oss utmärkta depressionsperioder samt, liksom äktenskapsfrekvensen, i stigning uti de mellanliggande, allmänna uppsvingperioderna. Parallellismen mellan lönekurvan och äktenskapskurvan är mycket iögonenfallande (med undantag för en ringa afvikelse åren 1891—95). Särdeles märkliga äro stillaståndet och den börjande sjunkningen 1874—77, då vi ha anledning att betrakta de allmänna ekonomiska konjunkturerna såsom fortfarande goda. Hvad slutligen rågpriset beträffar, få dettas variationer naturligtvis icke, i likhet med järnvägstrafik, äktenskapsfrekvens och arbetslön, betraktas som en följd af de allmänna ekonomiska konjunkturväxlingarna, utan eventuellt som en bidragande orsak till dessa. Desutom bör rågpriset jämföras med arbetslönerna,

¹ *Statens järnvägar 1856—1906*, Stockholm 1906, s. 346.

Tab. 13. Spannmålspris, arbetslön och giftermålsfrekvens i Sverige.

Å r.	Råg- priset. ¹⁾ Kronor.	Sommar- dagsverks- pris i jordbruket för man. ²⁾ Kronor.	Ingångna äkten- skap på 1,000 in- vånare. ³⁾	Å r.	Råg- priset. ¹⁾ Kronor.	Sommar- dagsverks- pris i jordbruket för man. ²⁾ Kronor.	Ingångna äkten- skap på 1,000 in- vånare. ³⁾
1860.....	.	.	7·80	1885.....	9·92	1·53	6·63
1861.....	.	.	7·27	1886.....	9·45	1·54	6·41
1862.....	.	.	7·06	1887.....	8·01	1·48	6·25
1863.....	.	.	7·26	1888.....	10·42	1·53	5·92
1864.....	.	.	6·98	1889.....	11·09	1·61	5·98
1865.....	.	.	7·07	1890.....	11·30	1·72	5·99
1866.....	12·43	1·25	6·72	1891.....	15·15	1·75	5·83
1867.....	18·90	1·14	6·09	1892.....	11·83	1·78	5·69
1868.....	17·31	1·12	5·46	1893.....	10·47	1·79	5·65
1869.....	12·48	1·10	5·64	1894.....	8·91	1·80	5·74
1870.....	12·11	1·14	6·02	1895.....	9·74	1·80	5·87
1871.....	12·95	1·33	6·49	1896.....	10·41	1·82	5·95
1872.....	13·75	1·72	6·93	1897.....	11·30	1·92	6·06
1873.....	15·50	2·01	7·31	1898.....	11·70	2·08	6·14
1874.....	15·35	2·01	7·27	1899.....	13·01	2·22	6·24
1875.....	13·97	2·01	7·05	1900.....	12·47	2·23	6·15
1876.....	13·97	1·93	7·08	1901.....	12·19	2·19	6·07
1877.....	14·01	1·70	6·83	1902.....	11·83	2·16	5·96
1878.....	12·16	1·54	6·47	1903.....	11·73	2·16	5·78
1879.....	12·05	1·45	6·29	1904.....	12·23	2·24	5·85
1880.....	14·91	1·46	6·32	1905.....	12·57	2·29	5·85
1881.....	15·78	1·51	6·19	1906.....	12·64	2·47	6·13
1882.....	12·58	1·52	6·33	1907.....	13·67	2·58	6·21
1883.....	12·26	1·57	6·43	1908.....	13·46	2·62	6·10
1884.....	11·36	1·61	6·53				

då dessa senares ekonomiska betydelse i hög grad är afhäufig af deras förmåga att köpa de viktigaste lifsmedlen. Som synes af diagrammet var den där upptagna arbetslönens förmåga att köpa råg mycket låg år 1867 samt ökades sedan starkt till 1873, hvarefter den sjunker till 1882 för att åter stiga till 1887. År 1892 visar ett nytt minimum, hvarefter följer ny stigning. Köpförmågan var visserligen deprimerad vissa år i några af de allmänna depressionsperioderna samt uppvisar stigning under delar af de allmänna uppsvingsperioderna, men någon fullständig öfverensstämmelse mellan denna köpförmågas växlingar och de af oss antagna konjunkturperioderna finnes icke.

I följd af Sveriges stora införsel af järn och stål och järn- och stålvaror kan den svenska tackjärnsproduktionens växlingar icke bli ett känsligt kriterium på växlingarna mellan goda och dåliga tider

¹⁾ Markegångspriset för hela Sverige, i kronor pr deciton, efter Sundbärg, *Sweden*, s. 502, samt *Statistisk Tidskrift* 1904 nr 1 s. 34 och 1909 nr 1 s. 45, — efter reduktion under antagande att en hektoliter väger 71·7 kg. — ²⁾ Sundbärg, *Sweden*, s. 502 samt *Statistisk Tidskrift*. — ³⁾ Sundbärg, *Bevölkerungsstatistik Schwedens 1750—1900*, s. 106, samt *Statistisk Tidskrift*.

Tab. 14. Sveriges tackjärnsproduktion¹⁾ och utförsel af oarbetade trävaror²⁾.

Å r.	Tackjärnsproduktion.	Utförsel af oarbetade trävaror.	Å r.	Tackjärnsproduktion.	Utförsel af oarbetade trävaror.	Å r.	Tackjärnsproduktion.	Utförsel af oarbetade trävaror.
	Tusental ton.	Millioner kr.		Tusental ton.	Millioner kr.		Tusental ton.	Millioner kr.
1860.....	185	.	1876.....	352	103·95	1892.....	486	109·29
1861.....	170	.	1877.....	345	113·40	1893.....	453	113·43
1862.....	200	.	1878.....	341	68·48	1894.....	463	116·96
1863.....	187	.	1879.....	343	65·98	1895.....	463	114·43
1864.....	241	.	1880.....	406	89·73	1896.....	494	131·21
1865.....	227	.	1881.....	430	94·90	1897.....	538	150·30
1866.....	230	.	1882.....	399	104·97	1898.....	532	146·40
1867.....	254	.	1883.....	423	99·68	1899.....	498	140·12
1868.....	263	.	1884.....	431	90·19	1900.....	527	153·75
1869.....	292	.	1885.....	465	92·79	1901.....	528	131·94
1870.....	300	.	1886.....	442	74·91	1902.....	538	148·59
1871.....	299	57·78	1887.....	457	82·67	1903.....	507	172·96
1872.....	339	80·47	1888.....	457	109·70	1904.....	529	137·96
1873.....	346	96·19	1889.....	421	116·74	1905.....	539	139·50
1874.....	328	103·93	1890.....	456	108·57	1906.....	605	169·45
1875.....	351	85·33	1891.....	491	111·38	1907.....	616	162·90

i landet. Af Tab. 14 framgår, att den svenska tackjärnsproduktionen mellan 1860 och närvarande tid uppvisar en tämligen jämn stigning med blott smärre fluktuationer. Stigningen före 1873 var i det hela något snabbare än efter detta år. Perioden 1867—70 uppvisar en rask och jämn ökning och perioden 1873—79 däremot ett stillastående. För öfrigt iakttaga vi stillastående åren 1886—89, 1892—95 och 1901—05. Med undantag för perioden 1867—71 och perioden 1873—77 sammanfalla våra allmänna depressionsperioder i hufvudsak med stilleståndsperioder för den svenska tackjärnsproduktionen.

Den för Sveriges utländska betalningsbalans och för vår kapitalackumulation så viktiga utförseln af oarbetade trävaror (se Tab. 14) varierar naturligtvis hufvudsakligen i öfverensstämmelse med konjunkturerna i exportländerna och är att betrakta snarare som en orsak till än som en följd af konjunkturväxlingar i Sverige. Det är dock af intresse att iakttaga, att denna export uppvisar minima 1878—79, 1886—87 samt stillastående 1890—95 och hämmad utveckling 1901 — d. v. s. i de allmänna svenska depressionsperioderna efter 1873.

Hufvudresultatet af vår undersökning blir, att det bekräftat sig att vi få betrakta perioderna 1878—79, 1884—87, 1890—94 och 1901—02 samt 1907—09 som lågkonjunkturer i Sverige³⁾ samt de

¹⁾ Sundbärg, *Aperçus*, 1908, s. 303. — ²⁾ Sundbärg, *Sweden*, s. 502, och *Statistisk Tidskrift* 1907, no 1, s. 75. — ³⁾ Angående året 1907, se anm. 2 sid. 74.

mellanliggande skedena som allmänna ekonomiska uppsvingstider i vårt land. Mer tvifvelaktigt blir omdömet om perioden 1867—71. De dåliga skördarna och högre spannmålspriserna 1867—68 spelade otvifvelaktigt en stor roll, såsom äktenskapsfrekvensens utomordentligt låga siffra för 1868 antyder. Äfven är att bemärka, att landets befolkningssiffra stod stilla åren 1867—70. Men äktenskapsfrekvensens raska stigning efter 1868 och produktionens raska utveckling på olika områden efter 1869 göra det tvifvelaktigt, om vi få betrakta åren 1869—71 som verkliga depressionsår i vårt land. Ännu mindre torde vi kunna indraga 1872 i depressionsperioden.

Konjunkturernas verkan på utvandringen.

Af vikt är nu att iakttaga, att de engelsk-västeuropeiska och de amerikanska konjunkturväxlingarna icke sammanfalla fullständigt med de svenska.

I England voro åren 1868—73 en lysande uppsvingstid, likaså 1868—69 i Förenta Staterna. Den svenska utvandringens första stora stigning 1868—69 är otvifvelaktigt pådrifven både af ekonomisk depression i Sverige och af ekonomiskt uppsving i Förenta Staterna. Utvandringens starka tillbakagång 1870—71 torde stå i sammanhang med depressionen dessa år i Förenta Staterna. Att vår utvandring går ytterligare tillbaka 1872—74 samt förblir ringa 1875—78 hänger säkerligen samman med de ekonomiska konjunkturernas ansenliga förbättring i Sverige under detta skede. Den ekonomiska depressionen i Förenta Staterna 1873—78 har utan tvifvel kraftigt bidragit till utvandringens små dimensioner 1874—78. Äfven i England är 1873—78 en depressionstid. All utvandring från Europa och all invandring till Förenta Staterna äro starkt minskade 1874—78, men visa i stället ett starkt uppsving 1879—82 — alldeles som den svenska utvandringen. Åren 1879—84 äro en tid af högkonjunktur i Förenta Staterna, och 1880—82 i England. Den svenska depressionen 1879 torde ha bidragit att starta den väldiga emigrationsböljan. De goda tiderna hos oss 1880—82 förmådde ej hejda den. Den amerikanska högkonjunkturen lockade vida starkare än den svenska.

Åren 1884—86 äro dåliga tider i Förenta Staterna (och 1882—86 i England), och vi iakttaga att den svenska emigrationen hastigt sjunker 1883—85, i trots af den 1884 inbrytande ekonomiska depressionen i Sverige. I senare hälften af 1886 börjar ett nytt ekonomiskt uppsving i Förenta Staterna, och det varar ända till 1893. I England räcker högkonjunkturen från 1887 till 1890. Den svenska utvandringen tar ny fart 1886 och håller sig, med mindre afbrott 1889—90, på en hög nivå 1887—94. Liksom 1886—87 invercade

1890—93 svensk lågkonjunktur och amerikansk högkonjunktur samtidigt på den svenska utvandringen och drefvo denna gemensamt i höjden.

Tiderna äro dåliga i Förenta Staterna 1894—97, och all invandring dit aftar starkt under dessa år — äfven den svenska. Samtidigt, 1895—97, äro konjunkturerna goda i Sverige och bidraga till att hålla nere vår utvandring. När sedan, 1898—1903, en ny uppsvingsperiod infaller i Förenta Staterna, fortsätta de goda konjunkturerna i Sverige ännu några år, t. o. m. 1900, och vår utvandring förblir ringa liksom de närmast föregående åren. Men då vi få lågkonjunktur 1901—2 under fortsatt högkonjunktur i Förenta Staterna, springer vår utvandring genast i höjden — för att 1903 hejdas och 1904 tillbakadämmas, då det amerikanska affärslifvet kommer in i tryckta tider, men det svenska just börjar att arbeta sig upp till en ny högkonjunktur. Denna varar till in i 1907 och visar sig kunna kvarhålla den svenska utvandringssiffran vid den medelhöga nivåen af 1904, i trots af den amerikanska högkonjunktursens lockelser 1905 och 1906. Att den svenska utvandringen sjunker anseeligt 1908, i trots af inbrytande af dåliga tider, torde sammanhånga med det amerikanska affärslifvets starka depression efter krisen 1907.

Det har sålunda visat sig, att den svenska utvandringen till Förenta Staterna anseeligt minskats under alla lågkonjunkturer i Förenta Staterna efter 1869 samt städse nått sina maxima under högkonjunkturer i Förenta Staterna. Å andra sidan har den svenska utvandringen några gånger uppvisat maxima i trots af goda tider i Sverige och detta alltid då det samtidigt varit mycket goda tider i Förenta Staterna. Den svenska utvandringen har varit minimal under svenska lågkonjunkturer, blott då det samtidigt varit dåliga tider i Förenta Staterna. Extrema maxima och minima i den svenska utvandringen ha infallit i tider, då de svenska och amerikanska konjunkturerna verkat i samma riktning under någon tid — d. v. s. då svensk lågkonjunktur sammanfallit med amerikansk högkonjunktur och tvärtom.

Utvandringens intensitet och återinvandringen.

En sådan tendens att, under fluktuationer i enlighet med konjunkturerna, växa oafhångigt af konjunkturerna, som i så hög grad utmärker den italienska utvandringen, är däremot absolut icke att skönja hos den svenska.

Då Irland 1841—50 förlorar 20.97 promille årligen af sin befolkning (i allt 1,622,319 af 8,196,597), och då den årliga folkminskningen uppgår till 19.39 promille 1851—60 samt till 14.97 promille 1861—70 och

till 13.07 promille 1871—80 och 15.52 promille 1881—90 samt 10.67 promille 1891—1900¹, ha vi att göra med en evakuationsutvandring, som visserligen ej är okänslig för konjunkturväxlingar, men likväl i stort sedt går sin gång oafhändig af dessa, ty Irland hade aldrig efter 1840-talet några »goda tider», som kunde kvarhålla, utan endast en uselt organiserad folkhushållning, som måste bortstöta ett maximum af utvandringsdugliga medborgare.

En partiell evakuations af landet är det mål, som den irländska utvandringen tenderat hän mot, och det förefaller som i viss mån analoga socialförhållanden i Syditalien efter 1897 gifve den transoceaniska italienska utvandringen en liknande karaktär. En jämförelse mellan denna utvandrings intensitet och den svenska samt allmänna europeiska, bestyrker uppfattningen, att vi i Italien för närvarande ha att göra med en evakuations af delar af landet såsom framgår af nedanstående tal. Utvandringen utgjorde, pr 1,000 inb.:

År.	Sverige. ²)	Italien. ³)	Hela Europa. ⁴)
1898.....	2.71	4.26	1.21
1899.....	3.32	4.38	1.48
1900.....	4.04	5.15	1.79
1901.....	4.77	8.59	2.10
1902.....	7.15	8.69	2.50
1903.....	7.59	8.58	2.81
1904.....	4.27	7.62	2.63
1905.....	4.56	13.40	3.43
1906.....	4.65	15.26	4.13
1907.....	4.29	12.31	4.29
1908.....	2.31	7.00	1.94

Det är emellertid en betydelsefull skillnad mellan en stor nation som den italienska med sina 33,000,000 invånare och smånationer som Irland och Sverige hvad beträffar inverkan på det helas lifskraft af en mer eller mindre stark folkförlust i vissa landsdelar och inom vissa ålders- och yrkesklasser. En stark allmän konjunkturutvandring kan vara vida menligare för Sverige än en växande, men lokaliserad evakuationsutvandring för Italien, och denna senare behöfver alls icke innebära någon allmän likhet mellan det italienska och t. ex. det irländska folkets öde.

Liksom i Sverige har i Italien återinvandringen varit i tilltagande. Hos oss ha vi sedan 1880-talets början (se tabellen å sid. 72 samt kurvan 6 å diagram II) haft en växande återinvandring, och detta är äfven fallet med Italien, såsom nedanstående tal utvisa.⁵ Den transoceaniska återinvandringen till Italien utgjorde:

¹ Sundbärg, *Aperçus*, 1908, s. 96—103. — ² *In- och utvandring år 1908 af Stat. Centralbyrån*, 1909. Talen afse hela utvandringen. — ³ *Annuario Statistico*, 1905—1907, s. 153 och *Statistica della Emigrazione*, 1908, s. XI. Talen afse den transoceaniska utvandringen. — ⁴ Sundbärg, *Utvandringsstatistik*, Tab. 24. Talen afse den transoceaniska utvandringen. — ⁵ *Annuario Statistico*, 1905—07, s. 163.

År.	Åter- invandrare.	År.	Åter- invandrare.
1883	9,887	1895	59,594
1884	15,693	1896	66,142
1885	12,581	1897	71,069
1886	14,650	1898	77,171
1887	20,008	1899	75,332
1888	28,549	1900	93,049
1889	36,455	1901	103,703
1890	48,075	1902	107,490
1891	63,117	1903	137,163
1892	56,829	1904	173,468
1893	57,856	1905	101,950
1894	57,995		

Dock torde den svenska återinvandringen vara starkare påverkad af konjunkturerna än den italienska, hvilken mellan 1885 och 1904 stiger märkvärdigt stadigt. Skillnaden mellan 1904 och 1905 visar likväl, hur ett dåligt affärsår i Förenta Staterna, 1904, ökat och ett godt, 1905, minskat återinvandringens omfång. Den svenska invandringens omfång och växlingar under senare år framgår af efterföljande tab.¹

År	Invandrare.	År	Invandrare.
1898	7,974	1904	9,262
1899	8,196	1905	8,609
1900	8,017	1906	9,581
1901	7,621	1907	8,913
1902	6,784	1908	9,818
1903	7,623		

Minskningen 1901 och 1902 torde stå i sammanhang med de då goda konjunkturerna i Förenta Staterna och dåliga konjunkturerna i Sverige. Stegringen i invandringen 1903—1906 beror utan tvifvel delvis på de goda tiderna i Sverige. De höga talen 1907 och 1908 torde i någon mån ha förorsakats af de tryckta konjunkturerna i Förenta Staterna.

För återvandringen, den svenska såväl som den italienska, måste likväl sökas äfven andra orsaker än konjunkturväxlingarna — kanske främst de så småningom växande möjligheterna att med de i Amerika hopsparade medlen grunda en god utkomst i hemlandet samt dessutom måhända en viss minskning i lättheten att åtkomma jordbruksland och att vinna icke blott en »god» utan en själfständig och trygg utkomst i Förenta Staterna.

I den mån egendom och företagsledning allt mer koncentreras i Förenta Staterna, icke minst genom trustväsendets jättelika utveckling, blir den ekonomiska tillvaron i mycket förändrad och i viss mån försämrad, icke blott för lönarbetare och lönfunktionärer öfver hufvud, utan äfven för smärre jordägare och andra småborgerliga existenser. Det växande penningväldet, särskildt i form af de rikas tilltagande ekonomiska organisationsmakt, lämnar allt mindre rum

¹ In- och utvandringen år 1908 af Stat. Centralbyrån.

kvar för verklig ekonomisk självständighet och trygghet inom de breda samhällslagren. De västeuropeiska länderna få det därför i en del afseenden allt lättare att »konkurrera» med Förenta Staterna om de mobila folkmassorna.

Denna fördel kan naturligtvis ökas genom en planmässig förbättring af det socialekonomiska tillståndet i Europa. Förbättringen måste bestå i en fortskridande demokratisering af livvets ekonomiska och sociala betingelser för de breda samhällslagren. Förenta Staternas dragningskraft har legat och kommer väl ännu länge att ligga icke blott uti relativt billig och lättåtkomlig jord och goda arbetslöner samt billigare lefnadskostnader för de arbetande klasserna, utan äfven uti en för dessas själfkänsla och utvecklingsbehof tillfredsställande demokratisering i vissa grunddrag af samhällslivvets organisering och i umgänget medborgarne emellan. Alla tecken tyda på, att den europeiska arbetarbefolkningen kommer att ställa allt högre anspråk i dessa afseenden och att inga tomma predikningar om fosterlandskärlek och fosterlandets företräden, utan endast fakta — fakta, som bevisa fosterlandets rätt till alla sina medborgares kärlek, och fakta, som bevisa dess företräden äfven för egendomslösa kroppsarbetare — komma att inverka på utvandringens gestaltning i framtiden.

Det land, som verkligen vill behålla sitt folk, får bevisa sin goda vilja genom otvetydiga och tillfyllestgörande gärningar — d. v. s. genom djupgående socialekonomiska och rättsliga reformer af just den art, som emigrationen visat vara mest af nöden.

Hvilka dessa reformer äro, få vi veta genom att, såsom nu sker i Sverige, noga utforska hvilka ekonomiska och sociala förhållanden, som drifvit bort emigranten från Sverige och dragit honom till Förenta Staterna samt kvarhållit honom där.

Göteborg i oktober 1909.

Gustaf F. Steffen.

Professorn D:r Nils Stjernberg, Stockholm.

I.

Från nationalekonomiskt håll har som bekant den satsen uppställt, att emigrationen¹⁾ i stort sedt är ett godt för vårt land. Därigenom att afsevärda kvantiteter arbetskraft exporteras minskas utbudet däraf på den inhemska marknaden, och härigenom kunna arbetslönerna drivas upp till en nivå, som bereder hvarje enskild arbetare en relativt större andel i det nationella produktionsresultatet än eljest skulle varit möjligt. Frånsedt det fel, hvartill denna uppfattning gör sig skyldig genom att förväxla ett helt samhälles välfärd med en, låt vara aldrig så talrik, samhällsklass' ökade ekonomiska välstånd, lider denna uppfattning — hvilken emellertid för visso förtjänar större uppmärksamhet än de axelryckningar, som vanligen består densamma — af den svagheten, att det ingalunda kan anses bevisadt, att en export af arbetskraft är det *enda* medlet att i vårt land bereda arbetareklassen större andel i produktionsresultatet. Det kan ju tänkas, att denna andel inom vissa gränser stått att höja, äfven om dessa arbetskrafter stannat kvar inom riket samt genom stark organisation förvärfvat sig ökad social och framför allt politisk makt. Det får väl nämligen numera anses oomtvistligt, att frågan om den ekonomiska fördelningen till sitt väsen är en maktfråga, och att särskildt den samhällsklass, som innehar den *politiska* makten, därigenom äfven sättes i stånd att med utnyttjande af sin makt öfver lagstiftningen förbättra sitt allmänna välfärdsläge. Visserligen kan *denna* förbättring — åtminstone i den mån den afser en direkt och omedelbar ökning af dessa samhällsklassers konsumtion²⁾ —

¹⁾ För undvikande af missförstånd meddelas, att här och i det följande med detta uttryck afses endast den del af vår emigration som pågått sedan slutet af 1880-talet, och äfven denna endast i den mån utflyttningen väsentligen öfverstiger inflyttningen. Endast i fråga om denna låter sig den följande argumenteringen användas. Emigrationen före denna tid är väsentligen att återföra till aldeles särskilda omständigheter af jämförelsevis exceptionell natur.

²⁾ En höjning af välståndet kan ju äfven tänkas åstadkommen på det sätt, att ökningen i ekonomiska förmåner disponeras för en framtida konsumtion genom frivillig eller tvångsvis åstadkommen kapitalbildning, t. ex. i form af bidrag till ålderdomspensionering. Jfr härom nedan.

icke sträcka sig längre än hänsynen till landets allmänna ekonomiska utvecklingsmöjligheter medgifver; men detta är ju blott ett uttryck för det nationella krafvet, att ingen vare sig individs eller samhällsklass' välfärds kraf får komma i strid med nationens utvecklingsmöjligheter i det hela, och betyder blott, att denna väg till välståndets höjande bland de arbetande klasserna från nationell synpunkt är vida att föredraga framför den nyssnämnda — export af arbetskraft för att minska utbudet. På den senare vägen löper man uppenbarligen risken att arbetslöserna uppdrivas till en sådan höjd, att de stå i vägen för skapandet af nya företag d. v. s. för nya ekonomiska utvecklingsmöjligheter inom nationen.

Om också denna uppfattning att emigrationen är ett godt icke ofta direkt uttalas, läser det emellertid icke kunna påstås, att den saknar all praktisk betydelse. Om man än icke går så långt, att man direkt anser densamma som ett godt, har dock mångenstädes den uppfattningen existerat, att densamma egentligen icke är något ondt. Inom arbetareklassen har undertecknad icke sällan mött denna uppfattning. Och äfven på den motsatta sidan, bland förmögenhetsintressenas bärare, de i vårt land hittills politiskt maktägande, möter man äfvenledes stundom — ehuru af helt andra grunder — den uppfattningen, att emigrationen egentligen icke är så mycket att beklaga. Särskildt höras stundom yttranden af tillfredsställelse öfver att emigrationen underlättar det hittills härskande partiets bibehållande vid den politiska makten. Det får ju ock i själfva verket anses otvifvelaktigt, att ett hämmande af emigrationen, därest det lyckades, i verkligheten vore ägnadt att påskynda den politiska maktens öfverflyttning från de besittande till de blott arbetande klasserna — eftersom det till största delen är ur dessa senares led som emigrationens skaror rekryteras. I båda fallen är det emellertid ett klassintresse och icke ett nationellt intresse, som dikterar uppfattningen.

II.

Från den teoretiska uppfattning, som nu skisserats, är steget icke långt till den uppfattning, som i emigrationen ser, visserligen icke ett godt, men ett ondt som är nödvändigt och alltså icke kan undvikas. Man medgifver visserligen, att det vore bättre om de exporterade arbetskrafterna stannat inom landet och därstädes kunnat bidra till en starkare ekonomisk utveckling inom nationen i dess helhet — men, tillägger man, dess värre skulle så icke varit möjligt, emedan vårt lands ekonomiska utvecklingsmöjligheter redan af andra grunder äro mycket begränsade. De naturliga förutsättningarna för en varaktig och betydande ekonomisk utveckling äro hos oss skäpligen små. Inom råämneshandlingen äga vi visserli-

gen våra malmer och skogstillgångar, af hvilka dock de senare antagligen redan nu äro mera anlidade än som är förenligt med ett ut hålligt bruk och de förra enligt naturens ordning måste spela en endast öfvergående roll. Arealen af den åkerjord, som öfverhufvud kan med ekonomisk fördel odlas, är äfven relativt liten. Våra handelsmöjligheter äro kringskurna särskildt därigenom, att de flesta af våra hamnar icke äro isfria året om; och industrien, som, därest den skall kunna blifva en förvärfskälla ägnad att stödja en afsevärd folkökning, främst måste tillverka för export, måste misslyckas i denna sin sträfvan redan på den grund att den saknar det stöd af en stor inhemsk marknad, som står de större ländernas industrier till buds.

Denna uppfattning är ännu mycket vanlig, och den har säkerligen intill senaste tider behärskat det stora flertalet af vårt folk. På annat sätt kan man icke förklara, att intill senaste tid så godt som ingenting åtgjorts för att hämma emigrationens flöden. Den innehåller ock enligt min uppfattning ett mycket stort mått af sanning. Att de *naturliga* förutsättningarna för en rikare ekonomisk utveckling hos oss under de sista 100 åren varit och allt jämt äro relativt små, lärer väl — trots alla optimistiska deklamationer om de »slumrande millionerna» — knappast kunna bestridas. Redan det faktum att dessa slumrande millioner, hvarom det snart en mansålder talats, ännu i stort sedt förblifva »slumrande», talar till en viss grad för denna uppfattnings riktighet. Och i den mån de verkligen blifvit uppväckta, ha de i hvarje fall befunnits långt ifrån tillräckliga för hvad som i ett af naturen gynnadt land väl får anses vara ett normalt utvecklingsresultat, nämligen att bereda utkomst inom landets egna gränser för den naturliga folkökningen.

Likväl synes det mig vara med full rätt, som denna uppfattning är på väg att undanträngas af en annan. Ty först och främst är det icke bevisadt, att emigrationen verkligen *helt och hållet* har sin rot i landets saknad af de naturliga förutsättningarna för ett ökad ekonomiskt välstånd. Det föreligger särskildt en annan möjlighet, som äfven måste noga undersökas, den nämligen, att emigrationen åtminstone delvis har sina rötter i en ogynnsam fördelning af nationalrikedomen d. v. s. i den härskande rättsordningens beskaffenhet, enär det ju ytterst är af dennas innehåll som fördelningsresultatet beror. Det säger sig själf, att under f. ö. lika förhållanden lusten att emigrera måste göra sig gällande i vidare kretsar i ett land, hvarest landets nationalrikedom är starkt koncentrerad på ett fåtal händer, än i ett land där den är mera likformigt fördelad inom bredare lager. Att nyssnämnda förhållande verkligen kan spela en stor roll för frågan om emigrationens omfattning, därpå erbjuder i nutiden särskildt ett land — Irland — det påtagligaste bevis. Latifundie-

bildning och folktomhet ha städse i historien varit jämnlöpande förteelser. En dylik latifundiebildning har nu åtminstone på ett håll verkligen försiggått i vårt land, nämligen i Norrland. Det lider väl intet tvifvel att därest rättsordningen i vårt land förhindrat i stället för att gynna de stora skogstillgångarnes hopande på ett fåtal händer, och i stället sörjt för uppkomsten af en talrik skogsbesittande storbondeklass, en sådan som ännu på sina ställen i Norrland är till finnandes, befolkningsfrågan i denna landsdel skulle fått en gynsammare lösning. Att en rättsutveckling, som i stället främjat ödegårdars uppkomst och själfständiga hemmansägares nedsjunkande till osjälfständiga arrendatorer, eller åtminstone deras nedsjunkande i ekonomisk misär, har sin dryga andel i den ogynnsamma utvecklingen af vår befolkningsfråga, har för mig sedan gammalt framstått såsom en själfklar sak.*) Man må icke häremot invända, att Norrland alls icke tillhör våra förnämsta emigrationscentra. Är det icke betecknande nog, att äfven denna landsända, »framtidlandet», som ju delvis upptager folköferskottet från det öfriga landet, likväl själf lämnar ett så stort bidrag till emigrationsfloden som det i verkligheten gör?

Den nu anlagda synpunkten kan möjligen göras gällande i ännu allmännare omfattning. Det kan på goda grunder ifrågasättas, huruvida icke nationalförmögenheten öfver hufvud i vårt land utvisar en starkare koncentring på ett fåtal händer, än som eljest är det i våra grannländer normala. Visserligen äga vi i vårt talrika själfägande bondestånd i de södra delarna af landet en motvikt mot allt för stora ytterligheter i detta hänseende; och att med tillhjälp af statistiken verkligen bevisa något på detta område torde vara synnerligen vanskligt. Men symptom i denna riktning saknas likväl icke. Eller huru förhåller det sig med det ofta upprepade påståendet, att Sveriges hufvudstad inom sig rymmer flera millionärer än Köpenhamn, oaktadt nationalförmögenheten i Danmark relativt sedt säkerligen är betydligt större samt detta land icke vid sidan af sin hufvudstad äger något annat centrum för anhopning af det rörliga kapitalet sådant som vi äga i Göteborg?

Icke heller kan det vara likgiltigt för ett lands förmåga att inom landets gränser bereda näringstillfälle åt den naturliga folkökningen på *hvad sätt* kapitalbildningen inom landet ifråga försiggår. Om t. ex. — såsom hos oss intill senaste tid varit fallet — fastighetsägarna i landets främsta industristad utnyttja sin kommunala makt till att hålla priset på bostäder på en onaturligt hög nivå, så främjas visserligen därigenom kapitalbildningens intressen och förklaras möjligen äfven delvis den relativt talrika förekomsten af millionför-

[*) Ett karaktäristiskt exempel på detta samband mellan emigrationen och vår samhällsordning återfinnes i Emigrationsutredningens Bilaga VII s. 162.

mögenheter i Sveriges hufvudstad; men samtidigt undergräfvades därigenom industriens utvecklingsmöjligheter, då de höga hyrorna i sin ordning verka höjning i industriarbetarnes löner och alltså bidraga till att fördyra industriens produktionskostnader. Dylika förhållanden inverka naturligen ytterst äfven på befolkningsrörelserna. Den folkström som kommer från den svenska landsbygden har nämligen icke stort mer än tvenne vägar att välja på: antingen till våra storstäder eller öfver Atlanten. Och hvarje omständighet som försvårar dess insläende i den förra riktningen, befrämjar tillika dess utveckling i den senare.

Redan denna möjlighet att den bestående emigrationen icke helt är att förklara ur bristande naturliga förutsättningar för ekonomiskt uppsving, utan åtminstone delvis ur en för landets befolkningsrörelse ogynnsam fördelning af dess nationalförmögenhet, är ägnad att bryta udden af den gängse uppfattningen att emigrationen är ett *nödvändigt* ondt. På än svagare fötter visar sig denna uppfattning hvila, om man tager hänsyn till den sanning, som redan för ett par tusen år sedan uttalades af Aristoteles och som, ofta glömd eller skjuten åt sidan, likväl tillhör det fåtal satser inom samhällsläran område, som kan göra anspråk på orubblig allmängiltighet, nämligen att ett lands välstånd beror icke blott af dess naturliga företräden ifråga om jordmån, klimat, naturrikedomar o. s. v., utan äfven väsentligen af värdefulla karaktärsegenskaper hos dess invånare, eller — för att tala med Aristoteles — »af medborgarnas dygd».* Därmed är nämligen också utsagdt att äfven orsakerna till en sådan ekonomisk företeelse som emigrationen till en väsentlig del kunna vara att söka i karaktärsegenskaper hos landets invånare. Vid närmare eftersinnande lär man icke heller kunna förneka detta. Ett par i ögonen fallande egenskaper hos vårt folk äro af den art att de måste anses äga en väsentlig andel i det ogynnsamma resultatet af vår befolkningsrörelse. Den ena yttrar sig i de starkt stegrade anspråken på ökad konsumtion inom nationens breda lager. I och för sig är detta intet ondt, men i den mån dessa anspråk skynda den ekonomiska utvecklingen inom landet i förväg, måste de bland annat leda till att de företagsammaste och initiativkraftigaste delarna af nationens arbetskraft uppsöka andra länder med gynnsammare naturliga utvecklingsmöjligheter. Och att så är fallet hos oss kan så mycket mindre betvivlas, som samma karaktärsegenskap äfven i ett annat afseende medfört betänkliga resultat med hänsyn till vår befolkningsfråga, nämligen minskning af giftermålsfrekvensen och detta äfven under tid-

---

* Att äfven i nutiden ett land kan — visserligen under stora svårigheter, — trots relativt ogynnsam naturlig utrustning i fråga om naturrikedomar, till följd af bl. a. nationalkaraktärens allmänna beskaffenhet tillkämpa sig högst betydande ekonomiska utvecklingsresultat, därpå erbjuder framför allt Japans senaste utvecklingsfas ett exempel.

rymder med särskildt gynnsamma konjunkture — ett säkert tecken på att stegringen i ekonomiska behof hos folkets stora massa skyndat den ekonomiska utvecklingen i förväg. Då nu samma egenskap samtidigt äfven är ägnad att genom en ekonomiskt sedt öfverdrifven konsumtion förminska kapitalbildningens hastighet och således fördröja den ekonomiska utvecklingen själf, kan det knappast råda något tvifvel, att vi här påträffat en viktig orsak till vår emigrationsflods aldrig sinande flöden. På denna punkt kommer det individuella anlaget hos vår nation i strid med förutsättningarna för nationens egna utvecklingsmöjligheter — och *vill* man vara pessimist kan det knappast anses förmätet, om man häraf vill draga den slutsatsen, att nationen öfver hufvud icke äger några framtidsmöjligheter. Inom en sådan nation måste äfven en ojämn förmögenhetsfördelning inverka mera ödesdigert än eljest. Ty de större inkomsttagarnas ökade behofstillfredsställelse måste därvid med stigande styrka egga till stegring i konsumtionen äfven hos de lägre inkomstklasserna.

En dylik egenskap vore icke så betänklig, därest den kompensrades af ökade möjligheter till produktionens stegring. Att de naturliga förutsättningarna därvid emellertid icke kunna anses ställa vårt land i särskildt gynnsamt läge är ofvan framhållet. Men icke heller i nationalkaraktären finna vi det komplement, som härvid är af nöden. Vi kunna dess värre icke vare sig hos de kroppsarbetande eller de ekonomiskt ledande klasserna i vårt land konstatera det plus af arbetsintensitet, omtänksamhet och företagsamhet i det ekonomiska arbetet, som från denna synpunkt måste uppställas såsom en oundgänglig fordran, därest de stegrade behofvens ogynnsamma inflytande på den ekonomiska utvecklingen skall kunna kompenseras. Ensamt inom vårt jordbruk skulle genom en reformering af nationalkaraktären i dessa stycken enligt sakkunnigas utsago en enorm stegring i produktionen kunna uppnås. Icke minst inom de ekonomiskt ledande klasserna kan frånvaron af detta plus ofta konstateras. I stället för en allmän sträfvan att öka afsättningen och utvidga förut bestående företag möta vi på detta område ofta en annan för vårt folk synnerligen betecknande egenskap, den starka benägenheten att föredraga den mindre och säkrare inkomsten framför en större, men med högre risk förbunden sådan. Hellre än att underkasta sig den risk som kan vara förbunden med ett försök till företagets utvidgning, nöjer man sig med den säkra vinst som detsamma afkastar, drifvet i den dittills bepröfvade omfattningen. Det kan knappast heller annorlunda vara inom ett folk, där den ekonomiska uppfattningen inom de breda lagren — och äfven ganska långt upp på samhällsskalan — under århundraden fått sitt pregnanta uttryck i satsen: »kronans kaka är liten men säker.» Den däraf framlockade periodiskt återkommande öfverfyllnaden på ämbetsmannabanan, som är för svenska förhållanden så karakteristisk,

utgör uppenbarligen blott ett af de sätt, på hvilket den ofvannämnda egenskapen hos vårt folk tager sig uttryck.

En dylik karaktärsläggning hos ett folk sammanhänger säkerligen i större eller mindre grad med frånvaron af ett i verklig mening nationellt sinnelag hos dess ledande klasser, d. v. s. ett sinnelag, som innefattar vilja att underkasta sig personliga offer och risker af hänsyn till nationens välfärd i det hela. Ett dylikt sinnelag åter alstras knappast därest icke dessa klasser äro genomträngda af känslan att nationen har en bestämd uppgift, närmare eller fjärmare, för sin tillvaro såsom nation. En dylik nationens tankevärld omspännande föreställning kan hos oss icke längre påvisas. Det myckna tal, som i detta sammanhang plägar framföras, om insatser i det allmänna kulturarbetet såsom vår nationella uppgift, är enligt min uppfattning både oklart och vilseledande. Detta redan därför att en dylik uppgift till hela sin natur icke *är* nationell, utan kosmopolitisk. Med ett dylikt föreställningsinnehåll knyter man icke samman några nationella band. De närmast föregående generationerna inom vårt folk leddes åtminstone mer eller mindre tydligt af den tanken att åt vårt folk var beskärmt uppgiften att i en eller annan form kring sig samla och ena hela den skandinaviska folkstammen. Sedan detta mål numera förlorats ur sikte, kan man endast konstatera frånvaron af alla dylika föreställningar.

III.

Får det nu anses stå fast, att orsakerna till emigrationen icke helt och hållet äro att söka i en af naturen relativt ogynnsam ekonomisk utrustning hos vårt fädernesland, utan äfven i åtskilliga andra omständigheter, på hvilka de här ofvan nämnda må tjäna som exempel, så är därmed också klart, att det åtminstone är *tänkbart* att afsiktligt påverka densamma i den ena eller andra riktningen. Redan de naturliga förutsättningarna för ett lands ekonomi utgöra ju visserligen ett i viss mån tänjbart element. De kunna förskjutas under inflytande af den ekonomiska teknikens utveckling. Men dessa förändringar inträda i stort sedt alldeles oberoende af hänsynen till något visst lands ekonomi, och deras återverkan på ett särskildt lands ekonomiska läge är oftast vanskelig att förutse. Så måste t. ex. de spådomar, som numera icke sällan uttalas angående en framtida ekonomisk storhetstid för Sverige, baserad på den elektriska teknikens framsteg, enligt undertecknads mening upptagas med lindrigast sagdt stor försiktighet. Deras riktighet kan högeligen betvivlas redan på den grund, att de kraftkällor, hvarom i detta sammanhang är fråga — vattenfallen — äro tillfinnandes i de mest skilda delar af världen; och särskildt förbiser man därvid, att vårt

land allt framgent kommer att få kämpa med de olägenheter, som härflyta af dess från världsmarknaden afskilda läge, olägenheter, hvilka med den fortgående förskjutningen af världsmarknadens tyngdpunkter snarare komma att ökas än minskas. När man, såsom ofta sker, särskildt framhåller Englands uppstigande till ekonomisk stormakt såsom ett analogt precedensfall, förbiser man just denna synpunkt. Vid den tid, då England uppsteg till en ekonomisk världsmakt, låg det praktiskt taladt i den dåtida världsmarknadens centrum. Vårt land kommer alltid att ligga i en af världsmarknadens utkanter. Icke minst blir detta fallet, i samma mån som den Stilla oceanen efterträder den Atlantiska såsom världskulturens »centralhaf».

Men om också de naturliga förutsättningarna för vårt lands ekonomi icke erbjuda några större utsikter för en gynnsam vändning i nationens ekonomiska utveckling, så äga vi däremot en med säkerhet påverkbar faktor i folkkaraktären själf. Olyckan är emellertid, att äfven denna faktor är relativt konstant. Folkkaraktären förändras endast jämförelsevis långsamt.¹ Och de åtgärder, hvarom det i detta afseende kan bli fråga, kunna därför endast långsamt afsätta några skönjbara resultat. Ytterst utmytna dessa åtgärder i en omläggning af vår folkuppfostran och ändrade föredömen från folkets ledande klasser. Intresset knytes därför naturligen framförallt vid sådana åtgärder, som äro ägnade att mera omedelbart verka i riktning af minskad emigration. Och i så fall finnes knappast mer än ett område att välja på. Det är på samhällsordningens område, som åtgärderna ifråga måste vidtagas. Och dessa åtgärder måste innefatta antingen skapande af motiv, som äro ägnade afhålla från utflyttning, eller borttagande af motiv, som afhålla de emigrerade från återinflyttning, allt under noggrannt aktgifvande på folkkaraktären i dess helhet.² Därvid faller tyngdpunkten afgjordt på åtgärder af det förstnämnda slaget. Att hindra en person från att utvandra är otvifvelaktigt en säkrare väg att bevara honom åt fäderneslandet än att sedermera söka återförvärfva honom åt detsamma. Nya förhållanden uppstå under vistelsen i det främmande landet, som i många fall utesluta hvarje tanke på ett återvändande för dem som en gång emigrerat.

¹ Dock under gynnsamma betingelser vida hastigare än man kunde vara höjd att tro. Ett exempel erbjuder den tyska nationen. Låt vara att det äfven där öfvervägande är fråga om förändringar på ytan, förblifver dock frågan »wie aus Hegels Deutschland wurde Bismarcks Deutschland» ett märkligt folkpsykologiskt problem.

² Ännu en metod att motarbeta emigrationen vore tänkbar, nämligen att förhindra själva lockelsen till emigration, t. ex. genom att öfva strängare kontroll öfver utvandringsagenternas verksamhet o. d. Jag lämnar denna metod afsiktligen här å sido, enär den synes mig vara af mycket underordnad betydelse, så länge de förnämsta lockelsemedlen, nämligen de större ekonomiska utvecklingsmöjligheterna i det främmande landet samt påverkan från dit redan emigrerade anförvanter, äro för den svenska lagstiftningen oåtkomliga.

Bland de åtgärder, som afse att skapa motiv, afhållande från utflyttning är det — när äldre tiders metod att vid straff förbjuda sådan får anses utesluten — enligt min uppfattning framförallt en, af hvilken man kan med någorlunda sannolikhet mera omedelbart vänta nämnvärda resultat. Och det är införande af obligatorisk ålderdomsförsäkring i vårt land. Undertecknad har redan tidigare på annat ställe¹ gifvit uttryck åt den uppfattningen, att denna åtgärd bör sättas i främsta rummet, när det gäller direkta effektiva åtgärder till emigrationens bekämpande; och jag kan i detta sammanhang endast ytterligare understryka densamma. En liknande uppfattning har äfven uttalats af den officiella emigrationsutredningens chef,² hvadan man väl har anledning hoppas, att denna åtgärd äfven af hänsyn till intresset att bekämpa emigrationen alltmer skall komma att skjutas fram i förgrunden af vår aktuella politik.

En dylik organisations genomförande betyder för det första en ökning i de arbetande klassernas andel af produktionens resultat. Att denna ökning på ett håll skulle helt kompenseras af en motsvarande minskning i den direkta arbetslönen och alltså icke ens delvis blifva definitiv, lär nämligen knappast kunna antagas. Och då denna ökning åtminstone under tiden för reformens första genomförande väsentligen har karaktären af en af det offentliga framtvingen kapitalbildning, möter den icke så stora betänkligheter med hänsyn till nationens ekonomi i det hela. Frånsedt denna höjning af de arbetande klassernas andel i produktionens resultat betyder ock utsikten till ett säkert ekonomiskt stöd på ålderdomen för folkets stora arbetande massa ett från utflyttning afhållande motiv af afsevärd betydelse. Icke minst gäller detta i ett land som vårt, hvar-est föreställningen om den lilla, men säkra inkomstens företräden är så pass djupt rotad i folkets allmänna uppfattning. Det är emellertid uppenbart att ålderdomsförsäkringens utnyttjande för detta syfte kräver, att densamma genomföres inom alla de folkklasser, ur hvilka emigrationen rekryteras, sålunda äfven inom jordbruket. Slutligen märkes, att om försäkringsorganisationen genomföres på grundval af åtminstone partiella bidrag af den försäkrade själf, obehaget att gå förlustig redan inbetalta premier måste inverka i betydlig grad återhållande på dem som hysa tankar på emigration. Både af undertecknad och af emigrationsutredningens chef³ har äfven framhållits, att uppfattningen i Tyskland synes ha allt mera stadgat sig i den riktningen, att det så godt som fullständiga afstannandet af den under 1880-talet synnerligen betydande tyska emigrationen, hvilket af-

¹ Se *Höger och Vänster i Rösträttsfrågan*, n:r 7 i Skrifter utgifna af Frisinnade Landsföreningen, sid. 9.

² Se särskildt hans yttrande i *Emigrationen II* (Band II N:o 1 i Föreningen Heimdals Politiska Småskrifter) ss. 31 ff.

³ Se ofvan citerade ställen.

stannande till tiden nära sammanfaller med den Bismarekska riks-försäkringens genomförande i detta land, till en icke oväsentlig del är att återföra till de nu nämnda faktorernas inverkan.

Effektiviteten af en dylik åtgärd ur emigrationssynpunkt beror emellertid i hög grad däraf, att pensionsbeloppen icke göras alltför obetydliga och att den försäkrades egna bidrag icke göras alltför höga. Denna organisations genomförande ställer följaktligen stora anspråk på den svenska staten, anspråk om hvilka den stora allmänheten ännu tycks ha en ganska oklar föreställning.* Men dessa medel *måste* uppbringas. Äfven om endast ett mindretal svenska emigranter därigenom bevaras åt sitt land, är detta resultat, i förening med de allmänna politiska och kulturella fördelar en dylik organisation medför, så betydelsefullt för den svenska statens framtid såsom stat, att den måste genomföras — och det fortast möjligt. Andra statsändamål kunna t. o. m. tänkas för tillfället böra ställas i skuggan för detta. Och ehuru undertecknad alltid varit en energisk förespråkare för ett starkt försvarsväsen, måste jag bestämdt uttala, att med den relativa utveckling vårt försvarsväsen för närvarande nått, det nu nämnda ändamålet bör gå före ytterligare militära anslag. Folkstockens bevarande och förkofran är dock ur försvarssynpunkt minst lika viktig som de tekniska försvarsmedlens utveckling.

Ålderdomsförsäkringens historia hos oss visar emellertid oförtydligt, att för ett effektivt genomförande af densamma framför allt tarfvas en omflyttning af den politiska makten i vårt land. Detsamma gäller emellertid äfven om de öfriga positiva åtgärder, som verkligen äro ägnade att afhålla från emigration. Ty flertalet af dessa åtgärder måste ju ytterst afse en förbättring inom möjliga gränser i de stora massornas lefnadsförhållanden; och dylika förbättringar kunna helt naturligt icke vinnas utan väsentliga ingrepp i de intressen, som hittills varit de maktägande. Huru skola t. ex. en rimligare fördelning af den kommunala skattebördan, sunda och billiga bostäder för arbetarebefolkningen i våra storstäder eller en förbättring i torpareklassens rättsställning kunna vinnas utan allvarliga ingrepp i de besittande klassernas intressen? I så måtto är äfven vår emigrationsfråga en politisk maktfråga af första ordningen, ett förhållande som allt för ofta förbises vid behandlandet af densamma.

Om ålderdomsförsäkringens genomförande framförallt är af betydelse för industribefolkningen, så är egnahemsfrågan ur emigrationssynpunkt väsentligen af betydelse för jordbruksbefolkningen. Denna sistnämnda fråga anser jag här kunna förbigå, enär på

* Under den sista valrörelsen i vårt land kunde man t. ex. få höra riksdagsmannakandidater inför väljarne i samma andedrag uttala sig *för* statens och kommunernas frigörande från rusdrycksmedlen, *för* spannmålstullarnas afskaffande och *för* ålderdomsförsäkringens snara genomförande! Att den ena programpunkten i väsentlig mån slår ihjäl den andra, synes man icke ha haft något sinne för.

senare år åtskilligt utträttats på denna punkt. Dock förtjänar det måhända att kraftigt understrykas, att vi därvid alltför gärna förlora ur sikte, att det gäller att öppna konkurrens med de gynnsamma former för markupplåtelse som förefinnas i Amerika. Hvad den ryska staten ansett sig kunna bevilja af förmåner åt de ryska bönder, som kolonisera västra Sibiriens jungfruliga och bördiga jord, för att dymedels motverka deras utflyttning till Amerika, nämligen så godt som kostnadsfri upplåtelse af jord, rätt till fritt byggnadsvirke från kronans skogar, ett tillräckligt antal frihetsår, billig ränta och låg amortering å byggnads- och odlingslån, ja, t. o. m. fri resa till kolonisationsorten, det måste äfven vi vara beredda att bevilja våra inhemska koloniserare. Endast motvilligt och mycket långsamt ha dylika synpunkter lyckats vinna terräng i vår riksdag, och de ha ännu ingalunda helt slagit igenom. Likväl måste man akta sig för att öfverskatta resultatet af en dylik egnahemspolitik. Tillgången på ouppodlad jord, som verkligen lämpar sig för jordbruk, är säkerligen icke så stor. Och styckning af redan uppodlad sådan är endast inom vissa gränser möjlig eller ens socialt sedt tillräddig. Man får vara glad, om på denna väg ersättning kan skapas för de många svenska hem, som grusats i samband med trävaruindustriens utveckling i Norrland och i samband med indelningsverkets afskrifvande genom den nya härordningen.

Emigrationsfrågans politiska innebörd kommer äfven i viss mån tillsynes, då fråga blir om åtgärder, ägnade att undanrödja motiv, som afhålla från återinflyttning. Vissa sådana, såsom t. ex. underlåtande af medborgarrättens återvinnande och lättnader i värnpliktsbördan för återvändande emigranter, äro visserligen för sitt genomförande någorlunda oberoende af det politiska maktläget här hemma. Åtminstone den senare tillhör emellertid det slag af botemedel, som äro alltför tveeggade för att kunna gifva hopp om något verkligt betydande resultat. I samma mån som lättnaderna i värnpliktens fullgörande göras verkligt effektiva för de utflyttade, i samma mån skapas nämligen tillika en ytterligare uppmuntran till emigration för de hemmavarande. En mängd af dem, som tänka på emigration, hysa ju nämligen, åtminstone när de begifva sig i väg, den bestämda föresatsen att sedermera återvända till fäderneslandet. Huru mycket lättare bör det icke för dem vara att besluta sig för resan, om de kunna räkna med möjligheten att på denna väg jämväl undgå värnpliktens fullgörande! Om de sedan verkligen återvända till Sverige är i de flesta fall mer än osäkert.

Inom denna grupp af åtgärder synes mig — jämte en klok egnahemspolitik, som ju äfven i detta afseende är af betydelse — framförallt en reform af vår svenska folkskola böra ställas i främsta rummet. Det har redan tidigare varit bekant, genom på enskild väg

föranstaltade enquêter bland svenska emigranter, och bekräftas i viss mån äfven genom den af Emigrationsutredningen föranstaltade, att en omständighet, som i många fall afhåller gifta emigranter från återinvandring, är de svenska skolornas underlägsenhet i jämförelse med de amerikanska. Man vill icke beröfva sina barn den förmån, som de amerikanska *common schools* bereda dem i form af en för lifvet bättre afpassad uppfostran. På detta område njuter den nordamerikanska republiken frukterna af gångna statsmäns förutseende verksamhet. På de grundsatser som nedlades i Thomas Jeffersons berömda »land-ordinance» af 1785 hvila det nordamerikanska skolväsendets säkra ekonomiska grundvalar. Enskild offervillighet och ett realistiskt grepp på de pedagogiska problemen ha ytterligare bidragit till att göra dessa skolor till landets stolthet och framtidshopp. Visserligen är deras kvalitet, såsom naturligt är, väsentligt olika inom olika delar af unionen; men att detta amerikanska skolväsen i jämförelse med vår svenska folkskola representerar en väsentligt högre typ, bestrides numera knappast af fackmän. Och då det numera talas så mycket hos oss om en praktisk omläggning af vår folkskola, böra vi, bland annat af hänsyn till vår emigrationsfråga, icke underlåta att studera dessa amerikanska förebilder. Dessa utmärkas ingalunda däraf att — såsom man hos oss på klerikalt och konservativt håll synes önska — den verkliga skolundervisningen undanträngts till förmån för s. k. yrkesutbildning, utan fastmera däraf, att denna skolundervisning koncentreras på att uppamma förmåga af egen iakttagelse och egen eftertanke samt på de stycken, som äro för folkets stora arbetande massa samt för landets ekonomiska utveckling viktigast, nämligen kunskapen om naturen och dess lagar. Det förtjänar säkerligen tagas under allvarligt öfvervägande huruvida icke ett dylikt folkskoleprogram är för en nutida stat mera »praktiskt» ur synpunkten att förbereda till en god yrkesutbildning, än det som behärskar vårt folkskoleväsen, där undervisningen, särskildt religionsundervisningen, behärskas af ett alldeles motsatt pedagogiskt system och där den naturvetenskapliga undervisningen vid månget folkskollärareseminarium ännu ligger fullständigt i lägervall. En dylik reorganisation af vår skola förutsätter emellertid dess frigörande från klerikalt välde. Ty att kyrkan skulle själfmant intressera sig för t. ex. ett höjande af den naturvetenskapliga bildningen inom folkets breda lager, lär icke kunna förutsättas. I så måtto bottnar emigrationsproblemet äfven på denna punkt i uppgifter af rent politisk natur.

En mycket underordnad uppmärksamhet förtjänar däremot enligt min tanke de stundom framkomna förslagen att direkt understödja emigrerade landsmäns återresa till fäderneslandet. Visserligen kunde det tänkas, att ett anslag ställdes till de amerikanska konsulatens förfogande att med stor diskretion användas för ett dylikt

ändamål. Konsulatens befattning med hemsändande af svenska sjö-
män erbjuder ju i viss mån en anknytningspunkt. Men uppenbar-
ligen måste man på denna väg framgå med stor försiktighet. Kon-
trollen öfver att det verkligen är fråga om ett definitivt återvändande
lärer icke vara lätt att åstadkomma. Och klart är, att det icke kan
ligga i svenska statens intresse, att under tider af ekonomisk depres-
sion — de enda tillfällen, då några större skaror af svenska emi-
granter lära söka återvända till hembygden — bekosta återresan till
hemlandet för personer, för hvilka det i så fall torde vara synner-
ligen svårt att finna sysselsättning äfven här hemma, och som, efter
hvad erfarenheten utvisar, redan vid första ryktet om bättre tider å
den amerikanska arbetsmarknaden ånyo angripas af »Amerikafebern».

IV.

Bakom alla åtgärder för emigrationens bekämpande medelst re-
former inom samhället reser sig dock i sista hand krafvet på en god
ekonomisk politik, d. v. s. en sådan politik, genom hvilken statsmak-
ten på allt möjligt sätt stödjer och underlättar nationens ekonomiska
utveckling. Däri ligger på en gång en garanti för att nya närings-
tillfällen skola förefinnas för en växande befolkning samt för att sta-
ten skall kunna uppbringa de finansiella medel, som äro erforderliga
för de sociala nydaningar, hvarom förut talats. Och i samma mån
som de enskildes ekonomiska företagsamhet och omtänksamhet äro
jämförelsevis litet utvecklade inom ett land, i samma mån äro stats-
maktens uppgifter i detta afseende viktigare än eljes. Knappast
något folk har väl lidit så mycket under den ekonomiska liberalismens
metoder som just det svenska. Huru mycket som i detta afseende
ännu brister hos oss, är här icke stället att närmare utföra. Det är
alltför väl bekant. Hinder har mött icke blott från ett föräldratt
ekonomiskt uppfattningssätt, utan äfven från en politiskt maktägande
jordägareklass, som icke mäktat höja sig upp till ett allsidigt in-
tresse för landets ekonomiska utveckling. Först i samband med den
svenska industriarbetarebefolkningens framträngande till politisk makt
ha t. ex. på senare tid statsåtgärder kunnat vidtagas till utveckling
af vår sjöfart och utrikeshandel.

Det förnämsta hindret från samhällets sida för vår ekonomiska
utveckling ligger dock i saknaden af en god statsförvaltning. Vår
förvaltning karaktäriseras — liksom folkkaraktären i dess helhet —
af »bristande intensitet, omtänksamhet och företagsamhet» i det sam-
hälleliga arbetet. Förhållandet torde vara allmänt erkänt och tariffvar
i detta sammanhang icke någon belysning. Jag pekar blott såsom
ett exempel på frågan om inrättandet af direkta exporttariffer, hvil-
ken fråga hos oss måst föras fram genom enskildt initiativ och trots

detta energiska initiativ alltjämt ligger ofafgjord, ehuru dess snabba lösning vore ägnad att väsentligen förhöja värdet af våra nu upprättade direkta ångbåtsförbindelser med främmande länder samt äfven att stödja dem i deras första kritiska begynnelseperiod.

Emigrationsfrågan, såsom utgörande blott ett moment i frågan om den svenska nationens framtida bestånd och välfärd, bottenar sålunda ytterst i den stora och invecklade politiska frågan: Huru skall man kunna i vårt land åstadkomma en energiskt och målmedvetet verkande förvaltningsapparat? Frågan är viktig i sig själf, men än mera genom det föredöme, som en sådan förvaltning utgör för det arbetande folket i dess helhet. För den frågans lösning finnes naturligen icke något recept till hands. Det är en stor statsmans gärning, och på en sådan väntar Sverige. Den första förutsättningen är naturligen, att bättre utbildning beredas de krafter, som skola arbeta i förvaltningens tjänst. Medan i utlandet krafven på en föregående god och för platsen ifråga så vidt möjligt afpassad teoretisk utbildning äro ganska stora, kan genom de senare löneregleringarna inom statens verk utvecklingen hos oss snarare sägas ha gått i motsatt riktning. För en god teoretisk utbildning förutsättes emellertid, att staten jämväl sörjer för en så god uppsättning af lärarekrafter som möjligt för nationens blifvande ämbetsmän. På denna punkt — och icke på frågan om nya examensstadgar — ligger tyngdpunkten i fråga om ämbetsmannabildningen i vårt land. Icke heller denna fordran kan för närvarande anses tillgodosedd, då man icke hos oss såsom i främmande länder sökt förebygga, att de bästa lärarkrafterna dragas bort från universiteten. Därjämte förutsättes, att utbildningen specialiseras efter skilda statsuppgifters kraf. För ämbetsmännen själfva kan det visserligen vara bekvämt, att alla möjliga ämbeten äro inom räckhåll, men för staten kan det endast vara en vinst att speciell kompetens uppställes för speciella funktioner. Men härmed är för visso problemet ingalunda löst. Ett är att veta, och ett är att göra. Ett strängt utkräfvande af ämbetsplikter och ett noggrannt urval vid befordringarna är det viktigaste medlet att skapa en god förvaltning. Själfva uppfattningen om hur långt ämbetsplikten sträcker sig måste skärpas inom vår förvaltning. Sammanblandningen af judiciella och administrativa funktioner har hämnat sig. Våra förvaltningstjänstemän släpa ofta med sig ensidigt juridiska synpunkter från sin föregående verksamhet. Blott man icke öfverskridit föreskrifterna i gällande reglementen, anses tjänsteplikten uppfylld. I hvad mån man inom dessa gränser utöfvat de inrymda administrativa befogenheterna till samhällets nytta eller ej, är en underordnad synpunkt. Man kan verkställa förordningar i en anda alldeles motsatt den därmed afsedda, man kan göra sig skyldig till för staten högeligen skadliga försummelser o. s. v., utan att däraf

något större men för framtida befordran uppstår, blott man icke formellt brutit mot någon reglementarisk föreskrift. Det skulle icke skada om, såsom undertecknad hört uppgifvas vara fallet inom vissa grenar af den preussiska förvaltningen, i våra ämbetsverk infördes liggare, i hvilken alla, äfven de obetydligaste utslag af bristande energi och omtänksamhet i tjänstens utöfning, äfven sådana som alls icke äro straffbara, registrerades, för att sedan kunna konsulteras vid frågor om befordran.

Men skall en dylik strängare anda kunna genomföras inom en förvaltning, så måste den strömma ut uppifrån, från administrationens topp. Det är till toppen, som blickarna därvid främst riktas. Utan skapandet af en öfver ämbetsmannavärlden upphöjd, själfständig regering, som häfdar folkets och statens rätt gentemot ämbetsmännens särskilda intressen, kan det svenska förvaltningsproblemet aldrig lösas. Det är en stor statsmans sak att finna vägen dit. Det förutan lär det förblifva olöst — såsom det i stort sedt varit alltsedan Karl XI:s dagar.

*
*
*

I den föregående framställningen har emigrationsproblemet, i öfverensstämmelse med undertecknads hela grunduppfattning af det samma, behandlats såsom ett alltigenom ekonomiskt problem. Det som drifver till emigration är enligt denna uppfattning först och sist frånvaron af mot befolkningens anspråk svarande ekonomiska utvecklingsmöjligheter. Andra motiv, såsom fruktan för värnplikten, längtan efter större samhällelig jämlikhet, önskan att uppsöka i det främmande landet bosatta anförvandter, hvilka i mycket stor utsträckning af emigranterna själfva uppgifvas såsom orsaker till deras utflyttning, äro i sig icke tillräckliga att framkalla eller underhålla någon nämnvärd emigration. De kunna vara och äro säkerligen äfven i hög grad afgörande för *hvilka individer* som bidra till emigrationen, då den ekonomiska expansionen i ett land icke håller jämna steg med befolkningens anspråk på näringsutrymme. Men själfva emigrationens faktum beror väsentligen endast af sistnämnda förhållande. Med all skyldig hänsyn till de olikheter, som förefinnas mellan den nutida svenska och tyska folkkaraktären lär man dock till stöd för nämnda påstående kunna åberopa exemplet från det tyska riket, hvarest emigrationen för 20 år sedan praktiskt taget alldeles afstannade, ehuru den militära tjänstplikten därstädes väsentligen öfverstiger den svenska samt de sociala klasskillnaderna äro minst sagdt lika utpräglade som hos oss.

Men på samma gång denna emigrationens karaktär af en väsentligen ekonomisk företeelse betonats, har äfven gjorts gällande, att för

i någon mån effektiva åtgärder till dess bekämpande fordras en väsentlig förändring af hela det hittillsvarande politiska maktläget i vårt land. Utan en dylik lärer ingenting nämnvärdt kunna uträttas i riktning af emigrationens bekämpande. En dylik förändring skall kanske äfven kunna uträtta något i riktning af en större jämlikhetsanda inom det svenska samhället, något som, i trots af hvad nyss sagts, otvifvelaktigt är af en viss betydelse för möjligheten att återbörda svenska emigranter till fäderneslandet. På denna punkt äro åtminstone deras egna uttalanden i Emigrationsutredningens enquête så godt som enhälliga. En dylik jämlikhetsanda beror dock icke blott af de politiska maktförhållandena inom ett land. Vi hafva säkerligen äfven på detta område här i Sverige gjort betydligt större framsteg, än hvad de, som för 20 år sedan emigrerade, kunna föreställa sig. Det som brister oss är måhända framför allt en jämbördig uppskattning af allt nyttigt arbetes ära. På denna punkt äro vi måhända underlägsna till och med det titel- och rangsjuka Tyskland.

Bodanäs den 12 juli 1909.

Nils Stjernberg.

Professorn D:r Knut Wicksell,

Lund.

Inledning.

Anmodad af ledaren för den officiella Emigrationsutredningen att uttala mig rörande *Sveriges utvandringsfråga*, får jag först erinra om, att jag, i synnerhet på senare år, dess värre icke varit i tillfälle att ägna detta ämne från dess statistiska sida något mera ingående studium. Enligt min mening kan en undersökning af utvandringens betydelse för vårt land i närvarande stund icke ens med framgång företagas af en enskild vetenskapsidkare, då de viktigaste statistiska data för frågans bedömande ännu alltjämt fattas. De flesta utvandrare äro ungt, ogift folk af båda könen, hvilka ännu icke vunnit fast anställning eller bosättning i hemlandet, äfvensom, ehuru numer i mindre grad än fordom, föräldrar, medförande sina barn. Betydelsen af, att denna ungdom lämnar landet, samt den nytta eller eventuellt skada, som skulle ha uppstått, om den stannat hemma, måste då framför allt bli beroende på de ekonomiska framtidsmöjligheter, som vårt land erbjuder det uppväxande släktet, i första rummet alltså omfånget af dess ännu obrukade naturtillgångar; men beträffande denna fråga härskar dess värre, i brist på noggranna undersökningar, en beklaglig ovisshet. På allra sista tiden synas visserligen statsmakterna, ställda inför vissa hotande framtidsutsikter, ha kommit till insikt om, att dylika undersökningar äro af behovet oundgängligen påkallade, men ännu äro sådana knappast påbörjade, och i lyckligaste fall torde det dröja årtal, innan ett öfversiktligt resultat af dem föreligger.

Under sådana omständigheter måste ett uttalande öfver vår emigrationsfråga i dess helhet nödvändigtvis få öfver sig något i hög grad hypotetiskt; ett omedelbart värde kan det endast äga, för såvidt vissa synpunkter vid dessa frågors bedömande äro af nog elementär och allmängiltig natur att under alla tider och förhållanden göra sig på samma sätt gällande; sin egentliga betydelse får dock ett sådant uttalande genom att ange arten af de spörsmål, som vi för att vinna klarhet i utvandringens stora problem måste ställa på den ekonomiska statistiken — själfva svaret på dessa spörsmål tillhör emellertid statistikern, icke nationalekonomen. —

För omkring tjuguuåtta år sedan, vid en tidpunkt, då utvandringen, som under större delen af 1870-talet hade varit ganska måttlig, på nytt börjat visa kolossalt höga, sedermera knappast öfverträffade siffror, sökte jag i ett föredrag, som sedan utkom på trycket,¹ göra gällande en uppfattning af detta fenomen, hvilken tämligen bjärt afvek från de meningar, som den tiden ännu voro förhärskande bland allmänheten och i pressen. Vanligen betraktades nämligen äfven i s. k. sakkunniga kretsar emigrationen då ännu såsom en tillfällig, snart öfvergående företeelse, »en förvillelse, en folksjukdom, som måste rasa ut», o. s. v. I motsats härtill sökte jag framhålla, att utvandringens allmänaste orsak tvifvelsutan låge i, att vårt lands ekonomiska utveckling, trots de redan den tiden betydande framstegen inom såväl jordbruk som industri, helt enkelt icke förmodade hålla jämna steg med den i ännu hastigare tempo framrusande folkökningen. Från ett antal af knappt 4 millioner i början af 1860-talet hade Sverige vid denna tid (nov. 1881) eller på 20 år ökat sin folkmängd med öfver 600,000 personer, under det att ytterligare 300,000 samtidigt utvandrat. Det låg då nära till hands att antaga, att den ekonomiska utvecklingen, hur betydande den än varit, icke räckt till för de anspråk, som den naturliga folkökningen ställde på den. Såsom en omedelbar orsak till den då pågående utvandringen framhöll jag särskildt den stora öfvertalighet, som gjorde sig gällande inom åldrarna 20—30 år. Hade utvandringen icke kommit emellan, så skulle nämnda 10-årsgrupp, som vid slutet af år 1871 utgjorde 630,000 personer, vid slutet af år 1881 ha uppgått till hela 790,000, hvilket utgör en ökning af öfver 25 % på allenast 10 år. Denna abnorma tillväxt var framför allt en frukt af den starka nativiteten på 1850-talet; då nu äfven den förra hälften af 1860-talet förededde en mycket hög fruktsamhet, trodde jag mig kunna förutsäga, att utvandringen, långt ifrån att, såsom man då allmänt hoppades, snart skola afstanna, tvärtom äfven under de närmast följande åren skulle bli betydande, en förutsägelse, hvilken också som bekant gick i fullbord, till och med i högre grad, än jag då förmodade, så att under 1890-talet snarare en relativ minskning af nämnda, för utvandringen så betydelsefulla åldersgrupp ägde rum.²

¹ Om utvandringen, dess betydelse och orsaker, Stockholm (Alb. Bonnier) 1882.

² Den i vår befolkningsstatistik sedvanliga betraktelsen öfver de särskilda åldersgruppernas storlek i förhållande till hela befolkningen vid olika tidpunkter torde emellertid för den här föreliggande frågan äga föga praktisk betydelse. Om antalet åldringar eller späda barn är än så stort, så medför detta icke några ökade tillfällen till bosättning och lefvebröd för den uppväxande ungdomen, så vida den själf ökats hastigare än att landets näringskällors utveckling förmått följa med. Den enda verkligt upplysande, om ock naturligtvis icke alldeles tillfyllesgörande jämförelsen blir därför, synes mig, den som anställs mellan tillväxten af den befolkningsgrupp, som är efter år öfverstiger myndighetsåldern, samt ökningen af landets näringskällor — hvarvid visserligen den svåra olägenheten uppstår, att det senare ledet af denna jämförelse måste bli en mer eller mindre obekant kvantitet.

Beträffande utvandringens *verkningar* åter framhöll jag i den nämnda broschyren, att utvandringen, betraktad såsom en konstant företeelse, naturligtvis måste anses medföra en ständig kraftförlust för landet, *så till vida*, som det på utvandranas uppfostran nedlagda kapitalet i stort sedt icke mera kommer vårt land utan andra länder till godo. Hur högt man vill anslå denna förlust, beror naturligtvis på omständigheterna. Räknad i pengar uppgår den visserligen till ansevärd belopp, i rundt tal säkerligen numera till lika många millioner kronor, som utvandringen räknar tusental individer. Men härvid måste man besinna, att det allra mesta af detta uppfostringskapital består af utgifter för föda och kläder m. m. samt den vård som föräldrar gifva sina barn, och att »återbetalandet» hufvudsakligen sker därigenom, att dessa barn, när de kommit till vuxna år, i sin ordning på liknande sätt få sörja för den nästa generationen af barn samt i händelse af behof för sina älderstigna föräldrar. I intetdera af dessa afseenden kan uppfostringskapitalet till följd af utvandringen sägas ha gått helt förlorat; därest man ej ville anlägga den allra mest inskränkta nationalistiska synpunkt — och icke ens alltid då, ty erfarenheten visar, att de utvandrade barnen i regel med samma ömhet och vanligen på ett långt effektivare sätt vårda sig om sina hemmavarande föräldrar (och syskon), än de torde ha blifvit i tillfälle till, om de själfva stannat hemma; det ser ofta ut, som om de häri satte sin högsta stolthet.¹

Icke dess mindre kan man ju säga, att om dessa föräldrar varit mindre ifriga i att uppföda blifvande emigranter, m. a. o. om de inskränkt sig till ett mindre antal barn, så skulle de bättre ha kunnat sörja för såväl dessas uppfostran som för sin egen ålderdom; och statens och kommunernas utgifter för undervisningen skulle själfallet ha räckt bättre till, om de fördelats på ett mindre antal barn — detta blir dock endast en del af den allmänna befolkningssynpunkten, som enligt min åsikt är för utvandringsfrågan den ojämförligt viktigaste, och hvartill jag återkommer.

Ha åter de orsaker faktiskt inträffat, som framtinga en utvandring, så måste denna, framhöll jag vidare, ur alla synpunkter betraktas såsom en nyttig och god sak, hvilken det vore högst oklokt att vilja genom restriktiva åtgärder, af hvad slag det än må vara, söka förhindra. Icke blott nämligen måste man antaga, att utvandrarne själfva i stort sedt och i genomsnitt gå en ljusare ekonomisk

¹ Utom det talande beviset af hemsända, större och mindre penningssummor kunna härför anföras talrika uttalanden bl. a. just i de af Emigrationsutredningen publicerade — i det hela högeligen intressanta — berättelser och bref från utvandrare, t. ex. de trohjärtade, om än något oslipade uttrycken i brevet nr 9 från en nyligen utvandrad yngling (Bilaga II s. 157—8) » . . . vell, kära broder, hälsa mamma, att nu är det hon, som sederar att gå ute i sommar, hon kan be bönderna gå till hell, det är nog att pappa och Du slafvar hos dem; jag skall nog sända dem litet, bara hon sederar att gå och knoga hvarje dag» o. s. v.

framtid till mötes — i motsatt fall vore det ju obegripligt, hvarför ej utvandringen af sig själf skulle afstanna — utan ock, hvad som ur rent nationell synpunkt är än viktigare, de *kvarvarandes* lott förbättras, icke blott genom de penningunderstöd, som af utvandrarna kunna hemsändas, utan också och framför allt därigenom, att *närings spelrummet* för de hemmavarande *relativt vidgas*.

Äfven i detta sistnämnda viktiga afseende synes ertarenheten under de sedan förflutna nära tre decennierna hafva helt och hållet bekräftat dessa satsar. Jag hänvisar härutinnan till de intressanta bygdeundersökningar, som genom Emigrationsutredningens försorg af sakkunniga personer verkstälts i de trakter af vårt land, som framför andra »hemsökts» af utvandringen. Ingenstädes talas här om en försämring, utan genomgående om en förbättring i det ekonomiska tillståndet, ett förhållande så mycket mer trovärdigt, som de ifrågavarande undersökarne ingalunda synas ha varit på förhand gynnsamt stämda mot emigrationen, utan snarare tvärtom. Synnerligen karakteristisk i detta afseende synes mig den undersökning vara, som verkstälts på *Öland*, och ehuru Emigrationsutredningen förbehållit sig att framdeles lämna en sammanfattande bearbetning af hela det insamlade materialet, kan jag ej neka mig tillfredsställelsen att ur denna berättelse anföra några drag. Bland större, sammanhängande områden i vårt land är Öland förmodligen det, som verksammast träffats af utvandringen, i det befolkningen därstädes under åren 1880—1907 *nedgått* från 38,000 till mindre än 29,000 invånare. Utvandringen till främmande länder (framför allt Förenta Staterna) i förening med öfverflyttningen till fastlandet ha alltså varit tillräckligt starka att icke blott absorbera hela det under tiden uppståndna födelseöfverskottet utan därutöfver närmare 10,000 personer af öns befolkning, och själfallet ha här liksom öfverallt de sålunda utflyttade alldeles öfvervägande varit personer i den kraftigaste lefnadsåldern, något som också bekräftas af den nuvarande abnorma öfvertaligheten inom de högre åldersklasserna bland Ölands befolkning.¹ Om någonsin det gamla talet om utvandringen såsom »förödande landets mærg och must» skulle ha någon tillämpning, så borde det väl då vara här. Icke dess mindre nödgas redogöraren medge, att den ekonomiska ställningen på Öland »numera kan betecknas som god — i vissa delar af ön (särskildt i sydväst) såsom mycket god — den har helt enkelt aldrig varit bättre än nu». Den alltför starka ägostyckningen, mången gång under besutenhetens gräns, som blef följd af den snabba folkökningen under 1800-talets förra hälft, har

¹ Af 1,000 invånare voro på Öland enligt 1900 års folkräkning: 0—15 år 310, 15—50 år 410 samt öfver 50 år 280 (!). Motsvarande siffror voro för hela Kalmar län 319, 441 och 240, för hela riket 324, 471 och 205 samt för Västeuropa i sin helhet 331, 501 och 168 (!).

gått tillbaka, så att jordbruket numera, åtminstone på de södra delarne af ön, utan svårighet föder sin man och merendels lämnar ett vackert öfverskott; det fordom på allmanningarna uppväxta jordbruksproletariatet (backstugusittarne), hvars obeskrifliga elände i lifliga färger skildras af författaren i början af uppsatsen, har till största delen försvunnit. Visserligen klagar författaren mycket öfver det öländska jordbrukets »efterblifna ståndpunkt», hvilken han framför allt tillskrifver »bristen på arbetande armar», men att denna s. k. efterblifvenhet dock blott är relativ — om ej vid närmare efterseende rent obefintlig — tyckes framgå så väl af de antydningar han själf lämnar om öns betydande export af spannmål, hästar, ungnöt och ladugårdsprodukter m. m. som äfven af hans medgifvande, att afdiknings- och andra odlingsföretag, trots den för de förra missgynnande jordmånen, »gå framåt» — »det har dikats mer på de sista tio åren än förut på hundra», heter det från en af socknarna. Skulle en närmare undersökning tilläfventyrs ge vid handen, att Öland i närvarande stund icke blott vida bättre föder sin befolkning än för 25 eller 30 år sedan, hvilket tyckes vara otvifvelaktigt, utan därjämte, trots en minskad befolkning, — eller kanske rättare just i följd däraf — och trots att för närvarande en stor del af dess jordbruk måste skötas af icke fullt arbetsföra personer ur de högre åldersklasserna, har ett *större* öfverskott af landtmannavaror att afvara för fastlandets behof och därmed också är en större afnämare både relativt och absolut af dess industriprodukter (på själfva ön förekommer som bekant icke någon nämnvärd industri), så torde det vara svårt att förneka, att utvandringen i detta expressiva fall både ur lokal och ur nationell synpunkt varit till alldeles öfvervägande *nytt*; hvartill väl såsom ett ytterligare plus torde få läggas, att de arma backstugusittarne — ur hvilkas usla bostäder med »tilltrampadt lergolf och halmbäddar utan lakan, fattigmansodören på långt håll kunde förnimmas, när stugudörren för ett kort ögonblick ställdes öppen» — nu med sina barn föra en lycklig och hedrad tillvaro i det nya hemlandet, Amerika.

Egna-hemsrörelsen och jordbruket.

Med den uppfattning af emigrationsproblemet, som jag — den tiden en blott dilettant på det ekonomiska eller sociala området — framlade i min ofvannämnda tillfällighetsskrift, men som senare, mera omfattande studieringalunda kommit mig att frångå, är det klart, att jag måste ställa mig ganska tveksam gent emot hela den rörelse till emigrationens undertryckande eller motarbetande, som bl. a. föranledt just den föreliggande emigrationsutredningen. Grundtanken i denna rörelse: att då utvand-

ringens faktum tvifvelsutän pekar på tillvaron af vissa samhällliga missförhållanden, vi böra låta oss angeläget vara att komma dessa missförhållanden på spåren för att om möjligt afhjälpa dem, är förvisso all ära värd. Men om man härvid, så som merendels sker, utan tillräcklig pröfning vidhåller förutsättningen, att dessa missförhållanden äro af en blott tillfällig och öfvergående natur, så förledes man lätt till att tro, att om vi endast med tjänliga medel *nu* kunde locka utvandrarerna att stanna hemma och sålunda för tillfället hämma utvandringen, så skulle allt af sig själf sedan bli godt och väl. Detta är naturligtvis ett ödesdigert misstag, ifall utvandringens orsaker i verkligheten äro af en långt mera djupgående och varaktig natur. I sådant fall har man endast lyckats något uppskjuta en i alla fall oundviklig påföljd, och behovet af utvandring, för ögonblicket neutraliseradt, kommer att om några år göra sig blott i dess starkare grad gällande. Det bästa man kan säga om dylika åtgärder blir därför tyvärr, att de vanligtvis äfven för den närvarande tiden visa sig för sitt ändamål otillräckliga.

Jag tänker härvid närmast på den s. k. egna-hemsrörelsen, som, när tanken på den först uppkom och knäslattes af vår riksdag, i allmänhet hälsades med stora förhoppningar — en opinion, som jag för min del aldrig förmått dela. För det första äro de härtill anslagna medlen uppenbarligen alldeles för små. Den naturliga folkökningen i Sverige utgör f. n. något öfver 1 % om året. Tänker man sig denna jämnt fördelad öfver hela folkstocken, så skulle på den vuxna befolkningen öfver 21 år komma en årlig *ökning* af c:a 30,000 personer, män och kvinnor. Då nu två vuxna personer bilda eller åtminstone gemenligen önska bilda ett *hem*, och helst ett eget sådant, så skulle alltså det *årliga* behovet af nya egna hem i vårt land utgöra c:a 15,000, och hur blygsamt man än ville beräkna kostnaden för hvart och ett af dessa, så måste det dock medgifvas, att de af riksdagen beviljade lånesummorna — ursprungligen två, numera hela fem millioner kr. om året, äro på ett nästan groteskt sätt för ändamålet otillräckliga; de täcka för att så säga behovet af nya egna hem endast för några få veckor under hvarje år.

Men än värre är, att storleken af dessa lån och i sammanhang härmed de tillämnade egna hemmens maximivärde bestämts, särskildt för jordbrukslägenheter, så lågt, som om meningen varit att uppamma ett nytt jordbruksproletariat, nya backstugusittare i stället för dem, från hvilka utvandringen befriat oss. Såsom en lycka torde det därför få betecknas, att ehuru ansökningarna om egna-hems-lån f. n. betydligt öfverstiga tillgångarna, dessa lån hufvudsakligen visat sig begärliga för uppbyggande af arbetarbostäder i närheten af industrisamhällena, och hvad jordbrukslånen beträffar, såsom det tyckes, hufvudsakligen användts till inköp af redan befintliga och

bebygda lägenheter.¹ Härigenom har visserligen den egentliga afsikten med dessa lån i det väsentliga *förfelats*, men detta bör man icke beklaga, ifall, såsom jag tror, själfva planen och grundtanken från början varit ett misstag, enär den gått ut på något, som enligt sakens natur icke kan uppnås.

Det faller af sig själfvt, att i ett gammalt kulturland som vårt den till odling tjänliga jorden måste i hufvudsak redan sedan länge vara tagen i bruk. Odlingen kan fortskrida, endast i den mån nya jordbrukstekniska upptäckter och uppfinningar eller ock nya samfärdsmedel förmå omgestalta de förutvarande villkoren för produktion och afsättning inom jordbruksnäringen; men detta sker då också merendels, så att säga, af sig själfvt under de allmänna ekonomiska krafternas inverkan. På hvarje gifven teknisk-ekonomisk ståndpunkt begränsas i ett gammalt land odlingen icke så mycket af brist på kapital eller kredit — ty särskildt kreditanstaltarnas utveckling lämnar ju i våra dagar föga öfrigt att önska — som af brist på *jord*. Orimligt vore här att åberopa sig på vårt lands — eller rättare sagdt dess nordliga delars — i jämförelse med andra, sydligare länders, tunnsådda befolkning. Det är naturligtvis ingen tillfällighet, att t. ex. Malmöhus län har mer än sextio gånger eller, om blott landsbygden medräknas, mer än fyrtio gånger så tät befolkning som Norrbottens län, utan orsaken ligger i klimatiska förhållanden, som det icke står i vår makt att ändra. Den slitna tidningsfrasen om Norrland såsom vårt Amerika, vårt »framtidsländ» o. s. v. torde därför böra bortläggas. Faktiskt företer Norrland i våra dagar, som bekant, ett betydande utflyttningsöfverskott, icke blott till främmande länder utan numera, såsom det tyckes, äfven till de öfriga delarne af vårt land. Det synes alltså icke vara i stånd att på långt när skaffa uppehälle ens för sin egen »naturliga» folkökning, sitt kolossalt höga födelseöfverskott — det enda afseende, hvori Norrland fortfarande företer någon likhet med ett kolonialland.²

¹ Enligt hvad hr Juhlin upplyste i sin motion vid årets riksdag hade inom Sörmlands läns egna-hems-nämnd under hela treårsperioden 1905—1907 beviljats län till sammanlagt endast 92 jordbrukslägenheter. Med undantag af 20 stycken hade emellertid samtliga dessa redan förut varit bebyggda, alltså förmodligen bestått i afsöndrade torp och dylikt, i hvilka fall vinsten ur ren odlingssynpunkt säkerligen varit ganska liten. Men äfven där en större egendom styckas, och delarna hvar för sig bebyggas, vore det mycket oegentligt att tala om dessa såsom lika många nyttillkomna jordbruk. Brukas jorden på ungefär samma sätt som förut — fast nu för flera personers räkning, — så har ju ingen ökning alls skett i produktionen eller i de sysselsatta armarnes antal. Ökas åter härvid intensiteten i jordbruket, så har visserligen en tillväxt ägt rum, men endast *skillnaden* mellan det nya produktionsresultatet och det gamla utgör i så fall måttet för de nyvunna försörjningsmöjligheterna. De fall, då med hjälp af egna-hemslänen verkligt ny bygd brutits på förutvarande ödemark, torde vara ganska fåtaliga.

² Enligt senaste statistik hade de fem norrländska länen under årtiondet 1896—1905 ett årligt födelseöfverskott af från 14 06 till 19 67 promille, mot 10 68 promille för landet i dess helhet, och detta öfverskottstal steg ytterligare under år 1906. Men samtidigt ökades utflyttningen, så att den under sistnämnda år utgjorde: till främmande länder nära 4,000 och till »andra orter inom riket» öfver 2,400 personer, allt *netto*. Un-

Jag kan icke underlåta att i detta sammanhang beträffande särskildt vår jordbruksfråga framställa några allmänna anmärkningar — att i detalj utföra och, där så befinnes nödigt, kritisera eller korrigera dessa måste jag öfverlämna åt fackmännen. Den första är — hvad man i diskussionen öfver dessa ämnen så ofta glömmar — att framsteg af teknisk art icke nödvändigt äro detsamma som ekonomiskt vinstgifvande förbättringar. Det må vara till full evidens bevisadt, att vissa nya redskap eller metoder inom jordbruket: djupplöjning, täckdikning, radsåning, ringvältning, ogräsrensning, cementerade gödsel- och urinbehållare o. s. v., bidraga till att öka produktionsresultatet, så är därmed ännu icke ådagalagdt, att de göra detta i så hög grad, som motsvarar de ökade kostnaderna, än mindre att så alltid och under alla förhållanden blir fallet. Och äfven om den väntade produktionsvinsten till sist fullt ersätter kostnaderna, så fordras ju vidare, att den under hela den mellanliggande tiden skall ha förräntat dem i lika hög grad som *andra* samtidiga användningar af ett lika stort kapital. I motsatt fall blir företaget under rådande förhållanden ändå oekonomiskt och kanske ruinerande, ehuru det möjligen kan bli fullt lönande under tider eller i ett land af rikligare kapitaltillgång och därför lägre utlåningsränta. Icke en, men tusen gånger har det händt, att tekniskt bildade jordbrukare förräknat sig — eller kanske alldeles glömt att räkna — och genom införandet af dyrbara, icke fullt lönande förbättringar åsamkat sig de kännbaraste förluster. Man borde därför kanhända vara något mindre hastig i att utan vidare fördöma ett jordbruk, som vid första påseendet icke står fullt i nivå med »nutidens fordringar», som det heter. Icke sällan skulle en närmare undersökning kanhända visa, att jordbrukarens förmenta efterblifvenhet i verkligheten endast innebär en lofvärd försiktighet vid införandet af opröfvade nyheter, eller till och med grundar sig på en genom erfarenhet vunnen öfvertygelse, att de prisade förbättringarna i det föreliggande fallet tillsvidare icke löna sig.

Den andra anmärkningen, som torde vara än viktigare, rör det *intensiva* och det *extensiva* jordbrukets inbördes företräden. De öfverraskande resultat, som de intensivt skötta småbruket i vissa länder, t. ex. Danmark, framvisa, och de betydande vinster, som i de södra delarna af vårt land årligen inhöstas genom den likaledes högintensiva — dock genom tullagstiftningen artificiellt uppdrifna — socker-

der det nämnda *årtiondet* hade däremot Norrbottens län ännu ett så pass betydande inflyttningsöfverskott, att det ungefär uppvägs af den *inrikes* utflyttningen (fast icke utvandringen) från det öfriga Norrland. Under år 1906 åter företer äfven Norrbottens län utflyttningsöfverskott, i det emigrationen till främmande länder utgjorde netto 833 personer eller 5.5 promille af befolkningen, under det att öfverskottet på den inrikes omflyttningen nedsjunkit till 3 (säger tre) *personer*. För ett s. k. framtidsland, därjämte under ett år af goda konjunkturer, förefaller ju detta icke så litet betänkligt.

betsodlingen, ha hos många framkallat den föreställningen, att det intensiva jordbruket skulle ha äfven ett absolut företräde framför det mera extensivt skötta; och om det förra icke i högre grad, än som sker, undantränger det senare, så tillskrifves detta — utom »efterblifvenhet och okunnighet» — framför allt den förmenta »bristen på arbetande armar» inom jordbruket; ja man går stundom så långt som att påstå, att industrien delvis skadar jordbruket genom att »draga armar» därifrån. Man föreställer sig med andra ord, att om industriens (jämte utvandringens) dragning på arbetarne upphörde, så att mer arbetskraft tillfördes jordbruket, så skulle detta blomstra upp och *löna sig* bättre än nu, så att den allmänna ekonomiska ställningen blefve förbättrad.

Allt detta är enligt min öfvertygelse endast ett missförstånd, ja påståendet innebär noga taget till och med en själfmotsägelse. Ingenting kan hindra en jordbrukare, han må lida än så stor brist på »arbetskrafter», att slå in på ett hur intensivt bruknings sätt af jorden han behagar och finner lönande. Han behöfver ju för detta ändamål endast koncentrera den tillgängliga arbetskraften — t. ex. sin egen och sin familjs — på en i motsvarande grad inskränkt *del* af jordarealen och låta resten ligga eller göra sig af därmed. Om han i stället föredrar att någorlunda jämnt fördela denna arbetskraft öfver hela egoområdet, så visar ju detta, att han inser eller i alla händelser *anser sig* på detta sätt få större afkastning *af sitt arbete* och af sin jord. Den förlust han lider genom bristen på eller dyrheten af *lejd* arbetskraft kan därför endast vara relativ: genom anställande till billigt pris af ett lämpligt antal främmande arbetare skulle han kunna drifva jordbruket på hela sitt område intensivt, och då *såsom jordegare* skörda en kanhända betydligt större vinst än nu. Men denna vinst skulle tydligen tillfalla honom på arbetslönernas bekostnad, ty det genomsnittliga resultatet *per använd arbetskraft* blefve ju på detta sätt nödvändigtvis *mindre* och icke större, än vid det nuvarande, extensiva jordbruket.¹

Skillnaden mellan det intensiva och det extensiva jordbruket är sålunda helt enkelt, att det förra afkastar mera per *hektar*, det senare åter (en i öfrigt rationell skötsel af jorden förutsatt) mera per *arbetare*. Det förra är, med andra ord sagdt, en nödfallsutväg, såsom sådan ytterst viktig och nyttig, för den händelse en redan uppkommen tät befolkning i ett land icke äger någon annan utkomst-

¹ Jag vill härmed icke precis påstå, att jordegarnes så allmänna klagan öfver bristande arbetskraft alltid och uteslutande härrör af låga egoistiska motiv. Den skulle göra detta, om egaren alltid hade sin gård skuldfri och själf stode i den arbetsföra åldern. Tryckes han däremot af höga skulder eller på grund af tilltagande ålder ser sin egen arbetskraft försvagad, så kan onekligen en stegring af arbetslönerna inom jordbruket göra hans ekonomiska ställning så pass bekymmersam, att hans klagan är individuellt mycket förklarlig och äfven medlidsväckande. Men socialt eller national-ekonomiskt sedt blir resonemanget icke dess mindre alldeles oberättigadt.

källa än jordbruket och icke heller har tillfälle att utvandra; men i och för sig är dess tillgripande allt annat än önskvärdt. Erfarenheten visar också, att där utflyttning är möjlig, föredrages denna af en växande jordbruksbefolkning afgjordt framför jordstyeckning. Sådant var fordom fallet i vårt eget land, och så har fallet varit i Amerika, allt sedan dess första kolonisation. Likaså härskar (enligt ett arbete af Schulze-Gävernitz, som jag för några år sedan refererade i Ekonomisk Tidskrift) bland de tyska kolonisterna på den syd-ryska stäppen den principen, att aldrig låta egendomarnes storlek sjunka under 30 desjätiner (omkr. 33 hektar); i allmänhet ha de t. o. m. *dubbla* denna storlek. Endast en af sönerna öfvertar gården, de öfriga utvandra för att bilda nya kolonier, och för detta ändamål är en särskild själfhjälpsfond bildad. I det öfriga Ryssland har denna metod — fränsedt utvandringen till Sibirien samt till främmande länder — af påtagliga skäl icke kunnat följas, utan jordlotterna minskas oafbrutet, i den mån befolkningen inom hvarje bykommun växer, men resultatet har också blifvit det mest sorgliga.

En inskränkning af den för hvarje jordbrukshushåll tillgängliga brukningsdelen innebär därför — äfven om den under gynnsamma förhållanden skulle kunna kompenseras genom jordbrukstekniska framsteg, lättade afsättningsmöjligheter o. s. v. — *i och för sig* alltid en försämring af produktionsvillkoren och därmed ett sjunkande af den genomsnittliga välståndsnivån, alltså själfva motsatsen till det, som väl måste utgöra målet för hvarje sund ekonomisk politik.

Då man i den meromnämnda undersökningen öfver Öland s. 44 läser att, »de långt flesta hemmansägare, som tillfrågats, ha förklarat, att en jordegendom bör vara *minst* $\frac{1}{4}$ mantal eller *däruöfver* för att ge bröd åt en familj på 5—6 personer» och att »det minsta hemman» författaren »hört uppgifvas kunna lämna full besutenhet har varit $\frac{1}{8}$ mantal om 18—20 tunnland öppen jord», så blir man onekligen något betänksam, när de jordlotter som af staten erbjudas åt kolonister i öfre Norrland uppskattas till $\frac{1}{64}$ eller högst $\frac{1}{32}$ mantal,¹ väl till märkandes utan några skogstillgångar utöfver husbehof. Ett steg till i samma riktning, och vi föras ned till »Lars i Kuja's» villkor, hvarom skalden kväder:

»I hemmanet Byn, om jag ej tar fel,
De ega, han och hans käring,
En ethundratrettiofredjedel» o. s. v.

Det må vara ett vackert och hjältemodigt drag hos en Lars i Kuja och hans många olyckskamrater att alltjämt »tro på bättre dar» fast han efter länsmannens upprepade besök »knappt äger skjortan kvar» — men det är tydligen motsatsen till en förnuftig och

¹ Yttrande af hr Mörtzell i andra kammaren under diskussionen d. 5 maj d. å.

förtutseende statskloket att vilja försätta en större del af befolkningen i dylika förhållanden. Vi begå, fruktar jag, härmed alldeles samma fel, som skedde under förra hälften af 1800-talet, då man i en obegränsad hemmansklyfning och allmänningarnes upplåtande för nyodlingar trodde sig äga ett osvikligt medel att befordra jordbrukets uppblomstring och befolkningens välstånd. Redan år 1833 uttalade dock ingen mindre än Esaias Tegnér såsom preses för Växjö konsistorium häremot några varningens ord:

»Landet öfverfylls af backstugor, bebodda af ett släkte, som icke har någon annan förmögenhet än sin arbetskraft; och om denna äfven kan lifnära dem i goda år, då arbetsförtjänst ej saknas, så inträffar med hvarje missväxt för dem ovillkorligen näringslöshet och elände. Den vinst för landets odling, som man af denna befolkning tyckes ha påräknat, har äfven för det mesta uteblifvit, ty den inskränker sig vänligtvis till upphackning af några kappland för potatisodling och skadar i allmänhet mer skogarna än den förbättrar jorden. På detta sätt har folkmängden stigit och stiger årligen, men i samma förhållande och i ett vida högre stiger äfven armodet, och tabellverket förvandlas efterhand till en fattiglista. Landets *numerära* styrka tilltar, men dess *verkliga*, som ej kan tänkas utan välstånd, åtminstone ej utan belåtenhet, undergräfvades därigenom, att ett släkte uppväxer, hvars hela bärning beror på potatisafkastningen för året; och Sverige är i fara att få, hvad åtminstone på landsbygden hittills ej funnits, ett proletariat¹ betänkligt för hvarje samhälle, men i synnerhet för ett sådant som vårt, där lagstiftningen till en väsentlig del hvilat i allmogens händer.» —

Det är härmed ingalunda min mening att förneka, att ju äfven från det allmännas sida åtgärder skulle kunna vidtagas för att höja jordbruksproduktionen i vårt land. I många, kanske de flesta delar af landet lider jordbruket af bristande kalkhalt i jordmänen eller bristfälligt vattenaflopp, eller båda. Det är möjligt, att systematiskt planlagda och i stort utförda jordförbättringar här skulle visa sig lönande, ehuru de på grund af befolkningens fattigdom eller bristande företagsamhet icke nu kunna komma till stånd. Är detta fallet, så skulle kostnaderna kunna tänkas bli betäckta därigenom, att det allmänna — staten, länen eller kommunerna — genom hvars försorg förbättringarne i fråga utfördes, finge hålla sig skadeslöst genom upptagandet af en på rättvisa grunder beräknad *värdestegringskatt* af de sålunda i högre växtkraft försatta markerna. Att det allmänna och särskildt staten äfven på andra sätt, genom en fortsatt verksamhet för fackundervisningen och genom en klok lagstiftning kan i hög grad gagna jordbruket, lider intet tvifvel. Till åtgärder af sistnämnda slag räknar jag för min del ett under nödvändig försiktighet och skonsamhet verkställt *upphäfvande af jordbrukstillarna*, i det dessa tullar endast kunna bli till gagn för dem, som vid tiden för deras påläggande varit *egare* af jorden — i själfva verket endast

¹ I originalet står »pöbel», hvilket ord dock numera fått en direkt, moraliskt klandrande betydelse, som det förmodligen ej var författarens mening att uttrycka.

för de *större* bland dessa — men till skada för alla andra, icke blott för konsumenterna af jordbrukets produkter, från hvilka i detta sammanhang må bortses, utan äfven för alla dem, som sysselsätta eller vilja sysselsätta sin arbetskraft eller sina ekonomiska resurser i jordbruket, alltså 1:o för alla vanliga jordbruksarbetare och 2:o för dem som nu (*efter* jordbrukstullarnas införande) genom köp eller på arrendevillkor slå sig ner såsom själfständiga jordbrukare. Att utveckla de allmänna ekonomiska principer, af hvilka dessa satser äro korollarier, anser jag här ej lämpligt; mer än teorierna talar f. ö. i ett fall som detta erfarenheten, t. ex. från vårt sydvästra grannland, där jordbruket *utan*, och delvis väl äfven just på grund af saken af, jordbrukstullar, nått en så storartad utveckling.

Af flera skäl — bland hvilka några redan antydts och andra längre fram skola anföras — vore det dock säkerligen fåfångt att vänta, att dylika åtgärder, äfven om de toge i sin tjänst alla fackkunskapens och uppfinnarnillets hjälpmedel, skulle kunna på något sätt motsvara ett behof, som till själfva sin natur är omätligt. I den mån därför öfverskottet af vår jordbruksbefolkning icke kan finna användning inom industrien, borde vi, synes det mig, i stället för att motarbeta, tvärtom tillmötesgå och understödja dess sträfvan att söka sig »egna hem» i de trakter af världen där sådana ännu på rimliga villkor stå att erhålla. Att under eljest lika omständigheter ett jordbruk i Sverige är till större direkt nytta för vårt land än ett likadant jordbruk i Amerika, kan naturligtvis icke bestridas, men i valet mellan några tio- eller hundratusental svenska familjer, lyckligt etablerade på den amerikanska prärien, eller lika många svältande i inhemska backstugor af äldre eller modernare tillsnitt, måste utslaget, synes det mig, ur *alla* synpunkter tillfalla det förstnämnda alternativet. Men på detta slags egna-hemsrörelse har den svenska staten, såvidt jag vet, aldrig, icke ens under nödår, offrat ett enda öre eller egnat den en tanke — annat än för att kortsynt lägga hinder i vägen för den.

Den industriella utvecklingen.

De s. k. fysiokraternas åsikt, att förädlingsindustrien i motsats till jordbruket och den öfriga råämnesproduktionen är att räkna såsom *improduktiv*, i det den icke skulle tillföra landet något öfverskott utöfver det industriella arbetets egna underhållskostnader, har nu för tiden icke många anhängare. Så mycket af sanning låg dock i och kvarstår fortfarande af denna lära, att under vanliga, normala förhållanden jordbruket bland ett lands näringskällor alltid måste vara det primära: grundvalen

för det hela; industrien åter det sekundära: öfverbyggnaden på denna grund. Lifsmedelsbehovets tillfredsställande är ju för människan lik-som för alla lefvande varelser det första, i själfva verket det enda absolut nödvändiga villkoret för hennes tillvaro; först när detta är uppfyllt, kan det öfver hufvud bli tal om tillfredsställandet af andra, högre behof. Men å andra sidan blir just härigenom industriens utveckling måttet på ett lands eller en befolknings fortskridande i kultur. Långt ifrån, därför, att ängslas öfver, att en växande mängd arbetskraft »drages» från jordbruket för att i stället vända sig till industrien, handeln eller de af ålder s. k. liberala yrkena, borde man tvärtom glädjas häröfver såsom ett tecken, att jordbruket utom sin egen arbetarstam nu förmår underhålla en allt större mängd människor, hvilket ju i stort sedt är likbetydande med, att af det tillgängliga samhällseliga arbetet en allt mindre del är erforderlig för det enkla näringsbehovets tillfredsställande, en allt större del alltså blir öfver till fyllande af de kulturella behofven och uppgifterna.

Jag bortser härvid från de olägenheter, som dess värre äro förknippade med den moderna, ensidigt drifna arbetsfördelningen, samt befolkningens hopande i storstäder och industrisamhällen; dessa olägenheter äro enligt min förmening mycket stora och väl värda, att man söker afhjälpa dem, men denna fråga tillhör en annan serie af betraktelser än den, med hvilken vi här sysselsätta oss.

Jag talar nu närmast om vanliga, normala förhållanden, d. v. s. jag förutsätter, att hvarje land i stort taget förser sig själf med hufvudmassan af sina såväl jordbruks- som industrialster, och att det mellanfolkliga varu-bytet endast kommer till stånd, i den mån som, på grund af klimatiska och andra olikheter, det ena landet i öfverskott producerar, hvad det andra behöfver, men icke lämpligen själf kan framställa utan med större fördel förskaffar sig genom byte. Under sådana omständigheter behöfver man säkerligen icke frukta en alltför långt drifven, industriell utveckling; hvarje öfverdrift i detta afseende skulle ju straffa sig själf, och det rätta jämviktsförhållandet snart af sig själf återställas medelst *prisbildningen* på å ena sidan jordbruksprodukter, å andra sidan industriartiklar, såsom regulator för det hela. Men visserligen skulle då industrien icke heller i någon väsentligare mån kunna tjäna såsom aflopp för en alltjämt tillväxande befolkning. »Öfverbyggnaden» kunde ju endast växa, i den mån grundvalen blefve bredare eller mera solid. Båda skulle i ett land af gammal odling — fränsedt den revolutionering af framställningssätten, som tidtals kan bli en följd af epokgörande upptäckter och uppfinningar — endast förete en ytterst långsam, stegvis skeende utveckling, så att totalbilden i hvarje samhälle blefve en, visserligen kulturellt framåtskridande, men i rent populationistiskt hänseende väsentligen stationär typ.

Denna förutsättning, om den ock i längden nödvändigtvis måste inträffa, gäller dock icke utan vidare i fråga om den epok, i hvilken vi nu lefva, eller kanske snarare, sedan något mer än ett århundrade tillbaka *ha* lefvat. Den ännu icke fullt avslutade kolonisationen af de ofantliga områden, som hufvudsakligen genom ångans, elektricitetens och öfverhufvud de förbättrade samfärdsmedlens tillhjälp upplåtits för den europeiska civilisationen, har medfört en, om än till sin natur ovaraktig och öfvergående, så dock *nu* faktiskt bestående *mondial* (hela jorden omfattande) arbetsfördelning, i det dessa stora kolonialområden under det första skedet af sin utveckling nödvändigtvis bli öfvervägande jordbrukande¹ och för sitt behof af industrivaror hänvisade till de gamla ländernas produktion.

Det är denna omständighet, som gjort, att samtliga västeuropeiska länder i våra dagar i större eller mindre grad, men vanligtvis till betydande del, lifnära sig af spannmål och andra lifsmedel, hämtade från de transoceaniska länderna (samt från Östeuropa), på samma gång de i dessa länder funnit en alltjämt växande marknad för sina industriprodukter. Till följd häraf ha också dessa gamla länder under det gångna århundradet kunnat uppvisa en folkökning, som vida öfverstiger, hvad som enbart på grundvalen af det västeuropeiska jordbrukets egen utveckling hade varit möjligt; hur storartade än framstegen jämväl på det jordbrukstekniska området — jordförbättringar, agrikultur-kemiska upptäckter, urval af kornsorter och boskapsraser, förbättrade redskap och maskiner o. s. v. — faktiskt varit. Med andra ord: de västeuropeiska ländernas industri har vuxit ut vida öfver de proportioner, hvartill den skulle vara inskränkt, om den fortfarande endast utgjorde en öfverbyggnad på det inhemska jordbruket; den för till stor del ett själfständigt lif, baserad på det omnämnda *mondiala* utbytet af industrialster mot jordbruksprodukter.

Att detta varit möjligt, och att sålunda en betydande, uteslutande industriellt lefvande öfverskottsbefolkning i dessa länder kunnat uppkomma, beror nu därtill på det bekanta förhållandet, att nämnda industri i mycket hög grad haft sina råvaror (järnmalm och andra mineral samt värdefulla jordarter) äfvensom sin drifkraft (stenkolen) färdigbildade i jordens inre, ur hvilket industrien efter behof kunnat ösa, under det att dess supplementära, från jordbruket hämtade råvaror (ull, bomull, hudar o. s. v., i nyare tid äfven kautschuk) till största delen hämtats från kolonialländernas hastigt växande förråd.

¹ Hvilka resultat man med tillhjälp af nutida jordbruksmaskiner kan uppnå vid obegränsad tillgång på jungfrulig jord visar följande uppgift, hämtad ur en artikel i Schmollers Jahrbuch för år 1902. I Santa Fé eller Cordoba i Argentina skall en kolonist med tillhjälp af blott en enda arbetare kunna årligen plöja och beså icke mindre än 128 hektar och skörda därpå ca 1,000 deciton hvete. Någon gödsling af jorden förekommer alls icke.

Denna utveckling, hur förtrogna vi än genom vanan blifvit med den, är dock i grunden allt annat än naturlig och normal¹: den hotas i själfva verket af tvänne faror, hvilka ådagalägga dess rent temporära karaktär, och för hvilka det vore fåfängt att vilja tillsluta våra ögon. Den första och närmast till hands liggande faran är den, att kolonialländerna, i den mån de själfva tillväxa i folkmängd och all värdefull jord i dem blir upptagen, mer och mer komma att öfvergå till industri och därmed själfva bli de förnämsta afnämare af sin egen jordbruksproduktion. Erfarenheten visar också, att kolonialländernas utförselöfverskott af spannmål samt andra lifsmedel och råvaror i början, d. v. s. under kolonisationens första stadium, växer i jämbredd med eller t. o. m. hastigare än befolkningen, därefter visserligen fortfar att växa, men i långsammare proportion än befolkningen, för att slutligen rent aftaga och till sist alldeles försvinna eller förvandlas till sin motsats: öfverskott af införsel². Betecknande i detta hänseende är, att Förenta Staterna, som till för kort tid sedan varit Europas förnämsta kornbod och hufvudsätet för den fruktade »transoceaniska spannmålskonkurrensen», f. n. står nästan stilla i sin spannmålsproduktion, särskildt af *hvete*, under det att Canada och än mera Argentina samt de likaledes först i nyare tid koloniserade ryska områdena i söder och öster gå raskt framåt.³ Äfven i fråga om utförsel af *majs* står Argentina numera icke så långt tillbaka för Förenta Staterna, hvilket land därjämte företer ett betydande *införsel*-öfverskott af socker, hudar, ull, silke och kautschuk; endast i fråga om *bomull* har det fortfarande kvar sin ledarställning bland jordbruksexportländerna.

Att denna utveckling påskyndas genom åsättandet af höga tullar på industrivaror från kolonialländernas sida är härvidlag endast en detalj; äfven utan alla sådana åtgärder skulle den visserligen kunna något fördröjas, men aldrig i längden utebli. Men i den mån den fortgår, minskas uppenbarligen såväl de västeuropeiska ländernas afsättningsmöjligheter för sina egna industrialster som också möjligheten för dem att täcka sitt eget öfverskottsbehof af näringsmedel

¹ Jfr Prof. Heinrich Dietzel, *Der Streit um Malthus Lehre* (i *Festgaben für Adolph Wagner*). Gent emot en F. Oppenheimer framhåller Dietzel där (s. 37 ff.), att föreställningen, att näringspelrummet skulle i framtiden kunna utvidga sig i samma förhållande som under den senaste generationen med dess fullkomligt exceptionella konjunktur, är »nach menschlichem Ermessen undenkbar».

² I matematiskt afseende skulle det därför kunna förliknas vid en summa af två termer af hvilka den ena är positiv och försedd med en stor sifferkoefficient samt för öfrigt (åtminstone) proportionell med befolkningens storlek, den andra åter *negativ*, med relativt liten koefficient, men till gengäld proportionell med en högre potens af befolkningsnumerären, t. ex. med dess kvadrat. I början omärklig, kommer denna senare term vid en växande befolkning att småningom i storlek uppnå och slutligen öfverflygla den positiva termen.

³ *Statistisches Jahrbuch für das deutsche Reich — Internationale Uebersichten*. Jfr *Handwörterbuch der Staatswissenschaften* 3:dje uppl., artiklarna *Getreideproduktion* och *Getreidehandel*.

genom tillförsel utifrån. Den närmaste tiden torde komma att visa, huruvida den starka prisstegringen på spannmål och andra livsmedel, som under de senaste åren ägt rum (i den mån den öfverskjuter den allmänna, på ökad guldtilförsel beroende varuprisstegringen) i detta afseende endast varit så att säga den »första varningen» eller möjligen rent af »början till slutet», i det kolonialländerna icke längre skulle förmå att fullt motsvara den öfriga världens oupphörligt stegrade behof af jordbruksprodukter.

Den *andra* faran, mindre nära liggande, men dock icke så fjärran, att den icke alls behöfde tagas i betraktande, och, där den uppträder, själfallet än mera afgörande, består i själfva uttömmandet af de omnämnda förråden af minerala råämnen och fossil drifkraft, som kan bli följderna af en forcerad industriell produktion. Detta uttömmande behöfver dock endast fattas relativt, så att stenkolsgrufvornas växande djup eller den nödtvungna öfvergången till malmfattigare mineral o. s. v. lägger stigande hinder i vägen för en lönande industriell produktion, utan att dock helt komma den att upphöra. I längden är denna påföljd naturligtvis oundviklig vid all s. k. extraktivindustri; någon annan bot häremot finnes icke, än om uppfinnaresnillet förmår att i stigande grad öfvervinna och tilläfventyrs mer än kompensera försämringen af de naturliga villkoren; och faran af ett alltför energiskt utnyttjande af naturresurserna ligger då i, att försämringen kan komma att fortskrida med raskare fart än kompensationen genom de förbättrade tekniska metoderna. Att närmare diskutera denna fråga med afseende på de stora industriländerna skulle föra mig för långt; däremot återkommer jag till den på tal om vårt eget lands industriella förhållanden, till hvilka vi nu öfvergå. Hvad jag här ansett vara af vikt att inskräpa, är blott det i grunden själfklara, men så ytterst ofta förbisedda sakförhållandet, att den moderna utvecklingen eller snarare revolutioneringen af Europas industri, om den ock faktiskt sträckt sig öfver en tidrymd af flera generationer, nödvändigtvis är af en rent tillfällig karaktär; något som ju för öfrigt, som sagdt, faller af sig själf på grund af de absurda konsekvenser, som uppstå, så snart man tänker sig densamma fortsatt i samma skala under ytterligare blott några få århundraden framåt.

Sveriges industri.

Gå vi från dessa allmänna betraktelser öfver till att skärskåda vår egen industriella utveckling och dess betydelse för vårt lands befolkningsfråga, särskildt såsom botemedel eller motvikt mot emigrationen, så möta oss vissa särdrag hos den svenska in-

dustrien, af hvilka några äro af hugnande, men andra tvärtom af en i hög grad bekymmersam art. Som vi icke äga några nämnda stenkolstillgångar, så behöfva vi icke heller frukta för deras uttömmande, och vårt norrländska järnmalmförråd skulle förmodligen för långliga tider räcka till för vår *egen* järnförädlingsindustri, äfven om dennas nuvarande utveckling tänktes fortsatt i samma skala som hittills — därest vi blott ägde möjlighet att själfva använda och förarbeta dessa malmer. Dessa tröstegrunder äro alltså af väsentligen negativ art. Viktigare och betydelsefullare är, att den industri, som är och förmodligen ännu länge måste förblifva vår i ekonomiskt afseende mest vägande, nämligen trävaruhandteringen, har till sitt råämne en från naturens hand ständigt förnyad produkt, hvaraf tillgångarne aldrig kunna bli helt uttömda eller ens mera svårtillgängliga, såsom i fråga om stenkolen och malmerna; och detsamma gäller om den naturliga drifkraft, vattenfallen, »de hvita stenkolen», som redan i vår industri fått en så storartad användning, men ännu icke på långt när i sin helhet är tagen i bruk.

Af en fortsatt utveckling torde äfven vår torfanvändning vara mäktig; särskildt det sinnrika system med anläggning af kraftstationer på själfva torfmossarna, då torfven utan annan beredning än vanlig utpressning och lufttorkning direkt inskyfflas i ugnarna — hvarpå man bl. a. här i Skåne i närheten af Svedala har ett vackert prof, — förefaller åtminstone för lekmannen såsom den tänkbart enklaste lösning af torffrågan. Outtömliga äro dock dess värre icke dessa förråd; där de hittills mest tagits i anspråk, såsom i Skåne, finnes flerstädes numera icke mycket kvar att taga.

Slutligen vill det också förefalla, som om det fortsatta utnyttjandet af våra naturliga vattenvägar, som under järnvägsperioden relativt fått hvila, skulle kunna med fördel på nytt upptagas. Tänker man sig samtidigt det rinnande vattnet användt som drifkraft för elektrisk drift af flod- och kanalbåtar och det hela kombineradt med masstransport af kalk och andra jordförbättringsmedel för de af vattendragen berörda markerna samt åt motsatta hållet med utskeppning af de vid vattenfallen anlagda trä- och järnfabrikernas alster, så är det icke svårt att med fantasiens tillhjälp utmåla för sig — ungefär efter C. A. Agardh's mönster — ett på rent nationell grund uppväxt, bärkraftigt och inom vissa gränser äfven utvecklingskraftigt ekonomiskt system.¹

Någon fara af det i föregående afdelning *först* nämnda slaget, nämligen bristande afsättning för industriens produkter, torde i

¹ Det låter kanske t. o. m. tänka sig, att Norrland en gång för oss kunde få samma betydelse som för kineserna Mongoliet, dit halfmogna växter om våren på flodbåtarna föras upp för att mogna ut under den korta men intensiva nordiska sommaren.

vårt fall alls icke föreligga; med mindre några hittills oanade kemiska eller tekniska upptäckter skulle kunna skapa ett fullgodt ersättningsmedel för järn och trä i alla deras mångfaldiga användningar, så torde tvärtom den tilltagande knappheten på just dessa ämnen utgöra en borgen för, att hvad vi i den vägen förmå åstadkomma aldrig kommer att sakna en lönande marknad. —

Gå vi emellertid från dessa, delvis sannolika, delvis dock kanske något fantastiska framtidsvyer öfver till den faktiska verkligheten, sådan den *nu* föreligger och fråga oss, om den svenska industrien i dess nuvarande utvecklingsgestalt är kapabel att under den närmaste framtiden, såsom hittills, absorbera större delen af vårt årliga befolkningsöfverskott, så blir svaret, fruktar jag, tvärtom mycket nedslående.

I öfverensstämmelse med det förut sagda har man här noga att skilja på två områden eller afdelningar af vår industri — äfven om dessa enligt sakens natur i det yttre icke förete några skarpa skilje-gränser — nämligen den industri, som hufvudsakligen arbetar för landets eget behof af industrivaror, antingen direkt eller genom byte med industrivaror från främmande länder, samt den egentliga exportindustrien, genom hvilken vi förskaffa oss vårt behof af lifsmedel och råmaterial utöfver landets egen produktion af sådana. Det förstnämnda industriområdet kan, såsom förut påpekats, endast växa i jämbredd med sin naturliga grundval, landets egen lifsmedelsproduktion, och äfven därvid skulle den — ifall dess råvaror, såsom t. ex. vid textilindustrien merendels är fallet, måste hämtas utifrån — komma till korta, därest den ej finge hjälp af de exporterande industrierna; ensam för sig kan den alltså ej i någon väsentlig mån gifva aflopp för landets befolkningsöfverskott eller höja befolkningen öfver den stationära typen. Endast den egentliga exportindustrien förmår detta, och till den är det alltså vi så godt som utslutande ha att rikta våra förhoppningar, ifall dessa gå ut på en tillväxt i samma skala som hittills af landets folkmängd och särskildt ett hämmande af emigrationen.

Någon tydligt åtskiljande gräns mellan dessa två områden för vår industri kan man, som sagdt, icke vänta sig att finna, de gripa tvärtom in i och understödja hvarandra på många sätt; deras väsentligt olika karaktär blir dock uppenbar, om man genomgår de uppgifter rörande vår ut- och införsel, hvilka numera med rätt stor utförlighet meddelas äfven i Sammandraget af vår officiella statistik. Man finner nämligen däraf, att det bland samtliga *större* industrigrupper noga taget endast existerar *en enda*, som har ett verkligt utförselöfverskott att uppvisa. Indelas materialet i *smärre* grupper, så äger ett dylikt förhållande visserligen rum med flera bland dessa. Vår utförsel af *malm*, framför allt järnmalm, uppgår ju t. ex. numera

till ett trettiotal millioner kronor om året och någon nämnvärd införsel af malm äger ej rum. Men hela gruppen »*Minerals*» företer icke dess mindre, hufvudsakligen på grund af den stora införseln af stenkol och koks, ett högst betydande importöfverskott. Likaså innehåller gruppen »*Metaller, oarbetade eller till en del arbetade*», flera poster (järn) med stort exportöfverskott och slutar i det hela till vår favör; men lägges härtill nästa grupp, »*Metaller: arbeten däraf*» så utjämnas skillnaden helt och hållet, och medräknas äfven gruppen »*Fartyg, vagnar, maskiner*» o. s. v., så uppstår afgjort ett dissaldo, ett införselöfverskott. Härvid bör man visserligen ej glömma, att importvarorna, såsom belastade med *frakt*, i vår liksom i de flesta länders statistik upptagas till relativt högre saluvärden än en motsvarande mängd exportvaror af samma *tillverkningsvärde*; skillnaden utjämnas till stor del genom svenska fartygs fraktförtjänster, d. v. s., denna del af vår transportindustri borde rätteligen medräknas, för att ge en mera exakt bild af vår verkliga s. k. handelsbalans. Icke dess mindre torde hela gruppen af ur mineralriket hämtade alster näppeligen — i den mening, som här afses — ge oss något verkligt öfverskott; och detta är än mindre fallet med de ur djur- och växtriket hämtade industrialstren, hudar och skinn, oljor, textilämnen o. s. v., med undantag blott för en enda grupp — unus sed leo — nämligen *trävaror* och arbeten däraf, inbegripet papper och pappersarbeten; hvilken grupp som bekant företer de mest storartade utförselsiffror, utan någon nämnvärd motsvarande post på införselsidan. Det är, kan man säga, med vår export af trä och trämassa (samt i mindre grad snickerivaror och papper) som vi national-ekonomiskt sedt betala hela vår öfverskottsinförsel af närings- och njutningsmedel: spannmål, kolonialvaror o. s. v.; och icke blott detta, utan äfven vår industri är till stor del hänvisad på träexporten för anskaffande af sina råvaror, sina maskiner och t. o. m. sin drifkraft. Ingenting kan vara mera vilseledande än att från bruttosiffrorna öfver tillverkningsvärdet vid våra industriella etablissemang vilja sluta till de ifrågavarande industriernas ekonomiska betydelse för landet. I en mängd fall, där råvaran utgöres af andra industriers eller af jordbrukets produkter, stundom därtill fördyrade genom beskattning, eller där kanske både råmaterial, maskiner och drifkraft hämtats från utlandet, äro dessa siffror så att säga alldeles ihåliga och kunna »*kramas ihop*» till en ringa bråkdel af sitt nominella belopp, innan de få någon motsvarighet i realiteten; hvartill kommer, att de talrika industrier, som endast genom tullskyddet kallats till lif i vårt land, sannolikt *aldrig* skola komma därefter att få en utländsk marknad för sina produkter. Vår industris betydelse såsom supplementär näringskälla till jordbruket och såsom tillflykt för vårt befolkningsöfverskott ligger därför

uteslutande i våra naturliga exportnärningar och bland dessa i ojämförligt främsta rummet i trävaruindustrien.

Sådan är ställningen för närvarande; och däraf följer utan vidare, att den är i hög grad bekymmersam. Vårt skötebarn, trähandteringen, är på väg att förvandlas till vårt sorgebarn, om det eljest är riktigt, hvad som från sakkunnigt håll uppgifves, att den för sitt bestånd, och alltså än mer för sin fortsatta utveckling, kräver virkesmängder, som vida öfvergå den årliga tillväxten i våra skogar, så långt denna är känd eller tillnärmelsevis kan uppskattas. En noggrann undersökning beträffande denna högviktiga sak hade naturligtvis redan för länge sedan bort anordnas (för min ringa del har jag i väl tjugo års tid sökt fästa uppmärksamheten på nödvändigheten af en sådan).¹ Förmodligen skall den nu ändtligen komma till stånd; på dess resultat, om den utföres på ett någotsånär tillförlitligt sätt, kan först ett fullt motiveradt omdöme om vår industriella framtid byggas. Endast så mycket kan för närvarande sägas, att den synes *hotad*. Besannar sig farhågan — och den lär väl icke helt och hållet vara gripen ur luften — att kvantiteten af den årliga träafverkningen nödtvunget måste i betydande grad inskränkas, så blir första uppgiften att söka utbyta den nuvarande utförseln af oarbetade eller halfarbetade trävaror mot en sådan af i högre grad förädlad vara. De naturliga förutsättningarna för en sådan fabrikation sakna vi ju icke; det väsentligaste hindret för dess uppkomst eller utveckling torde ligga i utlandets (med undantag för England) höga tullar på arbetadt trä äfvensom på papper²; det går faktiskt så långt, att den sista proceduren vid tillverkningen af vår trämassa, består i att genomborra och förstöra de färdiga arken, emedan dessa eljest i utlandet skulle tullbehandlas såsom *papp*. Om vi nu å vår sida sökte uppväga detta tullmotstånd genom att själfva åsätta en lämplig *utförseltull* på den oarbetade eller halffärdiga varan, så skulle detta enligt min åsikt just från frihandelssynpunkt väl låta försvara sig, i det vi härigenom blott skulle återställa vår egen förädlingsindustris naturliga jämlikhet med utlandets. Att man öfver hufvud genom att lägga an på inhemsk förädling af råvaran kan komma mycket långt äfven med en mindre kvantitet af denna, visar, efter hvad jag tror, Norges exempel, hvilket land trots starkt medtagna skogstillgångar i sin trä-

¹ Med all aktning för d:r F. Kempes sakkunskap kan jag dock ej ansluta mig till hans nyligen uttalade åsikt, att de kostnader, som nedläggas på ett omsorgsfullt uppskattande af våra skogstillgångar, skulle bättre kunna användas på arbete för själfva skogens förkofran, t. ex. plantering eller skogssädd; och jag skulle icke lyckönska hr K., om han i sin egen ekonomi följde en sådan princip. Det viktigaste för en affärsman är tydligen att veta, hvad han själf äger, ty endast därigenom kan han bedöma, hvilka risker han kan bära, och i det hela hvilka affärsföretag han har rätt att inlåta sig på; och detsamma gäller, blott i än högre grad, för ett helt folks ekonomi.

² En glädjande omständighet är, att Förenta Staterna nyligen upphäft tullen på papper och pappersmassa, dock under villkor, som för oss kanske bli svåra att uppfylla.

varuindustri (särskildt sulfitfabrikationen) nu sysselsätter ojämförligt flera arbetare än på den tid, då man, med större tillgångar på skog, hufvudsakligen utskeppade träet i form af timmer och plankor.

Men om på detta sätt ens en fullgod *ersättning* skall kunna vinnas för en eljest oundviklig *tillbakagång* i denna vår hufvudindustri, torde vara tvifvelaktigt; och än mörkare för att icke säga absolut obefintliga lära väl utsikterna vara, att, såsom man ju helst önskar, och som för en fortgående absorption af befolkningsöfverskottet genom industrien vore erforderligt, fortsättningsvis utvidga den i samma skala som hittills. Därtill kommer ytterligare, att, såsom »Skogsläroverkskommittén» i inledningen till sitt utlåtande påpekar, en växande folkmängd helt naturligt år från år tager i anspråk en allt större mängd af trä för det inhemska behovet, hvilket som bekant, rent kvantitativt sedt, redan nu betydligt öfverstiger utskeppningen af trä.

icke heller är det lätt att inse, huru i den närmaste tiden någon annan art af industriell verksamhet skulle kunna vinna en så stark uppblomstring, att den i blott tillnärmelsevis lika grad som träindustrien kunde bli en stödjepelare för vårt ekonomiska lif. Uppfinnarnillet kan ju äfven i framtiden ha angenäma öfverraskningar i beredskap åt oss — den så ifrigt efterlängtade elektriska utsmältningen af våra norrländska malmer kan ju en dag bli en glädjande verklighet; — men nyktert bedömd, på basen af allenast föreliggande fakta, är det snarare fara värdt, att äfven vår järnhandtering inom kort skall befinna sig bland de *tillbakagående* industrierna, då ju det mellersta Sveriges järntillgångar, på hvilka den hittills hufvudsakligen grundats, med nuvarande afverkning inom relativt helt kort tid kunna väntas vara i det väsentliga uttömda.¹ Skall därför ett svar lämnas på frågan, huruvida vår industri under den närmaste tiden torde bli i stånd att upptaga det befolkningsöfverskott, som i motsatt fall måste söka sig väg genom emigrationen, så kan detta svar på grundvalen af *nu* föreliggande fakta icke gärna bli annat än *nej*.

Den rätta frågoställningen.

Den uppfattning, som i det föregående fått sitt uttryck, skall förmodligen af mången kallas »pessimistisk»; men de som så beteckna den, visa därigenom endast, att de icke för sig själva fullt klargjort det föreliggande problemets verkliga inne-

¹ Redan nu kräva grufvorna å de äldre malmfälten (Uppsala, Stockholms, Värmlands, Örebro län) för brytande af en viss mängd järnmalm 2 å 3 ggr så många dagsverken som de nyare i Kopparbergs län (Grängesberg) och 4—7 ggr så många som de i Norrbottens län.

börd. Ty *hvilken* åsikt rörande våra befolkningsförhållanden skulle väl i motsats till den af mig omfattade förtjäna namnet »optimistisk»? Förmodligen deras, som på mer och mindre grundade skäl förklara, att vi »ännu» ha godt utrymme för allt vårt folk, blott vi väl använda våra resurser. Men hvad menar man härvid med ordet *ännu*? Sveriges naturliga befolkningstillväxt utgör, som redan sagts, för närvarande något öfver 1 procent om året, men detta tal skulle högst betydligt ökas, om alla, som nu utvandra, och som ju till största delen äro personer i eller nära den giftasvuxna åldern, kunde stanna hemma och här bilda familj. De som anse, att våra resurser »ännu» räcka till för alla, måste således vara beredda på en naturlig folkökning, åtminstone lika stor som t. ex. den i Danmark, Tyskland eller Nederländerna, alltså c:a 1½ procent om året, hvilken vi följaktligen enligt deras mening skulle kunna hålla kvar inom egna landamären. Detta motsvarar emellertid *en fördubbling af folkmängden på mindre än 50 år*. Nu lär väl dock ingen förnuftig människa tro, att det skulle gå för sig att med användning af några hittills kända tekniska metoder — vare sig genom afknappning af jordlotternas storlek eller upprödning af mera jord — *hvar femtionde år* öka den i *jordbruket* sysselsatta befolkningen eller dettas produktionssumma till det *dubbla*; och lika litet att vi med våra strängt begränsade och delvis redan öfver måttet anlitade naturtillgångar skulle kunna öka vårt industriella produktionsresultat till det dubbla hvar femtionde år. För att icke tala om, att vi då redan under de första femtio åren måste allmänt öfvergå till fossilt bränsle, köpt från utlandet, eller till torfbränsle, i den mån detta låter sig användas; i motsatt fall skulle ju befolkningen nödgas *frysa* ihjäl, t. o. m. om den sluppe att svälta ihjäl. Då alltså ingen omdömesgill person lär kunna föreställa sig en fortsatt ökning af vår befolkning i den skala, som i verkligheten förordas af »optimisterna», och vi alltså ändå inom kort skulle stå inför samma, och då förmodligen alldeles olösliga, svårigheter, så ligger alltså hela denna förment ljusare syn på tingen, äfven om den eljest vore grundad, allenast däri, att vi enligt denna åsikt för *ögonblicket* skulle kunna slå ifrån oss alla tankar på en inskränkning af folkmängdstillväxten och lämna bekymret därom åt framtiden; och det skrämmande i »pessimisternas» lära blir i själfva verket ingenting värre, än att en konsekvens, som enligt allas medgifvande förr eller senare, ja inom relativt helt kort tid, ändå blir oundviklig, skulle befinnas ligga oss något närmare, än man hittills velat förmoda.

Men icke nog härmed: saken har äfven en annan, än viktigare sida, som under diskussionen rörande dessa frågor vanligen lämnas alldeles oberörd. Om det nämligen medges, att en folkökning efter den måttstock, som nu af de förhoppningsfulla förordas, till sist skulle visa

sig rent *omöjlig*, ligger icke då den slutsats nära till hands, att den äfven i den nuvarande tidpunkten, om också icke *rent* omöjlig, dock endast kan köpas till priset af en *försämring* af befolkningens ekonomiska och kulturella nivå; och hvad vore i sådant fall gagnet af en dylik ökning?

Den vise Sokrates brukade säga, att de som bedja gudarne om rikedom, makt och inflytande handla oförståndigt: de kunde lika gärna, menade han, bedja om »tärningskast eller fältslag» — utan någon garanti för resultatet. Med ännu större skäl torde man kunna påstå, att de, som utan närmare pröfning af konsekvenserna söka sitt ideal i en snabb folkökning, handla dåraktigt; de »bedja illa», ty i verkligheten bedja de tilläfventyrs om tyfus och kolerin, rachitis och tuberkulos, fattigdom, okunnighet och prostitution, öfverfyllda fängelser och dito hospital, socialt missnöje och socialistattentat . . . Eller ligger det något så utomordentligt godt redan i en folkmängdstillväxt i och för sig, att det skulle kunna uppväga eller göra oss likgiltiga för blott en enda af dessa sannolika påföljder? Att en *tät* befolkning i några afseenden äger företräde framför en mera gles, må ju vara sant, men i vår: telefonens, ånghästarnes och velocipedernas tidsålder, hvilken relativt oändligt ringa betydelse ha icke numera afstånden *inom* hvarje särskildt land. Af något större reell innebörd äro ju de fördelar, som ett *stort* antal människor, talande samma språk och styrda af samma lagar, äger framför dem, som tillhöra ett mindre stats- eller språkområde. Men äfven den kulturella betydelsen häraf torde vara i hög grad öfverdrifven. Det finnes i själfva verket ytterst få af civilisationens skatter eller förmåner, som en liten nation på grund af sin litenhet skulle nödgas afsäga sig.

Till och med det aflägsna Island med sitt ålderdomliga språk och en befolkning knappt större än staden Malmö står veterligen icke på någon väsentligt lägre kulturell nivå än andra civiliserade länder. Holland med sina fem millioner invånare torde i detta afseende icke stå tillbaka för vare sig Tyskland, England eller Frankrike — för att icke tala om hvad samma Holland med en flera gånger mindre folkmängd betydde för Europa under 1600-talet, eller hvad de små grekiska staterna betydde för antiken och för alla tider. Hvad de skandinaviska länderna beträffar, så, *om* de i något afseende stå tillbaka för de stora kulturländerna, beror detta säkert vida mer på vår aflägsenhet från stråkvägarne för den allmänna samfärdseln än på fåtaligheten eller tunnssäddheten af vår befolkning.

Den omständighet härvidlag, som man oftast åberopar sig på, och som väl skulle vara den viktigaste, är den förmenta trygghet mot yttre anfall, som en talrik befolknings större militära resurser anses skänka. Mer och mer bli ju dock lyckligtvis *andra* metoder än det brutala våldets förhärskande vid slitandet af mellanfolkliga tvister,

och för de nationer, som under alla omständigheter måste förbli dvärgar i jämförelse med sina grannfolk, utgöra dessa fredliga metoder i verkligheten de enda, på hvilka de med någon grad af trygghet kunna lita.¹ —

Det måste väl emellertid finnas någon grund, hvarför ett framtidskridande i folkmängd för de flestas fantasi rent instinktmässigt ställer sig som någonting oskiljaktigt från begreppet af nationell sundhet och lycka. Misstar jag mig icke, så är det det djupt i människonaturen slumrande *expansionsbegäret*, som härvid är den förnämsta drifkraften; och detta begär är i och för sig ingenting onaturligt, bör ej heller undertryckas, det bör allenast på förnuftigt sätt ledas in i de banor, som ensamma äro förenliga med fredliga, ömsesidigt lyckobringande relationer folken emellan. Dit hör allt, som kan befordra nationernas inbördes sammanslutning, ja sammanväxning: gemensam eller ömsesidigt påverkad lagstiftning, handelsfördrag eller, än bättre, full handelsfrihet samt ökad personlig samfärdsel. I detta afseende ha i själfva verket folkens breda lager, eller rättare den industriella arbetarklassen, trots det stora hinder härför, som just för arbetarne frånvaron af all undervisning i främmande språk i folkskolorna utgör, hunnit längre än samhällenas tongifvande klasser. Om arbetarne i våra dagar äro jämförelsevis fria från chauvinistiska böjelser — helt fria från dem äro de nog dessvärre icke — så beror detta bl. a. därpå, att de med sina internationella kongresser och sin frivilliga underkastelse under dessas beslut känna sig såsom en hela världen ompännande brödraring. De bättre situerade samhällsklasserna, som just skulle ha den materiella och andliga kulturens främjande till sin uppgift, äro långt ifrån så långt hunna som de förra; fränsedt den egentliga vetenskapen, och inom denna åter förnämligast naturvetenskapen och läkekonsten, stå de flesta kulturrörelser, på lagstiftningens, kyrkans, skolans m. fl. områden — de rena samfärdsmedlens utveckling icke ens alltid undantagen — fortfarande i den nationella afstängdhetens tecken. Må man äfven där söka lämpliga former för en sammanslutning, uppsöka och odla de gemensamma intressena i stället för att rufva öfver och underblåsa allehanda eländiga småtvister, och det skall visa sig, att det nämnda, vi kunna gärna kalla det, nationella expansionsbegäret har de vidaste och tacksammaste fält för sina uppgifter. De personer åter, för hvilka den egna utvidgningen är likbetydande med andras underkufvande, måste efter hand komma till insikt om, att för deras sträfvanden intet utrymme mera finnes i den civiliserade världen, och snart nog förmodligen ej i världen öfver hufvud.

¹ Att de också kunna lita på dem, synes erfarenheten visa, då med undantag af Danmark (för sina tyska provinsers skull) intet enda af de små folken i Nord- eller Västeuropa på hundra år varit inveckladt i krig med någon stormakt.

Jag har med afsikt uppehållit mig vid denna punkt, som kunde tyckas ligga något på sidan om ämnet, men som i verkligheten, efter hvad jag tror, är själfva dess kärnpunkt. Så snart man nämligen gjort klart för sig, att sträfvet efter ökad och ständigt ökad folkmängd snarare är ett utslag af oklara och missriktade instinkter, än framgången ur en fullt medveten, på verkliga sakskal grundad öfvertygelse, så förstår man också, att den praktiskt viktigaste befolkningsfrågan *icke* är den om folktalets möjliga *maximum* — vare sig absolut eller relativt — utan fastmer om dess *optimum*, om den folknúmerär, som under gifna förhållanden är bäst afpassad efter de förhandenvarande naturtillgångarne och därför bäst förenlig med uppnåendet af materiell välmåga, hvilken ju är det nödvändiga underlaget för all annan odling.

Att ens tillnärmelsevis riktigt besvara sistnämnda spörsmål, t. ex. för vårt eget land, är dock i närvarande stund omöjligt, så mycket mer som detta problem — hur otroligt detta än kan låta — mig veterligen icke ens blifvit uppkastadt af någon nationalekonom, än mindre gjordt till föremål för verkliga undersökningar. Merendels har man uttömt sig i tämligen ofruktbara spekulationer angående tillvaron eller icke af s. k. öfverbefolkning — d. v. s. en befolkning som öfverhufvud icke längre skulle kunna lifnära sig i ett visst land — och om kriterierna härför, allt saker, som dock endast ha ett teoretiskt intresse och knappast ens detta; under det man varit alldeles blind för den vida närmare till hands liggande frågan: hvad som med hänsyn till befolkningens täthet i ett land vid hvarje gifven tidpunkt bör kallas *nog*, respektive för litet eller för mycket.

Men denna fråga är också svår i sig själf, dess besvarande förutsätter en kännedom om ett lands alla näringsgrenar och deras inbördes gripande i hvarandra, hvilken långt öfverstiger den nuvarande ekonomiska statistikens resurser. Så mycket torde dock med tillförsikt kunna påstås, att den för vårt land under nuvarande förhållanden förmanligaste folkmängdssiffran ligger icke ofvanför utan långt *under* den faktiskt befintliga.¹ Utgå vi från det individuella, med allenastfamiljens egen eller en däremot svarande arbetskraft bedrifna jordbruket såsom det normala och tänka oss i öfverensstämmelse med det förut sagda, att omkring *ett fjärdedels hemman* eller i genomsnitt för hela landet

¹ Hur det i detta afseende förhåller sig med andra länder, tillhör icke denna lilla uppsats att söka utreda. Men då man alltjämt argumenterar därhän, att hvad andra länder, Tyskland, Danmark etc., i befolkningsafseende förmå uträtta, det böra vi också kunna göra, så må framhållas: för det första, att detta påstående naturligtvis icke utan vidare är sant, för det andra, att det här icke gäller om, hvad vi möjligen kunna, utan hvad vi *böra* göra, och för det tredje, att hvad andra folk göra, icke därför nödvändigtvis är klokt gjordt, ens för dem själfva. En snar framtid skall komma att visa, hvilka folk som handlat klokare, de som i likhet med Frankrike och några andra länder redan afstått från att vidare öka sin befolkning, eller de, som fortfarande låta denna med ett järnvägstågs hastighet framrusa — mot okända ekonomiska öden.

omkring 12—15 hektar åker jämte något äng samt skog till husbehof vore den för utnyttjande af en sådan arbetskraftsenhet fördelaktigaste arealen,¹ så skulle, om på en »familj» räknas fem personer, äldre och yngre, den nuvarande inägojorden i Sverige — 3½ millioner har åker och 1·34 millioner har äng, af hvilket senare belopp dock nära hälften kommer på länen norr om Dalälven, det hela fördeladt på c:a 68,000 hela mantal — räcka till för att *väl* försörja och sysselsätta en jordbrukande befolkning på c:a 1,350,000 personer, hvilket är öfver en million *mindre* än den del af befolkningen, som nu uppgifves lifnära sig af jordbruk (och fiske).

Som ett sålunda bedrifvet jordbruk borde lämna ett relativt betydligt större öfverskott öfver den egna förbrukningen än det nuvarande, skulle alltså denna »grundval» kunna bära en proportionsvis något större, ehuru i absolut tal naturligtvis i motsvarande grad inskränkt öfverbyggnad af industri för det inhemska behovet äfvensom af handel o. s. v., än som nu är förhållandet; och då våra naturliga exportindustrier själfallet komme att bibehållas i den omfattning naturtillgångarna *vid ett ihålligt bruk* medgifva, — dock så, att vid den arbetslörnernas allmänna stegring, som här förutsattes, i första hand inom jordbruket och som följd häraf äfven inom industrien, de minst gifvande grenarne eller företagen komme att öfvergifvas, — så skulle den i andra yrken än jordbruket sysselsätta befolkningen (inbegripen den stora gruppen af f. d. yrkesutöfvare samt ej närmare specificerade personer) förmodligen kunna uppgå liksom nu till samma eller något större antal än den jordbrukande gruppen; jag vill antaga, att den skulle kunna uppgå till hela 1,700,000 personer, så att hela antalet af rikets befolkning blefve ungefär 3 millioner — såsom för sjuttio år sedan var fallet.

Jag lägger naturligtvis ingen vikt vid just dessa siffror, för öfrigt tror jag ingalunda, att det optimum för vår befolkning, hvarom jag talat, i närvarande stund ligger ens på långt när så högt; äfven med sagda begränsning skulle den stora massan af befolkningen endast kunna tillvinna sig ett blygsamt, men dock tillräckligt underhåll. Någon egentlig fattigdom skulle alltså endast i rena undantagsfall behöfva förekomma, och framför allt: om befolkningen nedginge

¹ Att detta icke kan vara *för mycket* torde framgå af en jämförelse äfven med andra länder, hvilkas förhållanden äro snarlika våra egna. »Im Brandenburgischen rechnet man, dass normale bäuerliche Besitzungen unter 100 Morgen (c:a 25 har) *fast ganz ohne Beihülfe von Tagelöhnern* auskommen. Höfe von 140—200 Morgen halten einen Knecht und eine Magd und beschäftigen Tagelöhner meist nur zur Heu-, Getreide- und Hackfruchternte; erst in Bauernwirtschaften von mehr als 240 bis 280 Morgen pflegen einzelne Arbeiter während des ganzen Jahres beschäftigt und als ständige Tagelöhner gehalten zu werden.» (M. Sehring, Die innere Kolonisation im östlichen Deutschland. Schriften des Vereins für Socialpolitik LVI s. 70). — Storleken af en amerikansk homestead-farm är som bekant 160 acres eller omkr. 65 har, de tyska kolonisternas gårdar på den sydryska steppen ha likaledes, som sagdt, en omfattning af i regel omkr. 66, någon gång blott 33 har, o. s. v.

till och sedan fasthölles vid denna siffra, skulle våra naturliga tillgångar efter all anledning visa sig outtömliga, våra skogar skulle resa sig på nytt, i samma mån som de skördades af yxan, den inhemska förbrukningen af bränsle och husbehovsvirke skulle ej vara större, än att den år från år lämnade ett varaktigt och betydande öfverskott för vår trävaruindustri. Skulle det sedan, såsom väl är troligt, visa sig, att åtminstone några af de tekniska framsteg, som ännu endast befinna sig på löftets och förhoppningarnas stadium, blifvit en verklighet, eller att vetenskapens och uppfinnarnilletts ansträngningar förmått öppna helt nya, hittills okända näringskällor för oss, så kan det ju hända, att denna folkmängd rent af blefve för liten att framgångsrikt utnyttja dessa; den borde då naturligtvis, och komme säkerligen också att på nytt ökas. Hvad jag däremot med bestämdhet påstår är, att vägen till ekonomiskt framåtskridande för oss *nu* icke ligger i en ökning af vårt faktiska befolkningstal utan fastmer i en energisk, under längre tid fortsatt *minskning* af detta.

Slutord.

Jag kunde sluta här, ty då detta program står i så skarp strid med hvad i dagligt tal, i pressen och till och med af vetenskapligt bildade personer utgifves för ekonomisk visdom, skall man förmodligen icke vara böjd att höra några flera detaljer däraf. Som jag emellertid anser det öfvervägande sannolikt, att, därest icke omständigheter inträffa, som af ingen nu kunna förutses, en minskning, större eller mindre, af vår nuvarande folkmängd ändå torde komma att af förhållandenas egen makt framtingas — på grund af den omnämnda, hotande tillbakagången af en, om icke två, af våra förnämsta inkomstkällor — anser jag mig böra tillägga ytterligare några ord.

En folkminskning har i Europa under det gångna århundradet endast inträffat i ett enda land, nämligen Irland, hvars befolkning, som bekant, sedan 1840-talet minskats med inemot hälften och fortfarande befinner sig i ett, om än långsamt sjunkande. Vägen till denna minskning har varit, dels, under första tiden, rent ihjälsvältande, dels en i största skala företagen emigration, framförallt till Förenta Staterna; därjämte har Irland numera — i motsats mot fordom — näst Frankrike den minsta *naturliga* folkökningen i Europa, detta dock hufvudsakligen på grund af en ytterst ringa äktenskapsfrekvens, som åter torde ha sin förnämsta orsak i den fortgående starka utvandringen af ungt folk.

Från det förstnämnda af dessa »checks to population» må vi ju innerligt hoppas — mer än vi kanske kunna vänta — att bli försko-

nade. Det sist nämnda åter kan lika litet anses för en önskvärd eller ens praktiskt möjlig utväg. En minskning af äktenskapsfrekvensen, därest den icke rent af föranledes af de giftasvuxna årsklassernas undertalighet, är uppenbarligen förenad med så stora vådor i moraliskt hänseende och står så i strid med villkoren för ett lyckligt mänskligt lif och med de flesta människors näst själfuppehålleledriften starkaste böjelse, att man hvarken kan förorda den, om den öfverhufvud taget vore möjlig, eller ens tänka sig densamma utförd i en för ändamålet tillräcklig utsträckning. Föreställa vi oss t. ex., att uppgiften vore att uteslutande genom äktenskaplighetens och nativitetens minskning nedbringa den nuvarande folkmängden af c:a 5.4 millioner till samma storlek, som den intog omkring år 1840, eller 3 millioner, och att vi till detta kunde anslå en tid af omkring *sextio* år, så skulle det (såsom man med tillhjälp af en logaritmtabell lätt kan räkna ut) erfordras att folkstocken under hela denna tidrymd *årligen minskades* lika mycket, som den nu på grund af födelseöferskottet (alltså oafsedt utvandringen) årligen ökas, d. v. s. med c:a 1 % eller 10 ‰ af den befintliga folkmängden. Som nu dödligheten i Sverige endast uppgår till c:a 15 ‰ af folkmängden, så skulle alltså den tillåtlige *nativiteten*, åtminstone att börja med, reduceras till allenast 5 ‰ eller $\frac{1}{2}$ % om året, och alltså komma att utgöra allenast en *femtedel* af den nuvarande. Efterhand skulle den visserligen kunna något ökas, då dödligheten under sådana omständigheter på grund af de högre åldrarnas öfvertalighet snart måste stiga; men i alla händelser torde här af klart framgå, att denna plan är så godt som outförbar. Äfven om verkningarna af en minskad äktenskapsfrekvens understöddes genom minskad fruktsamhet inom äktenskapet, skulle en så orimligt låg nativitet uppenbarligen innebära en så sträng försakelse af vare sig äktenskapets eller föräldraskapets lycka, att den endast af yttersta nödvång kunde genomföras. Därjämte skulle en sådan förändring efterhand i betänklighet mån reduceras de arbetsdugliga åldersklassernas antal relativt till de högre åldrarnas.

Det synes därför själfklart, att om en radikal minskning af den nuvarande folkstocken skall kunna ske — och jag upprepar mitt påstående, att en sådan icke blott är ur synpunkten af befolkningens välstånd önskvärd, utan rent af torde bli i en snar framtid oundviklig — så kan detta på ett tillfredsställande sätt utföras endast medels en fortgående och t. o. m. ansevärd ökad *emigration*. Att genom rationella åtgärder understödja och äfven framkalla en sådan, vore enligt min åsikt i närvarande stund den viktigaste och tackammaste uppgiften för en förutseende och fördomsfri statsstyrelse. Till och med om de ofvan skildrade ekonomiska framtidssvårigheterna vore i hög grad öfverdrifna, ja alldeles gripna ur luften, skulle en

sådan politik icke därför vara förfelad, ty att svenska arbetare få *se sig om* i utlandet och lära känna dess förhållanden kan, såsom dr F. Kempe nyligen med rätta anmärkt, endast bli till nytta, aldrig till skada vare sig för dem själfva eller landet. Vägen hem är för emigranten icke längre än vägen bort, i de flesta fall är den vida lättare, och om utsikterna här hemma bättras, behöfva vi icke tvifla på, att strömmen af återinvandrare snart komme att ökas, såsom ju äfven erfarenheten i dylika fall visat.

Den bekymmersammaste frågan är i själfva verket *hvar* en utvandring från vårt land i närvarande stund med framgång skulle kunna ledas. Förenta Staterna torde snart för emigrationen bli ett mindre gynnsamt fält, om än för vissa klasser af arbetare, framförallt kvinnliga tjänare, utsikterna där fortfarande äro högst lysande. För jordbrukare åter ställa sig förhållandeua sämre, då ju så godt som allt fritt land numera är upptaget. Om Canadas lämplighet såsom invandringsland i större skala äro meningarna delade, i alla händelser har invandringen dit hittills varit ganska ringa, utom från Storbritannien och Irland. De tropiska och subtropiska delarne af Nord- och Sydamerika ägna sig uppenbart ej för nordiska emigranter, icke ens Argentina har hittills erhållit något nämnvärdt folkbidrag från våra trakter. Från vissa delar af Australien göras i närvarande stund starka ansträngningar för att leda en ökad invandring dit. Om förhållandena där i allo motsvara de i förm af broschyrer och cirkulär utsända blomstermålningarna, är jag dess värre helt och hållet ur stånd att bedöma.

Möjligen kunde det vara skäl att vända tankarne och blicken *öster-* i stället för väster- eller söderut. Af böcker och resandes beskrifningar får man det intrycket, att de skogiga trakterna i södra Sibirien skulle genom sina naturförhållanden väl lämpa sig för skandinaviska invandrare, bättre t. o. m. än för de på slättlandet uppfödda ryska bönderna, som nu så godt som ensamma och i stor skala befolka dessa väldiga områden. Det kan åtminstone sättas i fråga — och borde äfven närmare undersökas — om icke en *kolonisation*, helst en gemensam sådan från de skandinaviska länderna och Finland (hvilka enligt min åsikt alla äro i ungefär lika stort behof af emigration), kunde med de ryska myndigheternas medgifvande äga rum i dessa trakter. Att ställa sig under tsarväldets spira kan ju visserligen i närvarande stund i och för sig icke vara synnerligen lockande. Dock är det ju sannolikt, att äfven i Ryssland de inre förhållandena efter hand komma att förbättras, och särskildt bland befolkningen i Sibirien skall, efter hvad det sagts, en långt friare anda härska än i det egentliga Ryssland — där gäller i än högre grad och i *bättre* mening det ryska ordspråket, att »Tsaren är långt borta».

Hvad som i detta och dylika afseenden kan ske, bör emellertid ske *snart*. Världen är inom kort fullsatt, om också icke »au grand complet», så dock från utvandringssynpunkt betraktadt. Med hvarje år som går kommer säkerligen trängseln på utvandringsmarknaden att bli allt fruktansvärdare. Man besinne blott, att ensamt Italien nu för tiden bidrager till den transoceaniska utvandringen¹ med stundom ända till en half million människor om året (1906). Icke långt efter i utvandrartal komma Österrike-Ungern samt Ryssland, hvilket land dessutom, som sagdt, torde sända en ännu väldigare utvandrarkontingent till de östra delarne af tsarriket. Till en formlig katastrof måste det komma, i samma stund som Tyskland — hvilket land liksom genom ett underverk, på grund af ett snart sagdt feberaktigt uppjagande af sin industri och utnyttjande af sina naturtillgångar (dess produktion af stenkol har på 20 år mer än fördubblats, af brunkol fyrdubblats, af tackjärn tredubblats o. s. v.), under senaste år förmått inom landet behålla och sysselsätta nära nog hela sitt kolossala, till c:a 900,000 människor om året uppgående födelseöfverskott — dock sannolikt inom kort nödgas återtaga sin forna rangplats bland de utvandrande nationernas led. Men under alla omständigheter kan en dylik katastrof ej länge utebli. Fortfarande vänder sig det stora flertalet af utvandrare till Förenta Staterna, ehuru detta land, såsom förut framhållits, icke längre kan räknas såsom koloniland i egentlig mening, d. v. s. icke längre är i besittning af fri jord. Af detta sakförhållande torde man kunna draga två slutsatser. För det första, att det hufvudsakligen är den amerikanska *industrien*, som numera absorberar invandringen från Europa, så att emigranterna i stället för att bilda ett nytt »uppland» för den europeiska exportindustrien tvärtom åstadkomma en ödesdiger konkurrens med denna: och för det andra, att eftersom de länder, där jorden ännu icke är fullt upptagen, för närvarande icke i högre grad än som sker förmå konkurrera med det gamla invandringslandet Förenta Staterna, de näppeligen heller skola bli i stånd att skaffa aflopp för Europas hela folköfverskott, när Förenta Staterna — hvilket rimligtvis icke kan dröja länge — kommer att obönhörligt »stänga grinden». För de nationer, som ännu vilja tillförsäkra sig en anpart i den återstående och denna gång dess värre definitiva delningen af världen, torde det därför framför allt krävas att vara snabba på foten.

Af allt detta framgår, att äfven utvandringen för oss aldrig kan bli annat än ett palliativ, en nödfallsutväg för tillfället — och för detta enda tillfälle. Är det sålunda också tämligen visst, att vi icke för den närmaste framtiden kunna undvara utvandringen,

¹ Oberäknadt de hundratuseutals människor, som det årligen sänder till andra delar af Europa.

så är det ännu långt vissare, att vi icke för någon längre eller ens någon afsevärd tid kunna bygga vår befolkningspolitik på denna faktor. Ställa vi oss alltså såsom mål att söka inskränka vårt antal till en för befolkningens ekonomiska trifsel lämpligare siffra än den nuvarande, i afsikt att sedan tills vidare bibehålla den vid dess sålunda reducerade storlek, så är det alldeles gifvet och klart, att vi *därjämte*, och hellre i dag än i morgon, måste göra oss förtrogn med tanken på att nedbringa själfva nativiteten till det mått, som motsvarar jämvikt mellan födelser och dödsfall. En *sådan* inskränkning öfverstiger — i motsats till den förut omtalade — ingalunda det utförbaras gränser, något som ju Frankrikes och flera andra moderna länders exempel visar. Nativitetens storlek behöfde då alltså icke understiga dödlighetens, nej icke ens nedgå till dennas nuvarande relativsiffra, då ju i en stationär befolkning dödsprocenten nödvändigtvis något ökas på grund af de högre åldersklassernas relativt större numerär i förhållande till barnaåldern; förutsatt att (såsom hos oss) någon excessiv barnadödlighet ej äger rum.¹ En minskning af nativiteten med omkring *en tredjedel* eller från nuvarande omkr. 26 ‰ till 17 eller 18 ‰ torde vara, hvad som behöfdes, men är också tillräckligt. Kunde nu *därjämte* utvandringen under den närmaste framtiden bringas upp till proportionsvis samma siffror som den italienska, alltså för vårt land till 70 å 80 tusen människor om året, så skulle på relativt kort tid, omkring 30—40 år eller så vid pass, folket bringas ner till ett belopp, där vi sedan, stödda helt och hållet på egna resurser, kunde bjuda hela vår befolkning ett, om ock anspråkslöst så dock tillräckligt lifsuppähålle. De tekniska framsteg, som intill den tiden kunna vara gjorda eller sedermera skedde, borde vi använda till att ytterligare befästa och fördjupa det sålunda uppnådda folkvälståndet och först i andra rummet, om sådant utan all fara kunde ske, till en ökning af folkmängden.

Hur olika denna åsikt än må vara till den, som allmänt förkunnas, icke blott i vårt utan i de flesta andra länder, tviflar jag icke på, att den efter hand skall göra sig öfverallt gällande. Därför borgar så väl dess egen vetenskapliga beviskraft — mot hvilken från den motsatta sidan egentligen ingenting annat sättes eller kan sättas än förutfattade meningar och oklara känsloyttringar — som äfven erfarenhetens vittnesbörd. Redan börjar, icke blott bland de bildade och ekonomiskt lyckligare lottade samhällsklasserna utan äfven bland folkets breda lager, insikten om nödvändigheten eller önskvärdheten af en begränsning af familjernas storlek i allt

¹ Rörande denna, ganska invecklade fråga må emellertid hänvisas till G. Sundbärg, »Bevölkerungsstatistik Schwedens 1750—1900», s. 55.

vidare kretsar klart framträda och i lifvet tillämpas.¹ Men dess värre fortgår utbredningen af dessa nya, för en ny och bättre tid afpassade sociala vanor, ännu alltför långsamt för att i socialt och national-ekonomiskt afseende göra tillräcklig verkan, hur gagneliga de än kunna vara i hvarje individuellt fall. Och därtill kommer, så länge förändringen sker planlöst, ja merendels så att säga i smyg och i strid mot offentligt förkunnade meningar, den ofta påpekade, ur »rashygienisk» synpunkt betänkliga omständigheten, att släktets fortplantning i relativt hög grad kommer att utgå från de okunniga och sorglösa eller ock de fördomsfulla och fanatiska elementen i samhället, med andra ord från dem, åt hvilka man allra minst ville anförtro detta värf.²

Därför borde också hela frågan betraktas och behandlas såsom den stora nationella angelägenhet den i själfva verket är; man borde icke tillåta, att en sak, på hvilken ett helt folks väl och ve i så hög grad är beroende, nedsjunker till rangen af »privatsak» eller kanske snarare till rangen af frivolitet. »Samhällets sjukdomar lik-

¹ Ett synnerligen intressant exempel därpå bildar den redan af S. och B. Webb (Industrial Democracy, 1903, s. 639 ff.) återopade och af Mombert (Studien zur Bevölkerungsbewegung in Deutschland s. 135 ff.) till och med år 1904 meddelade statistiken öfver den engelska understödsföreningen »Hearts of oak», den största af de engelska s. k. friendly societies. Denna förening består uteslutande af medlemmar ur de relativt högre lagren af den engelska arbetarebefolkningen, i det att endast personer af godt anseende och med en veckolön af minst 24 sh. vinna inträde. Bland de lämnade understöden innefattas äfven ett sådant af 30 sh. i veckan, under den tid en medlems hustru ligger i *barnsäng*.

Det har nu visat sig, att ehuru *medlemsantalet* under åren 1880—1904 ökats från 92,000 till 272,000, alltså nära tredubblats, så har däremot antalet *barnsängsunderstöd* endast vuxit från 22,740 till 31,752 pr år, så att alltså det procentiska antalet barnsängar *minskats* från 24·72 till 11·65 pr 100 medlemmar, eller *till mindre än hälften*. Samtidigt hade födelsetalet för hela befolkningen i England och Wales också nedgått, dock endast från 34·2 promille år 1880 till 28·0 promille år 1904.

Den enda tänkbara felkällan i denna statistik skulle väl vara, om åldersfördelningen bland medlemmarne undergått någon väsentlig förskjutning uppåt, i det kvarstående medlemmar småningom ryckt upp i de högre åldersklasserna. Till någon del är detta verkligen fallet. Medlemmarnes *genomsnittsalder* hade under nämnda tid ökats från omkr. 33 år till 37·5 år och *antalet medlemmar under 45 år* hade samtidigt nedgått från 91 % år 1883 (det första år då denna siffra angifves) till 76·09 % år 1904. Dock är denna ändring för liten att i någon *väsentligare* mån inverka på huvudresultatet.

Anmärkningsvärdt är, att procenten af dessa understöd under tidigare år (1866—80) tyvärtom varit i tillväxt. Makarna Webb sätta, såsom nog en hvar måste göra, den inträdda förändringen, här liksom i hela den engelska nativiteten, i samband med den nymalthusianska propagandan, som just vid denna tid tog fart i England, särskildt på grund af rättsföljelsen mot Bradlaugh och Besant.

² En fara af liknande art, som ej sällan plägar framhållas såsom en invändning, särskildt emot emigrationen, är den, att de bortdragande emigranterna skulle ersättas af invandrare från socialt och ekonomiskt lägre stående folk. Emot en sådan fara, om och i den mån den föreligger, erbjuder dock, synes mig, *lagstiftningen*, rätt handhaft, ett fullgodt skydd. Intet land, allraminst ett sådant af gammal odling, kan anses *skyldigt* att mottaga inflyttare från andra länder till större antal, än som motsvarar utflyttningen af dess egna invånare *till landet i fråga*. Så länge vår egen emigration till Österrike-Ungern eller det europeiska Ryssland är lika med noll, ha vi tydligen icke någon internationell förpliktelse att mottaga en massinvandring af »galizier och polacker» till vårt eget område; hvarje land måste i det väsentliga sköta sin egen befolkningsfråga.

som kroppens kunna aldrig botas, om de icke få omtalas i ett öppet språk», dessa ord af Mill (ursprungligen af Bacon) borde ingen modern sociolog någonsin glömma.

Men framför allt gäller det dock att komma bort ifrån den fullkomligt ogrundade föreställning, att ett lands utveckling och framåtskridande äro likbetydande med eller på något sätt betingade af en ständig tillväxt af dess folknúmerär. *Motsatsen* är det riktiga. Folkökning är ett *hinder* för framåtskridandet, det största och mest afgörande hindret, utom i vissa undantagsfall. Den okunnighet och fördomsfullhet, som i detta afseende gör sig gällande hos dem, som skulle upplysa och vägleda det allmänna omdömet, är törhända vår största sociala fara. Det är ej många veckor sedan man i en tidning, som dock räknar sig till de mera upplysta, fick läsa, att långsamheten af Sveriges ekonomiska utveckling vore ägnad att ingifva oro, enär landet på detta sätt icke skulle kunna upprätthålla sin *normala folkökning*. Ett dylikt litet ord gör tilläfsventyrs mer skada än årtal af vare sig vetenskapligt eller filantropiskt arbete kunna godtgöra. *Det gifves icke någon normal folkökning!* Hvarje folkökning är mer eller mindre abnorm, hvilket icke hindrar, att den under abnorma förhållanden — t. ex. efter en föregående folkminskning genom krigiska eller andra ödeläggelser, eller på grund af genomgripande tekniska upptäckter och uppfinningar eller än mera, hvilket dock numera icke kan komma i fråga, efter öppnandet af stora nya kontinenter för samfärdseln — kan vara på sin plats. Det normala åter, och i längden det enda möjliga i vårt som i alla andra länder, är en numeriskt stillastående befolkning, och i än högre grad är en sådan det nödvändiga villkoret för, att ett land *icke* skall förbli stillastående eller rent af gå tillbaka i alla andra afseenden än det rent numeriska. Detta är likaså visst och likaså själfklart, som att två gånger två är fyra; och hvarje framtidsberäkning, hvarje ekonomisk politik, som icke bygger på detta enkla faktum såsom sin grundval, tillhör fantasiens och drömmens, icke verklighetens område.

Det må vara fosterlandsvännen medgifvet att tänka högt och till och med att drömma stort om sitt lands framtid. Men hans framtidsförhoppningar böra icke likna barnets, för hvilket diktens och verklighetens regioner flyta samman, utan snarare dem, som en far eller mor våga hysa för sina barn, sedan de gjort allt, hvad i deras förmåga stått, för att bana och jämna vägen för de unga och tillika genom ett omutligt framdragande af sanningen, äfven när den synes bitter, sökt stålsätta deras sinnen för lifvets kraf.

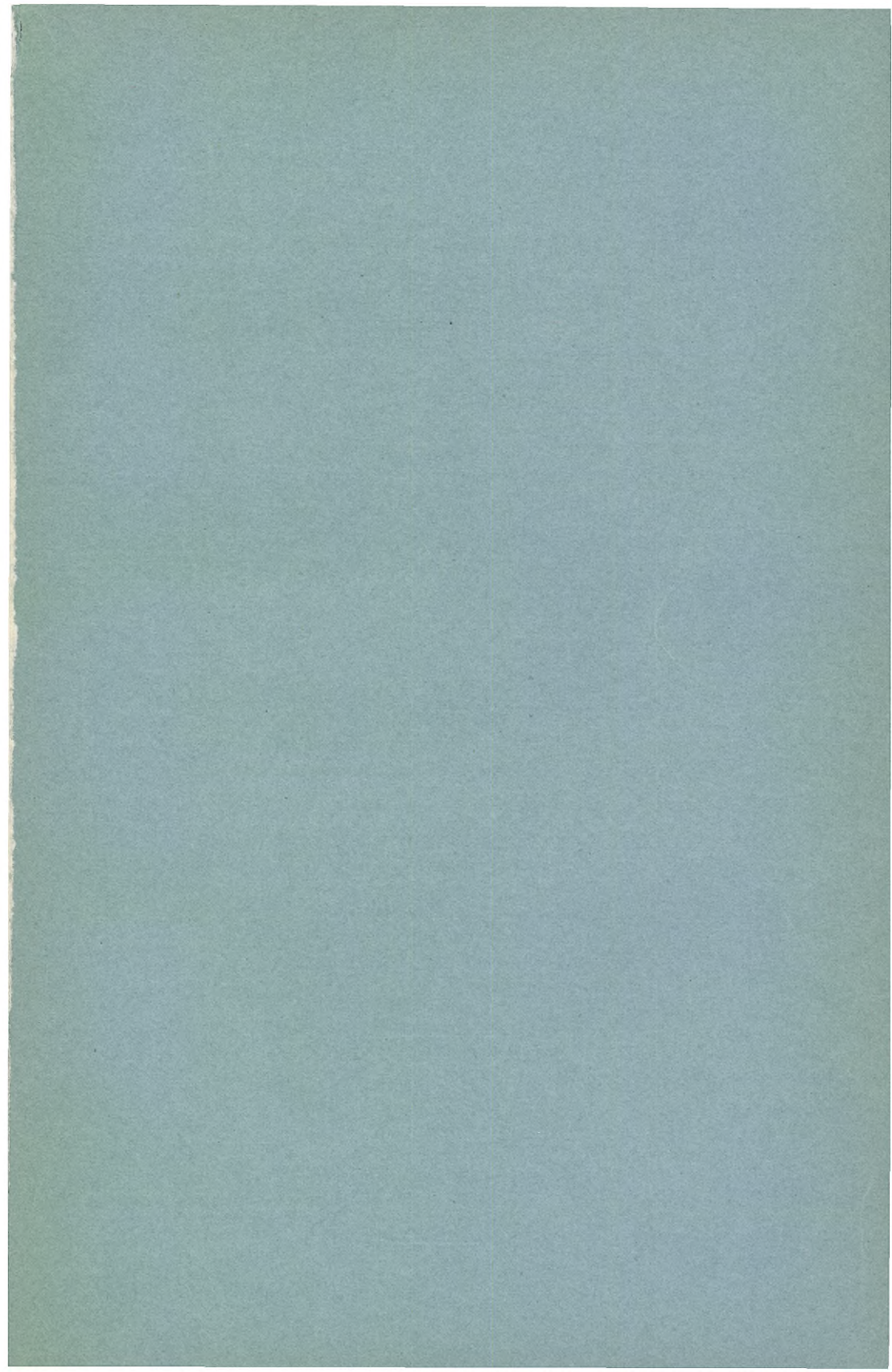
Lund, september 1909

Knut Wicksell.

γ B 26/10-73:17

Af Emigrationsutredningens utlåtande hafva hittills i tryck utkommit

(mars 1910):

- Bilaga I. **Utvandringslagstiftning.** Öfersikt af dess utveckling och nuvarande beskaffenhet i Europas olika stater.
- Bilaga II. **Utvandringsväsendet i Sverige.** Öfersikt af gällande författningar och deras tillämpning.
- Bilaga IV. **Utvandringsstatistik.** Den svenska och europeiska folkökning- och omflyttningsstatistiken i sina hufvuddrag.
- Bilaga VII. **Utvandrarnes egna uppgifter.** Upplysningar inhemtade genom Emigrationsutredningens agenter äfvensom Bref från svenskar i Amerika.
- Af Bilaga VIII. **Bygdeundersökningar:** 2. Jösse härad i Värmland. — 3. Vedbo och Nordmarks härad. — 4. Sundals, Nordals och Valbo härad. — 5. Väne, Flundre, Bjärke och Ale härad. — 6. Öland.
- Bilaga IX. **Den jordbruksidkande befolkningen i Sverige 1751—1900.** Statistisk-demografisk studie på grundval af de svenska yrkesräkningarna.
- Bilaga X. **Bondeklassens undergräfvande.** Faran af bondeklassens undergräfvande i sammanhang med de gamla arfvejordsåskådningarnas upplösning, emigrationen och bondejordens mobilisering.
- Bilaga XI. **Torpare-, backstugu- och inhysesklasserna.** Öfersikt af deras uppkomst, tillväxt och aftagande med särskild hänsyn till torparklassens undergräfvande.
- Bilaga XIV. **Småbruksrörelsen i främmande länder.** Småbruksrörelsen å de Brittiska öarna samt inre kolonisationen i Preussen och Förenta staterna.
- Bilaga XV. **Arbetsmetoder i Amerika.** Arbetsintensitet och verkstadsorganisation. Arbetsmetoder inom verkstads- och maskinindustrien.
- Bilaga XVII. **Utdrag ur inkomna utlåtanden.** Uttalanden af hushållningssällskapen, skogsstaten, kronolänsmän, pastorsämbeten och provinsialläkare.
- Bilaga XVIII. **Uttalanden af svenska vetenskapsmän.** Afgifna på begäran af Emigrationsutredningen.

Under uppsättning äro:

- Bilaga III. Mormonvärfningen. — Bilaga V. Bygdestatistik. — Bilaga VI. Industri och handel. — Bilaga XII. Jordstyckningen och landsbygdens affolkning. — Bilaga XVI. Folklynnet och utvandringen. — Bilaga XIX. Svenskarna i utlandet.